www.digibuc.ro

ACADEMIA ROMÂNĂ
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE
SERIA III TOMUL I MEM. 2

LUPTELE POLITICE
ALE
ROMÂNILOR ARDELENI
DIN ANII 1790—1792

STUDIU ISTORIC CU ANEXE DOCUMENTARE

DE
DR ZENOVIE PÂCLIȘANU
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

CVLTVRA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI
1923

www.digibuc.ro

LUPTELE POLITICE ALE ROMÂNILOR ARDELENI DIN 1790—92

DE

ZENOVIE PÂCLIȘANU

MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

Ședința dela 17 Martie 1922

INTRODUCERE

La 20 Februarie 1790 s'a stins, chinuit de oftică și malarie, și chinuit, mai ales, de cumplite dureri sufletești, împăratul Iosif II. Cu moartea lui s'a încheiat nu numai o tragică și sbuciumată domnie, ci și una din cele mai importante și mai luminoase epoce din istoria Românilor ardeleni. Starea mizeră a neamului nostru, lipsit de drepturi cetățenești, lipsit de cultură și bogății și osândit de veacuri la neîncetata muncă aspră în ogorul altora, a aflat răsunet în sufletul acelui împărat, care a avut ocaziunea să ne cunoască de-aproape din călătoriile sale în Ardeal în anii 1773, 1783 și 1786. Când, în 24 Decemvrie 1784, județul Hunedoarei îi recomandă, într'un memoriu iscălit de autoritățile județene și dat comisarului împărătesc, contelui Iankovits, ca Românii pentru cea mai mică greșală să fie spânzurați sau tăiați în bucăți, Iosif II, deși admiteà și recunoșteà scăderile Românilor, a zis totuș, că plângerile lor trebuiesc ascultate și că mijloacele de îndreptare nu pot fi funia și sabia ci școlile bune, cultura suficientă și toleranța religioasă [1]). In instrucția dată în acelaș an funcționarilor publici, spune: «*quilibet prae oculis habeat, in politico*

[1]) Paul von Mitrofanov, *Joseph II. Seine politische und kulturelle Tätigkeit.* Aus dem Russischen ins Deutsche übersetzt von V. von Demelic. Wien u. Leipzig 1910, I, 268.

www.digibuc.ro

status corpore non secus ac in physico, aegrotante una parte singulas pati; hinc singulas etiam ad sublevandum quodcunque malum concurrere debere. Neque nationem neque religionem eatenus discrimen ponere debere, sed omnes tanquam ejusdem monarchiae fratres ac membra mutua se se benevolentia complectantur atque ad commune bonum concurant oportere».

De spiritul acesta de superioară dreptate față de toți supușii, fără deosebire de neam sau credință, au fost conduse toate acțiunile lui. In toamna anului 1781 a dat celebrul *Edict de toleranță*, prin care li se dă tuturor libertatea cultului religios împiedicându-se astfel siluirea conștiinței cetățenilor [1]). Intr'un alt decret din 20 August 1783, Iosif II declară, că scopul urmărit prin publicarea acestui edict a fost păstrarea intactă a celei mai depline libertăți a conștiinței *(vi omni et coactione remota plenariam conscientiarum libertatem intactam conservare intendimus)* fiind convins, că orice siluire a conștiinței e primejdioasă și că atât confesiunile cât și statul vor câștigà mult în urma unei creștinești toleranțe religioase. La oficiile publice va puteà fi admis oricine fără nici o considerare la confesiunea căreia îi aparține, ci singurul criteriu în numirea funcționarilor publici va fi vrednicia, talentul și vieața corectă și creștinească a candidaților [2]). Asupra acestei dispoziții împăratul a revenit și în decretul din 30 Ianuarie 1783, iar în 8 Ianuarie 1784 a poruncit pentru a treia oară ca deosebirile, confesionale la nici un prilej să nu fie luate în considerare *(discrimen religionis nulla occasione vel in quaestionem veniat)*. Biserica română ortodoxă erà astfel scoasă din situația umilită, în care au aruncat-o *Approbatae*-le precum a fost scos întregul nostru neam din cătușele acelorași *Approbatae* prin *Decretul*

[1]) Edictul de toleranță a apărut în Nr. 83 dela 17 Octomvrie 1781 al oficiosului *Wiener Zeitung*. In 12 Noemvrie a apărut franțuzește pentru Țările de jos, în 30 Maiu 1782 italienește pentru Lombardia și în 20 Octomvrie 1781 pentru Ungaria. Mitrofanov *o. cit.*, II, 715. Românilor din scaunul (Sedes) Sibiului li s'au adus la cunoștință dispozițiile edictului prin traducerile românești ale lui afișate, la ușile bisericilor. Dr. Ferdinand von Zieglauer, *Die politischen Reformbewegungen in Siebenbürgen in der Zeit Joseph's II. und Leopold's II., Wien* 1881, p. 8, nota.

[2]) «Remoto diversae religionis respectu sola talentorum, probae item et christianae vitae ratio habeatur.» Incă pe timpul corregenței sale Iosif II spunea: «Die Glaubensfreiheit verstehe ich so, dass ich in rein weltlichen Angelegenheiten Jedermanns Dienste annehmen würde ohne Rücksicht auf sein Glaubensbekenntnis». Mitrofanov *o. cit.* II, 712.

www.digibuc.ro

de concivilitate din 22 Martie 1781. In 16 August 1783 apare importantul decret privitor la ușurarea sorții iobagilor, prin care acestora li se dă dreptul de a se puteà căsătorì și fără permisiunea domnilor de pământ, de-a puteà învățà și exercità orice artă și meserie și de-a puteà dispune după plac de averea lor legală. Domnii de pământ nu vor mai puteà scoate pe iobagi, fără sentință judecătorească, din stăpânirea pământului lor și nici nu-i va puteà mutà dintr'un sat într'altul. Proprietarilor li se interzice, și până la regularea definitivă a urbariului, asuprirea supușilor cu sarcini (contribuții, etc.) desființate prin decretele împărătești și, în sfârșit, avocații județeni sunt datori a-i apără pe țărani de asupririle domnești [1]). In acelaș an e desființată, prin decretul din 27 August, tortura judecătorească, adică stoarcerea prin diferite chinuri a fasiunii acuzaților sau martorilor. In 22 August 1785, împăratul poruncește ca odioasa numire *iobag* să fie înlocuită cu aceea de *colon*; ca supușii să aibă dreptul a se mutà sub anumite condițiuni dela un domn la altul; să nu poată fi siliți a face, contra voinței lor, servicii în curțile nobililor; să aibă dreptul a-și câștigà averi mobile și imobile și a dispune, cu știința proprietarului, de ele după plac, etc. «*Eine vernichtende Sturmflut* — zice un scriitor sas — *brach über das gesammte siebenbürgische Verfassungsgebäude herein. Alles sollte von Grund aus umgestaltet, ein völliger Neubau geschaffen werden. Schlag auf Schlag traf die alten Institutionen des Landes*» [2]).

Decretul, care a zdrobit din temelie constituția feudală și șovinistă a Ardealului, a fost cel dat în 3 Iulie 1784, în ajunul isbucnirii revoluției lui Horia, cu scopul de-a pune capăt deosebirilor de organizație politică și de-a estirpà ura națională, împreunată cu această organizație, dintre locuitorii lui [3]). Principiul fundamental al constituției Ardealului erà egalitatea celor trei națiuni «*unite*», Maghiari, Secui și Sași și a religiunilor «*recepte*», catolică, calvină, unitară și luterană. Națiunea maghiară

[1]) Zieglauer, *o. cit.*, p. 16.
[2]) *Ibidem*, p. 13.
[3]) «Zur Aufhebung der bisher in der politischen Verwaltung des Grossfürstentums Siebenbürgen bestehenden Verschiedenheit und Ausrottung des damit verbundenen Nationalhasses» zice decretul împărătesc.

www.digibuc.ro

eră împărțită în 11 comitate și două districte, Secuii în 5 scaune (sedes), Sașii în 9 scaune și două districte. Românii, cari formau $^2/_3$ din populația Ardealului, trăiau afară de constituție, ei nu erau recunoscuți ca națiune și, prin urmare, n'aveau alt drept decât acela de-a munci ogorul domnesc și de a-și vârsà sângele apărându-l. Prin decretul acesta, pe care scriitorul sas amintit mai sus îl numește «*der schwerste Schlag gegen das siebenbürgische Verfassungsgebäude*» și «*die flagranteste Gesetzesverletzung*», constituția istorică a țării eră desființată. Ardealul a fost împărțit în 11 comitate cu o nouă organizație politică și judecătorească[1]).

Ordinațiunile lui Iosif II, prin cari se spulberau vechi privilegii de clasă și vechi nedreptăți, au produs furtuni de nemulțumire în rândurile națiunilor și claselor privilegiate. In cursul sbuciumatei sale stăpâniri, a trebuit să se lupte mereu cu îndârjirea și rezistența aristocraților îngâmfați, cari voiau cu orice preț să păstreze vechea stare de lucruri. Intunericul, ca de-atâtea ori în istorie, a învins și acum. Impăratul, istovit de boală și de încordata muncă supraomenească, într'unul din acele chinuitoare momente când se credeà cel mai nefericit dintre muritori[2]), a iscălit, cu puțin înainte de moarte (28 Ianuarie 1790), *Revocatio ordinationum*, prin care și-a retras toate ordinațiunile afară de acelea privitoare la toleranța religioasă, la ușurarea sorții iobagilor și la abuzurile administrative.

---

[1]) Privitor la noua organizare a Ardealului cfr. Zieglauer, *o. cit.*, p. 23 squ. și Hermann-Meltzl, *Das alte und neue Kronstadt*, II, Hermannstadt 1887, p. 86 squ.

[2]) «Les nuits je ne peux dormir, et enfoncé dans les tristes réflexions de tous mes malheurs personnels et ceux de l'Etat, avec ma santé, qui m'empêche tout soulagement, qui me rend le travail encore plus penible, *je suis, je crois, actuellement le plus malheureux mortel qui existe*» scrie Iosif II de pe patul de suferințe fratelui său Leopold de Toscana.

www.digibuc.ro

I.

BRUTALITĂŢI ŞI ASUPRIRI

Neașteptatul decret privitor la revocarea ordinațiunilor lui Iosif II a produs o indescriptibilă bucurie în mijlocul aristocrațimii și nobilimii celor trei națiuni ardelene, cari se vedeau din nou așezate în stăpânirea vechilor și obișnuitelor privilegii. Pretutindeni au fost aranjate mari serbări și pretutindeni se luau dispoziții privitoare la îngrădirea, în viitoarea dietă, a constituției, care să asigure pe vecii vecilor, despotismul și stăpânirea exclusivă a claselor și neamurilor privilegiate. Și asta se întâmplà într'o vreme când revoluția franceză aruncà mari valuri de lumină și de sânge și când în Viena se stingeà părăsit de toată lumea Iosif II. Până târziu în Martie, nu s'a luat nici o dispoziție cu privire la doliul oficios obișnuit în astfel de cazuri și când acestea au fost luate, s'au văzut — cum zice un istoric sas — haine negre dar nu s'au văzut fețe posomorîte [1]). Și, ca bucuria oligarchilor să fie deplină, fratele și succesorul lui Iosif, Leopold II, le confirmă, prin decretul din 14 Martie 1790, toate drepturile, privilegiile și imunitățile și poruncește ca edictul privitor la revocarea ordinațiunilor să fie executat până în luna Maiu. In acelaș decret le promite că dieta ardeleană va fi convocată în August.

După moartea lui Iosif II, fanatica ură seculară a nobilimii maghiare față de neamul nostru a isbucnit cu o putere uriașă, mai ales în județele cari au fost atinse de flacările revoluției lui Horia. Județul Hunedoarei redactează, în adunarea din 2

[1]) «Die Freude über das Restitutionsedict übertönte die Trauer über den Tod des Kaisers; die Freude war um so grösser je tiefer der Schmerz über all das Unrecht des gesetzlosen Jahrzehntes gewesen war. Bis in den März hinein machte Siebenbürgen keine Anstalten zur offiziellen Trauerfeier und als sie angeordnet wurde, sah man schwarze Kleider, aber keine betrübte Mienen.» Fr. Teutsch, *Geschichte der siebenbürger Sachsen*, II, Hermannstadt 1907, p. 318.

www.digibuc.ro

Iunie 1790, un memoriu de o nebănuită vehemență către dieta de încoronare a Ungariei, unde erà reprezentat prin conții Iosif Gyulai, Ioan Eszterhàzy și Gregorie Bethlen și prin Ioan Bornemisza [1]). Memoriul dă o descriere pătimașe a revoluției lui Horia, cu aluzii de-o sângeroasă ironie la adresa lui Iosif II, și cere cea mai aspră pedepsire a tuturor, cari, în orice chip, poartă vina acelei crâncene mișcări de răsbunare a asupririlor de veacuri [2]).

Acelaș județ a început o sălbatecă luptă de exterminare împotriva celor câțiva Români, cărora le-a succes, sub domnia lui Iosif II, a ajunge în oficii publice. Goana pornită contra lui Ladislau Pop, a fratelui său Aron Pop și a lui Iosif Mehesi este o clasică pildă a urei nebune, de care erau călăuziți nobilii unguri față de neamul nostru. Ladislau Pop a fost subprefectul județului Hunedoarei. După moartea lui Iosif II, a fost silit să fugă dinnaintea furiei ungurești din județ. Funcționarii subalterni au declarat, în adunarea județeană din 23 Martie 1790, că nu voiesc să mai slujească sub conducerea valahului [3]). Aceeaș adunare i-a interzis lui Ladislau Pop orice activitate oficioasă în județ. Inzadar a intervenit guvernul, poruncind, în 7 Aprilie, județului, să-l lase în slujbă până la începutul lunii Maiu, acesta a stăruit dârz pe lângă hotărîrea veche [4]). Și înzadar a intervenit și în 20 Aprilie cerând sistarea oricărei proceduri judecătorești împotriva lui, lăsându-l să fie tras în judecată din partea guvernului [5]). Când, mai târziu, guvernul a adus la cunoștința județului, că Ladislau Pop va fi tras în judecată pentru toate crimele ce le va fi făcut afară de aceea a presupusei participări la revoluția lui Horia, pentru care împăratul Iosif II a dat amnistie generală, acesta răspunde din adunarea ținută sub presidiul comitelui Antoniu Iosika în 4 Octomvrie 1790: «*Impăratul a putut iertà relele, care i s'au*

[1]) *Protocolul adunării din 2 Iunie* 1790, p. 2, în arhiva județului Hunedoarei.

[2]) Memoriul se află în *acelaș protocol*, pp. 2—8. A fost tipărit cu data greșită de 2 Iulie în loc de 2 Iunie după o copie aflată în colecția *Egyveleg* a lui Alex. Miko și păstrată în biblioteca Muzeului Ardelean în *Hunyadmegyei régèszeti és tôrténelmi târsulat évkönyve*, vol. XIV, (Déva 1904) pp. 144—152.

[3]) *Adnex* No. I.

[4]) *Adnex* No. II.

[5]) *Adnex* No. III.

www.digibuc.ro

făcut lui, pe celea făcute nouă nu le-a iertat și, afară de noi, nu le poate iertà nimenea»[1]). Pe capul bietului Ladislau Pop, care petreceà în timpul acesta ascuns pe la prieteni în Miercurea și Sibiu, s'a pus un preț de 100 galbeni [2]). Voià să meargă la Viena și să caute scut la tronul împărătesc, însă totdeauna încercările erau împreunate cu primejdia vieții. La sfârșitul anului 1790 a încercat din nou, fiind însoțit și de generalul Stader. Baronul Iosika, prefectul județului Hunedoarei, a trimis înaintea lui 6 nobili cu 40 satrapi, cari l'au prins și l'au aruncat în temniță, de unde puteà fi eliberat numai iscălind următoarele condiții: 1) că nu va părăsì niciodată județul și nici nu va merge la Viena; 2) nu va lucrà și nici nu va scrie împotriva nobililor din județ; 3) va lua totdeauna parte la adunările județene. El însă a avut curajul de-a nu iscălì nici o condiție, preferând a rămâneà în întunericul înăbușitor al temniței.

Inchiderea lui a produs o consternare generală în sânul Românilor cari, în faptul acesta, vedeau renașterea vremilor abià trecute de asupriri și suferințe. Ion Para, neastâmpăratul vicar unit al Năsăudului și unul dintre cei mai însuflețiți și îndrăzneți luptători naționaliști ai Românilor ardeleni, a trimis unui prieten al său din Viena, în 28 Decemvrie, un memoriu redactat în numele întregului neam românesc din Ardeal, pentru a fi înaintat împăratului Leopold II. Memoriul, după ce enarează, pe scurt, povestea tristă a lui Ladislau Pop și după ce expune în cuvinte dureroase împresia produsă de alungarea din slujbă și închiderea lui, cere punerea lui în libertate și dreptul de a puteà merge la Viena. Incheie apoi cu trista constatare făcută de atâtea ori în decursul istoriei noastre, că Ungurii îl împiedică pe Ladislau Pop de-a merge la Viena, numai din ură națională și pentru că văd, că bărbatul acesta este învățat și cu minte și astfel va puteà desfășurà înaintea tronului împărătesc plângerile sale și ale națiunii române [3]).

[1]) «Megholt felséges József császár megbocsáthatott a mennyiben maga megvolt bántva, de a mi megbántodásunkat meg nem bocsáthatta és a megbántodott feleken kivül senki más meg nem bocsáthat.» *Protocolul adunării județene din 4 Octomvrie 1790, punct 13* în arhiva județului Hunedoarei.

[2]) *Adnex* No. IV.

[3]) «Non enim ex alia ratione ab ascensu praepeditur quam ex odio nationali et quia observant virum istum solide doctum et prudentem esse, qui possit sua et nationis afflictae gravamina majestati sacratissimae humillime exponere.» *Adnex* No. V.

www.digibuc.ro

Tot atunci a pornit județul Hunedoarei goana și împotriva lui Iosif Meheși, secretar la cancelaria aulică din Viena și a cancelistului Aron Pop, fratele lui Ladislau. Adunarea din 25 Martie 1790 cere înlăturarea lor din oficiu din motivul, că s'au făcut suspecți în ochii nemeșilor din județ ca turburători ai liniștei și binelui public [1]). In 30 Aprilie guvernul ardelean scrie, la ordinul cancelariului, contele Carol Pálfi, comitelui Antoniu Iosika să stăruie pe lângă adunarea județeană să-și revoace cererea și asta cu atât mai ales, că dânsul, contele Páfli, nu știe nimic despre vre-un amestec primejdios al lui Meheși și Aron Pop în afacerile județului. Zadarnic a fost și sfatul acesta. Nobilii trimit, din adunarea ținută în 2 Iunie al aceluiaș an, o nouă rugare, acum motivată, cerând scoaterea celor doi Români din slujbă. Motivele pe cari își întemeiau dușmănoasa lor cerere erau: 1) cancelaria aulică e un oficiu înalt. Funcționarii de-acì trebuie să fie toți din sânge vechiu nemeșesc. Meheși fiind feciorul unui simplu popă valah din Cluj — Mănăștur — care a fost iobagul iezuiților, nu e potrivit pentru slujba înaltă pe care o ocupă; 2) Conducătorii revoluției din 1784 au fost preoții. Meheși e fecior de popă. Deci.....; 3) Horia și Cloșca au fost în Viena la împăratul. Viena e oraș mare și chiar nici un om mai învățat nu-l poate află pe Impăratul fără călăuz și cu atât mai ales nu l-au putut află aceștia. Au avut deci lipsă de cineva, care să-i călăuzească. Călăuzul le-a fost Meheși, la care Românii ardeleni recurg ca la patriarhul lor. La urmă adunarea declară, că nu se va liniști până când cei doi oameni primejdioși nu vor fi scoși din slujbă [2]).

Furia răzbunătoare a nemeșilor unguri din comitatul Hunedoarei n'a avut deocamdată nici un rezultat. Meheși și Aron Pop și-au păstrat slujbele spre binele neamului, din sânul căruia făceau parte.

---

[1]) «Minthogy udvari cancellarian levö secretarius Méhesi és Pap Aron cancellista ezen nemes vármegye gyülése elött a közcsendeségre és boldogságra nézve gyanusokká tették magokat, végeztetik, hogy ezeknek elküldettetését az egyesült Méltóságos udvari cancellariatól föcancellarius ö exceletiájától kérettessék.» *Protocolul adunărei județene*, p. 30, punct 29, în Archiva județului Hunedoarei.

[2]) *Anexe* No. VI.

www.digibuc.ro

II.

ACTIVITATEA POLITICĂ A ROMÂNILOR ARDELENI IN ANUL 1790

Revocatio ordinationum i-a atins mai dureros pe Românii ardeleni. Cu cât erà mai mare satisfacția celor trei națiuni unite, Unguri, Săcui și Sași, cu atât erà mai adâncă amărăciunea, pe care o simțià poporul nostru văzându-se aruncat din nou în umilita stare veche. Sigur, glasul clopotelor din micile și modestele bisericuțe românești de lemn din munții și văile Ardealului n'a răsunat niciodată atât de jalnic la moartea unui domnitor străin ca în primăvara posomorîtă a anului 1790, vestind «jalnica săvârșire și mutarea preamilostivului împăratului nostru Iosif II din lumea aceasta trecătoare la cele veșnice». [1]) Starea desperată a neamului nostru o descrie scurt, în fraze nervoase, Ioan Para, în scrisoarea din 28 Dec. 1790: «*Clerus enim absque omni subsistentia manet, natio opressa jacet, nobiles Valachi ab officiis excluduntur, nemo est qui subcurrat*» [2]).

In împrejurările acelea ne-a mai rămas o singură nădejde: dreptatea împărătească, și un singur mijloc de mântuire: ridicarea Românilor în șirul celorlalte națiuni recunoscute de legile țării și declararea confesiunii ortodoxe de confesiune «receptă». In numele acestui ideal s'a început îndată după moartea lui Iosif II marea luptă, care fără îndoială, formează unul din cele mai însemnate momente ale istoriei noastre politice. Ea a fost prima manifestare unitară a conștiinței noastre naționale. Pornirea unei acțiuni generale politice, la care să participe toate elementele capabile de luptă ale societății românești erà nespus de grea, pentrucă nu aveam atunci aproape nici unul din mijloacele de propagandă întinsă, pe care le avem azi. Aveam însă, în schimb, câțiva bărbați de-o energie și îndrăzneală uimitoare și, mai ales, bărbați cu o puternică dragoste de neam și cu un superior spirit de jertfă.

[1]) Circulara episcopului Gherasim Adamovici din 22 Martie 1790. Dr. Ilarion Puşcariu, *Documente pentru limbă și istorie*, I, Sibiu 1889, p. 161.
[2]) *Adnex* No. V.

www.digibuc.ro

Urzitorul acelei mari mișcări de emancipare pare a fi fost vicarul unit al Năsăudului Ioan Para. Om de-o nebănuită isteție, stăpân pe-o cultură temeinică câștigată în centrul monarhiei, Viena, unde a fost elev al institutului Sf. Barbara, având legături cu toți fruntașii români ai timpului și cu câțiva dintre străinii cu influență asupra conducerii afacerilor statului, fire îndrăzneață și neastâmpărată, Ioan Para a început, după urcarea pe tron a lui Leopold II, o stăruitoare și energică muncă de agitație politică între contemporanii săi. Scopul lui era să trezească într'înșii conștiința națională și, mai ales, conștiința drepturilor naționale, îndemnându-i să ceară declararea națiunii române de națiunea a patra a Ardealului. Acelaș lucru îl făceà, în județul Hunedoarei, Ladislau Pop, înainte de-a fi silit să se refugieze de frica nobililor unguri, între cari își simțià primejduită vieața.

Activtiatea lor nu a putut rămâneà neobservată de aceia, cari aveau cel mai mare interes să rămânem *o natio tolerata propter regni emolumentum.* Congregația județului Alba-inferioară aduce în 25 Martie 1790, la cunoștința episcopului Gherasim Adamovici, că preoții români fac pregătiri pentru o acțiune politică. Acesta cere, peste câteva zile, sfatul guvernului, care răspunde că trebuiesc așteptate ordinele Curții vieneze [1]). Nemeșii ardeleni au început a fi, văzând pregătirile clerului român, înfiorați de spectrul revoluției lui Horia, a cărei amintire erà încă atât de proaspătă. Preotul Ioan Crișan, care încasa taxele sidoxiale, fiind bănuit, că adună bani pentru o nouă răscoală, a fost aruncat în temniță. Aceeași soartă au avut-o alți trei preoți, cari adunându-se la patul unui bolnav, au fost bănuiți că fac planuri de revoltă [2]). Ladislau Pop a primit, în Aprilie dela prefectul județului Hunedoara, Antoniu Iosika, porunca aspră de-a întrerupe legăturile suspecte cu preoții români și de-a nu da acestora sfaturi rele [3]). La sfârșitul lui Maiu,

[1]) I. Lupaș, *Contribuții la istoria Românilor ardeleni* în Analele Acad. române. Memoriile Secțiunei istorice 1914—15, p. 670—7 No. 24 și p. 679 No. 26—7.

[2]) *Ibidem* p. 680—1, No. 29—30.

[3]) Pap Ladislaum severe monitum esse ut semet a suspecta conversatione cum popis Valachis abstineret et a dando Valachis mala consilia, significat administratori D. Antonius Josika. *Index protocolli officiolatus inclyti comitatus Hunyad cum Zarand uniti de anno* 1790, *mensis Aprilis* în archiva comitatului Hunedoara.

www.digibuc.ro

vlădica unit al Blajului a mers, la porunca guvernului ardelean, în Sibiu. Aici guvernorul i-a adus la cunoștință că Para îi îndeamnă pe preoți și mireni să ceară dela dieta viitoare a țării primirea Românilor în șirul celor trei națiuni privilegiate. Vlădica se grăbește a-l sfătuì pe Para să nu se ocupe de afaceri de aceste lumești, ci, dacă voiește cu orice preț să se amestece în trebile publice, să se mărginească numai la cele, care privesc preoțimea [1]).

După opreliștea aceasta Para s'a adresat episcopului, rugându-l să se pună dânsul în fruntea mișcării de emancipare din robia seculară a poporului său credincios și, ca unul care are vot în dieta țării, să arăte staturilor ardelene plângerile acestuia. Răspunsul lui Bob a fost negativ. Cauzele acestei atitudini rezervate au fost, de-o parte caracterul blând și temperamentul puțin războinic al lui, și, de altă parte, având legături strânse cu factorii conducători ai țării, cunoșteà înainte rezultatul unei astfel de mișcări. Apoi guvernatorul Banfi însuși i-a interzis orice amestec în afacerile politice ale națiunii și, în sfârșit, Bob nu aveà nici îndrăzneala, nici avântul războinic, nici energia, și mai ales, nu aveà sufletul clocotitor al marelui său înaintaș, Inocențiu Micu Klein. Și nu aveà nici însușirea aceea, de multe ori atât de prețioasă și importantă, de-a ști ascultà de sfaturile luminate ale altora. Aproape pe toți oamenii de valoare, pe cei cu o superioară cultură intelectuală i-a îndepărtat din jurul său. Unicul lui sfetnic îi erà o rudă, Timariu, din care a făcut apoi vicar al Hațegului. Astfel nici chiar vremile acele mari n'au putut face din el om mare; pentrucă mărimea nu se măsoară numai după suma fundațiilor, ci și după suma aceea imponderabilă de energie, de avânt și de idealism, cu care contribui la îmbogățirea sufletului unui popor și cu deosebire după *asta*...

In 14 Iulie al aceluiaș an, Ioan Para, împreună cu vicarul unit al Făgărașului, Ioan Halmaghi și cu protopopul unit al Sibiului, Ciril Țopa, trimit episcopului Bob o petiție iscălită numai de cei doi dintâi pentru a fi trimisă, prin guvernul ardelean, împăratului. In petiția aceasta dânșii cer să li se dea

[1]) *Adnex* No. VII.

www.digibuc.ro

voie a trimite, afară de episcopul unit, și alți deputați cu drept de vot la dieta ardeleană, cari să reprezinte interesele poporului român, desvăluind în fața dietei multele suferințe ale lui și solicitând mijloacele potrivite de îndreptare [1]). După o așteptare de șapte zile, neprimind nici un răspuns dela vlădica Bob, Para trimite, în 21 Iulie, din Sibiu, petiția direct guvernului ardelean, rugându-l ca, luând în considerare scurtimea timpului, să nu aștepte intervenția episcopului, ci să o înainteze tronului împărătesc. Petiției îi este adnexată o nouă rugare iscălită numai de Ioan Para, în care acesta expune demersurile făcute pe lângă vlădica și cere din nou admiterea mai multor deputați români la dieta, în care neamul nostru era reprezentat numai prin arhiereul bisericii unite [2]).

Răspunsul guvernului a venit a doua zi. In 22 Iulie cancelariul David Székely și secretarul David Vajna scriu episcopului Bob, că petiția lui Para și Halmaghi este contrară legilor și astfel nu poate fi trimisă împăratului. Tot odată îl roagă să stăruie, ca aceștia să și-o revoace și dacă au plângeri întemeiate și care se țin de competența dietei să și le prezinte prin episcopul lor [3]). Aceeaș poruncă pare a fi primit-o cu câteva săptămâni înainte și Gherasim Adamovici, care a trimis în 26 Iunie, protopopilor săi, o circulară, sfătuindu-i să îndemne preoțimea să nu-și înainteze cererile direct la dietă, ci să le trimită episcopului, care va face, în interesul ei, tot ce-i va stà în putință. Este interesant, pentru cunoașterea stării de spirit a nemeșilor unguri, din acel timp, că circulara aceasta inofensivă și loială a vlădicului neunit, li s'a părut a fi un primejdios instrument de agitație în mâna preoțimei și astfel s'au grăbit a-l denunță, din diferite părți, pe vlădica la guvernul ardelean, încât acesta a fost silit să intervină, explicând celor cuprinși de spaimă rostul adevărat al ei [4]). Ca să poată lucrà cu mai mult succes pentru rezolvirea favorabilă a postulatelor clerului și poporului său credincios, Adamovici roagă factorii competenți să-l cheme și pe dânsul ca *regalist* la viitoarea

[1]) *Adnex* No. VIII.
[2]) *Adnex* No. IX.
[3]) *Adnex* No. X.
[4]) I. Lupaș, l. cit. p. 682, No. 32—4.

www.digibuc.ro

dietă ardeleană, însă dorința aceasta atât de îndreptățită și atât de firească nu i-a fost împlinită[1]).

In urma scrisorii din 22 Iulie a guvernului și probabil că și în urma energicei denunțări trimise de clerul unit guvernului contra lui Bob, în care i se aduc mai multe acuzații cuprinse în 7 puncte, și care i-au fost comunicate de guvernorul Gh. Banfi, și vlădicului în 9 Septemvrie 1790[2]), a intrat dânsul în acțiune. Planul lui era convocarea unui sinod preoțesc la Blaj, în care preoțimea din tot cuprinsul eparhiei să aibă prilej a-și descoperi nemulțumirile și a discută mijloacele pe cari le credeà potrivite a-i îndreptà soarta. Guvernul n'a încuviințat ținerea sinodului, spunând, în rezoluțiunea sa din 27 Septemvrie, că nu permit împrejurările și că pentru cunoașterea pângerilor clerului e suficient dacă episcopul trimite o circulară tuturor vicarilor și protopopilor învitându-i să-și spună plângerile în scris. Atitudinea preoțimei neunite față de circulara din 26 Iunie a arhiereului lor, nu o cunoaștem. Preoțimea unită, condusă de Ioan Para, nu aveà nici o încredere în Bob și astfel a luat hotărîrea surprinzătoare de a nu răspunde la învitarea lui[3]).

După nesuccesul avut cu petiția trimisă lui Bob, iar mai târziu guvernului, pentru a fi înaintată împăratului, Ioan Para voià să meargă însuș la Viena. Credeà că Leopold II, fiind tocmai la începutul stăpânirei sale, când domnitorii sunt de obiceiu mai binevoitori și fiindcă chiar atunci se purtà răsboiul cu Turcii, va puteà aprecià după cuviință jertfele aduse de Români pentru fericirea patriei și multul sânge vărsat pentru gloria tronului împărătesc[4]). In 10 Octomvrie 1790, Para cere dela

[1]) *Ibidem* p. 689—91, No. 40—1.

[2]) Copie în bibl. archid. din Blaj. Scrisoarea guvernorului Banfi adresată din acest prilej lui Bob e următoarea: «Illme ac Rme Dne Episcope! Contextus isthic in originali acclusae delationis uberius pandit in eadem contra Illtem Vram adducantur quaerimoniarum puncta. Equidem credere vix possum ea, prout exponuntur, a viro in eppali dignitate constituto vel admitti multo minus committi posse. Cum interim pro ferendo remedio delata sint eidem Illtati Vrae in finem illum, duxi esse communicanda ut honori suo consulere atque ea quae ad sedandam cleri sui atque populi mentem conferre videbuntur opportuna media adhibere possit, ne quaerelae eiusmodi ulterius prorumpendo et Illtati Vrae et altioribus instantiis ingratas molestias facessant. Qui in reliquo etc. Cibinii 97 bris 1790 G. Banfi».

[3]) *Adnex* No. XI.

[4]) «Neque enim nunquam opportunius tempus pro consequendis gratiis et favoribus esse potest quam dum primitiae imperii celebrantur, quo semper benigniores

www.digibuc.ro

Bob permisiune și binecuvântare arhierească pentru a puteà călători cât mai curând la Viena. Știind că vlădicului nu-i convine amestecul preoților în afacerile politice, în scrisoarea sa spune, că motivele acestei călătorii sunt multele mizerii ale preoțimei din vicariatul pe care-l conduceà. Ca locțiitor pentru timpul cât va petrece în Viena lasă pe protopopul Vasile Nemeș [1]). Răspunsul din 16 Octomvrie al vlădicului a fost și acum negativ, oprindu-l pe Para nu numai de a merge la Viena, ci și de a petrece afară din vicariat când nu o pretind interesele preoțimei [2]). Atitudinea lui Bob a produs o adâncă mâhnire în sufletul acelui harnic și distins preot. Intr'o scrisoare, adresată în 23 Octomvrie episcopului Orăzii-mari, Ignatie Darabant, zice: «*Nu m-am putut stăpâni să nu vă scriu ce mi-a răspuns vlădica la petiția mea, în care ceream permisiunea de-a merge la Viena. Clerul nădăjduià, că dacă Sfinția Sa nu vrea să lupte pentru dânsul, cel puțin nu-i va împiedicà pe aceia dintre preoți, cari voiesc să lucreze*»[3]).

După răspunsul nefavorabil al episcopului, Para s'a adresat comandantului Rall, un bun prieten al Românilor, cerând dela el «*litterae passuales*» pentru a puteà face călătoria, de care legà atâtea nădejdi. O nouă încercare împreunată cu o nouă desiluzie. Baronul Rall i-a răspuns să se mulțumească cu rezolvirea pe care a dat-o acestei chestiuni episcopul Bob [4]).

Incercările aceste zadarnice n'au fost în stare a stinge entuziasmul și idealismul lui Para. Văzând că Bob nu îndrăznește a reprezentà în dieta țării *întreagă* națiunea română din Ardeal; că alți deputați români nu sunt admiși în șirul deputaților, din

et tenerrimi principes esse solent; neque commodior accasio exponendi merita nostrorum quam tempore belli, quo vividae aduc sunt ideae gregiae comportationis eorundem in animis superiorum.» *Scrisoarea din* 10 *Octomvrie* 1790 *a lui Para către Bob.* (Copie în arhiva episcopiei unite din Oradea-Mare, No. 270).

[1]) *Scrisoarea* citată în nota precedentă.

[2]) «Litteras fraternitatis Vestrae de 10 cur. ad me datas paterno accepi animo et affectu, ad quos respondeo me non posse facultare fraternitatem Vestram tamquam personam in officio constitutam extra provinciam exire quinnimo neque in provincia multum a suo districtu abesse nisi publica cleri negotia id exigant. In reliquo fraternitati Vestrae addictus episcopus Ioannes. Die 16 Octobris 1790.» (Copie ibidem).

[3]) *Adnex* No. XI.

[4]) «Supplicans relegatur ad resolutionem episcopalem cui se conformare debebit; consequenter passuales litterae Viennam ascendendi denegantur.» (Copie în arhiva episcopiei unite din Oradea-Mare, No. 270).

www.digibuc.ro

cari se compuneà această dietă; că nici Bob, nici autoritățile militare nu-l lasă să meargă la tronul împărătesc, Para trimite împăratului o petiție în numele tuturor românilor, cerând congres național. «Noi Românii, cari prin numărul nostru le întrecem pe toate celelalte neamuri ale acestui mare principat ardelean» — începe petiția — «și cari, prin urmare, le întrecem și prin prestarea și suportarea greutăților publice, fiind parte militari de graniță, parte nobili, parte libertini cari ne avem moșia noastră, parte coloni pe moșiile domnilor de pământ, când i-am rugat pe arhiereii noștri, și cu deosebire pe cel din Făgăraș, Ioan Bob, să prezinte, împreună cu deputații pe cari îi vom mai aveà, dietei viitoare, plângerile noastre (care sub stăpânirea Augustei și glorioasei Case de Austria au fost mult ușurate, iar în timpul din urmă, sub domnia divului și prea dreptului nostru împărat, marele Iosif II, au dispărut cu desăvârșire și cari acum au devenit iarăș foarte multe și grele) ne-a răspuns că nu o poate face fiindu-i interzis din partea guvernorului orice amestec în afacerile noastre naționale, cum se vede și din copia scrisorii trimise vicarului dela Rodna, Ioan Para [1]). Văzând atitudinea arhiereului, am trimis guvernului o petiție pentru a fi înaintată Majestății Voastre, în care ceream admiterea mai multor deputați români la dieta ardeleană. Răspunsul guvernului îl adnexăm în copie. Dacă episcopul, în urma acestui răspuns, va refuzà prezentarea plângerilor noastre naționale, mărginindu-se numai la acele ale preoțimei, noi vom fi aduși în imposibilitatea de-a ne puteà manifestà nemulțumirile. Fiind însă aceste foarte grele, rugăm prea umilit, din genunchi, pe Majestatea Voastră, să ne îngăduiți și nouă ținerea unui congres național după analogia congreselor națiunii ilirice, cu participarea arhiereilor noștri, a reprezentanților clerului unit și neunit, sub conducerea unui individ de națiune germană desemnat de Majestatea Voastră, pentru a puteà da expresie cuvenită grelelor noastre plângeri» [2]).

Impăratul nu a îngăduit ținerea congresului, spunând că nu permit gravele împrejurări în care se află țara. Ca răspuns

[1]) Se adnexează copia scrisorii lui Bob reprodusă mai sus.
[2]) *Adnex* No. XII.

www.digibuc.ro

la rezoluția aceasta împărătească, Para a înaintat, în numele întregei națiuni, Curții din Viena, o nouă petiție de-o neobișnuită îndrăzneală și sinceritate. Nu înțelegem — zice petiția — care sunt împrejurările acelea atât de grave care numai pe noi, clerul român, ne împiedică dela ținerea unui congres, căci dacă împrejurările acestea puțin favorabile congresului ar fi adevărate și reale, i-ar opri și pe Unguri cum ne opresc pe noi. Vedem însă, că dela moartea augustului împărat de veșnică pomenire, Iosif II, aceștia țin mereu congrese mariale [1]), auzim apoi că și Națiunea ilirică a ținut, cu îngăduință preaînaltă, un congres național. Pentru ce, deci, ni se interzice numai nouă căutarea, pe căile și cu mijloacele legale, a perfecțiunii și fericirii? Deși noi întrecem, în privința numerică, pe toate celelalte neamuri din acest principat, suntem totuș mai nefericiți și mai mizeri decât ele. Urmează apoi repetirea cererei din petiția anterioară [2]).

Sigur, niciodată n'au vorbit reprezentanții neamului nostru atât de energic și de respicat cu purtătorii coroanei împărătești, ca anul acesta de mari prefaceri sufletești. In cuvintele simple ale acestei petiții pare că isbucnește toată îndârjirea concentrată în ființa noastră în urma multelor nedreptăți suferite cu răbdare de mucenic în cursul veacurilor. Impăratul a rămas însă, și după noua petiție, neînduplecat...

In acelaș an, înainte de deschiderea dietei ardelene, Ioan Para, împreună cu protopopul Petru Maior, celebrul autor al *Istoriei pentru începutul Românilor în Dacia*, compun și iscălesc o importantă petiție pentru a fi trimisă împăratului Leopold II. Petiția aceasta are, din punctul de vedere al evoluției politicei noastre naționale și cu deosebire al evoluției conștiinții noastre naționale, o însemnătate covârșitoare. Deși nu a fost înaintată niciodată Curții împărătești, ea este totuș un clasic document al frământărilor și luptelor noastre politice prin maturitatea ideilor și argumentelor aduse în sprijinul acestor idei, pe care le cuprinde și care străbat ca un fir roșu întreaga istorie a politicei românești ardelene.

Și este importantă această petiție și din alt punct de vedere: în ea vedem manifestându-se pe teren politic un nou element

[1]) Adunările reuniunilor mariane.
[2]) *Adnex* No. XIII.

www.digibuc.ro

social: *ofițerimea*. Un exemplar al ei a fost iscălit de următorii ofițeri ai celor două regimente grănicerești române:

Abrahamus Kallyani
capitaneus in 1-ma Wall. pedestri legione

Petrus Lupp
Prim. Locumt. ex eadem legione

Nicolaus Remetei
Primus Locumtenens ex eadem legione

Ladislaus Moldovan
Locumtenens ex eadem legione

Simon Vitez nob. de Csög
vexifer ex eadem legione

Ioannes Igna
capellanus campestris in Inclyt. 1-ma Wall. legione

Ioannes Sincay
capitaneus ex 2-da Valachica pedestri legione

Basilius Pop
Primus locumtenens ex eadem legione

Athanasius Androny
locumtenens ex eadem legione

Necephorus Schorda
locumtenens ex eadem legione

Daniel Gallan
Vexifer ex eadem legione

Tyron Dragos
District. A. Carolinensis archidiaconus et 2-ae legionis R. capell. graeci-ritus Unitorum.

Cuprinsul acestei petiții e următorul: Dreptatea pretinde, ca popoarele cari locuesc în aceeaș țară, sub acelaș stăpânitor, cari supoartă în mod legal aceleași sarcini publice și lucrează cu puteri unite pentru binele de obște, să fie și împărtășiți de drepturi și privilegii egale. Noi însă, Românii, cari și prin vechimea originii noastre, și prin numărul nostru, prin urmare și prin suportarea sarcinilor publice, întrecem pe toate cele lalte națiuni ale acestui mare principat, dela introducerea constituției întemeiate pe egalitatea celor trei națiuni, deși am suportat mereu, cu statornicie și fidelitate toate greutățile care

www.digibuc.ro

ni s'au impus, n'am primit, în schimb, nici un beneficiu. Dimpotrivă, am fost declarați numai de tolerați și astfel am ajuns a nu mai nădăjdui recâștigarea vechei fericiri pierdute și egalitatea cu celelalte națiuni decât după ce mila dumnezeiască a așezat în fruntea acestei țări înalta Casă de Austria. Casa de Austria ne-a dat școli, seminarii, fundații și dotațiuni pe seama episcopilor, ne-a dat diplome, rescripte și rezoluțiuni privitoare la numirea Românilor în oficiile publice, astfel încât, sub domnia lui Iosif II, am fost puși pe picior de egalitate cu națiunile conlocuitoare. Dar, durere! Nu știm cum s'a putut întâmplà, de marele nostru stăpânitor și-a revocat ordinațiunile privitoare la organizarea acestui principat, care păreau a contrazice legilor, prin decretul din 28 Ianuarie a. c., pe care l'ați confirmat și Maiestatea Voastră. Nu știm și nici nu voim să cercetăm cauzele acestor dispoziținni, deoarece noi suntem convinși, că inima regelui e în mâna lui Dumnezeu și că regele e dreapta Domnului. Suntem însă nevoiți a mărturisì că, prin restituirea vechii constituții, suntem lipsiți nu numai de favorurile și privilegiile primite, ci am ajuns în starea tristă de a fi considerați numai ca tolerați. Deaceea Vă rugăm, Maiestate, ca, sau să confirmați ordinațiunile gloriosului nostru împărat Iosif II, prin care ni s'au dat drepturi egale cu acele ale națiunilor conlocuitoare sau, cu prilejul dietei viitoare, să fim declarați de națiunea a patra a Ardealului. Și asta să o faceți din următoarele motive:

1. Românii (nu vorbim de cei din Maramureș, unde sunt foarte mulți, nici de cei din Ungaria, cari locuiesc până la Tisa, nici de cei din Banat, cari formează câteva regimente grănicerești) din acest mare principat formăm două regimente de miliție grănicerească.

2. Mare parte din cavaleria săcuiască de graniță este compusă din Români.

3. Trei părți din miliția regulată ardeleană e compusă din Români și numai a patra parte din celelalte națiuni;

4. Soldații români, atât grănicerii, cât și cei din armata regulată, au luptat cu credință și eroism și și-au vărsat sângele pentru fericirea țării, mai înainte în războiul contra Prusiei iar acum contra Turciei.

www.digibuc.ro

5. Noi plătim darea cea mai multă și suportăm cea mai mare parte a sarcinilor publice.

6. Totdeauna am fost credincioși Casei de Austria și suntem gata oricând a ne vărsà sângele pentru gloria ei.

7. Credem că nici staturile ardelene nu vor aveà nimic împotriva cererii noastre atât de drepte și cu temeiuri atât de adânci în însuș dreptul natural și asta cu atât mai mult că în vremile vechi și noui eram puși pe picior de egalitate cu cele. lalte națiuni [1]). Credem că nu va fi nime, între reprezentanții celor trei națiuni, cu inima atât de împietrită, ca să nu vadă că prin recunoașterea națiunii române de națiunea a patra a Ardealului va reinvià iubirea reciprocă dintre locuitorii acestei țări, care s'a recit mult: vor dispăreà ura și neînțelegerile și se va sălășluì între noi pacea și liniștea, care sunt temelia Statului.

Și apoi, încă un cuvânt, Maiestate! Chiar dacă n'am fi cei mai vechi locuitori ai țării și dacă n'am fi avut odinioară drepturi egale cu celelalte națiuni, din motivul că noi formăm cea mai mare parte a miliției regulate și de graniță și că noi suportăm cea mai mare parte a sarcinilor publice, Vă rugăm să ne declarați de națiunea a patra a Ardealului [2]).

Ambele exemplare ale acestei petiții, atât cel iscălit de Petru Maior și Ioan Para, cât și cel iscălit de ofițerii din cele două regimente grănicerești, au fost trimise episcopului Ignatie Darabant pentru a le înaintà Curții din Viena. După ce Ioan Bob, din motivele arătate mai sus, nu voià să se ocupe de plângerile grele ale poporului său credincios și nu vioà să se pună în fruntea mișcării de emancipare pornite cu atâta îndrăzneală de câțiva dintre clericii luminați ai săi, aceștia și-au îndreptat privirile spre tronul arhieresc al Orăzii-mari. Oradea-mare, deși nu aveà institutele de cultură națională ale Blajului, devenise în vremile acelea, prin spiritul luminat al arhiereilor ei, centrul spre care gravitau toți fruntașii vieții publice românești. Inițiatorii mișcării din 1790—92 au aflat în Ignatie Darabant, un puternic sprijinitor și sfătuitor, cum au aflat, în el, și în succesorul său Vulcan și cei trei mari dascăli Samoil Klein, Gheorghe Șincai și Petru Maior.

[1]) Pentru dovedirea acestei afirmații autorii citează câteva documente istorice.
[2]) *Adnex* No. XVI.

www.digibuc.ro

Ioan Para, crezând că împăratul Leopold va trimite petiția dietei ardelene și că, prin urmare, soarta poporului românesc va atârnà dela hotărîrile pe care le vor luà reprezentanții celor trei națiuni, s'a pus în legătură cu baronul Rall, un tovarăș în francmasonerie al oculistului Ioan Molnar, care erà, în calitate de comisar împărătesc, însărcinat cu conducerea dietei și astfel sprijinul său ne puteà aduce mult folos. Intr'o scrisoare din 30 Decemvrie 1790, Para îi comunică cuprinsul petiției, rugându-l să sprijinească cererile îndreptățite ale Românilor și, cu deosebire, să stăruie ca aceștia să fie recunoscuți de națiunea a patra a Ardealului. Tot atunci a cerut și sprijinul consilierului guvernial Martonfi.

Baronul Rall răspunde în 12 Ianuarie 1791. Răspunsul lui este scris cu multă bunăvoință și sinceritate. In el îi spune lui Para, că dela împărat n'a sosit încă nici o îndrumare privitoare la petiție; că a discutat chestiunea română și cu vlădica Bob și că va da tot sprijinul pentru a scoate poporul românesc — pe care îl numește *semper mihi carus populus* — din starea umilită în care l-a aruncat soarta și mai ales pentru a fi numiți mai mulți Români în oficii publice. Ii spune apoi, că Românii vor fi cu greu recunoscuți de națiunea a patra a Ardealului, pentrucă se vor opune staturile ardelene, cari țin cu tărie la diploma a doua leopoldină. Răspunsul lui Martonfi este scurt; ajutor și sprijin promite însă și el.

Intr'o scrisoare adresată clericului vienez, Ioan Cosma, Para scrie privitor la răspunsurile acestora: «*De primi sinceritate plenarie sum convictus, nam ubi potuit juvare semper astitit. De secundi cum sit Hungarus imo Siculus dubito, num ex corde suam operam spondeat; sufficit quod huic cuncta nostra minime aperuimus...*

Frumoasa petiție n'a ajuns niciodată să fie discutată în dieta ardeleană. Acolo aveà să se discute în curând o altă petiție, o *repraesentatio*, care nu erà a lui Para și Petru Maior, nici a ofițerilor celor două regimente grănicerești, ci a neamului întreg: SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM.

www.digibuc.ro

III.

SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM

Actul ce mai important al acestei mari mișcări de emancipare națională, important prin cuprinsul său, prin ideile sale, prin soarta sa, prin multele sale urmări, dar cu deosebire prin covârșitoarea influență pe care a avut-o asupra evoluției politicei românești, este *Supplex Libellus Valachorum.*

Autorul acestei petiții a fost Iosif Meheși, feciorul preotului românesc unit din Cluj-Mănăștur, care, sub stăpânirea lui Iosif II, a ajuns secretar la cancelaria ungaro-transilvană din Viena, iar după ce cancelaria ungară a fost despărțită de cea ardeleană, consilier la aceasta din urmă. Lui îi este atribuit Supplex Libellus și din partea unui mare contemporan, în stare a cunoaște lucrurile exact, Gheorghe Șincai, care în *Cronica* sa, la anul 1653, zice: «*Drept aceea bine a scris răposatul prealuminatul domnul sfetnic de Curte Iosif Mehesi în Instanția Românilor cea în anul 1791 dată împăratului Leopold*». Ajutor la alcătuirea petiției va fi primit, sigur, și dela Ioan Molnar, neastâmpăratul polihistor, care pe lângă specialitatea sa, oculistica, s'a ocupat cu filologia — a tipărit o gramatică a limbii române în nemțește (*Deutsch-walachische Sprachlehre*) — cu cultura albinelor, publicând la 1808, în Sibiu, un «*Povățuitor cu praxis către sporirea stupilor*», cu literatura bisericească, tipărind pe cheltuiala sa *Mineiul* și care petrecea pe timpul acesta în Viena, unde și-a făcut și studiile și de unde îl vedem trimițând, în vara anului 1791, «închinăciuni» vlădicului Ignatie Darabant[1]). Ii va fi ajutat cu sfatul și îndemnul Ignatie Darabant însuș, care asemenea petrecea în Viena în primele luni ale anului 1791, apoi Ioan Cosma și Aron Pop, cari s'au interesat mult de soarta petiției și nu va fi lipsit, în ce privește lămurirea părții istorice, nici concursul învățatului și harnicului călugăr blăjan Samoil Micu Klein[2]).

[1]) *Adnex* No. XX. Asupra lui Molnar cfr. N. Iorga, Istoria literaturei române în secolul XVIII, II, București 1901, passim.

[2]) cfr. N. Iorga, *o. cit.* II, 262.

www.digibuc.ro

Supplex Libellus Valachorum cuprinde formularea temeinică și erudită, sprijinită de toate dovezile puternice, istorice și juridice, care se puteau invocà atunci, a postulatelor noastre naționale. Fiind fătul generațiunii dela sfârșitul veacului al XVIII-lea, argumentarea petiției are, alături de însușirile bune, toate slăbiciunile, care caracterisează activitatea entuziaștilor și însufleților părinți ai redeșteptării noastre culturale. Autorii după ce dovedesc, că neamul nostru e de origine romană, că se află în Dacia din timpurile lui Traian, că după căderea lui Gelu «a dat mâna» cu Ungurii alegându-și un duce comun, pe Tuhutum, vreau să arate continuitatea drepturilor noastre politice și bisericești, cari și dacă au fost, în parte, pierdute, aceasta nu s'a întâmplat în urma unor legi publice, ci în urma vitregimii timpurilor. «Nu venetică, ci antică, cu mult mai antică decât toate celelalte, e națiunea română din Transilvania» — zic autorii. «Nu a căutat, nici nu caută ea răsturnarea principatului, ci mai mult reîntregirea aceluia, căutând să fie restituită în drepturile cetățenești și politice pe cari i le-a răpit nu vreo lege oarecare, ci răutatea vremilor. Prin restituirea aceasta nu se va face nici un prejudiciu celorlalte trei națiuni sau privilegiilor, imunităților și prerogativelor lor, fiindcă prin restituire, națiunea română nu va căpătà altceva decât ceeace a avut mai înainte și ce numai prin injuria timpurilor a pierdut; nici nu va fi de lipsă a întemeià pentru națiunea suplicantă a *patra naționalitate*, după ce ea dejà de mai multe secole constituie, imediat după maghiari a *doua națiune* regnicolară»[1]).

Postulatele, a căror realizare credeau, că va ridicà neamul nostru din starea umilită, în care l-a aruncat ura și nedreptatea erau: 1. Numirile odioase și pline de înjosire: *tolerați, admiși, neprimiți între staturi* și altele de acestea, care s'au dat națiunii române fără nici un drept și dreptate, să se șteargă, și națiunea română, astfel renăscută, să fie așezată în folosința tuturor drepturilor civile și politice. 2. Națiunii române să i se restitue între națiunile țării, locul pe care l'a avut. 3. Clerul român, fără deosebire de confesiune, asemenea nobilimea și tărănimea

[1]) Citatele sunt luate din traducerea bună a păr. dr. Elie Dăianu, *Supplex Libellus Valachorum*, 1791, *Text original și traducere*. Sibiu 1901.

www.digibuc.ro

să se împărtășească de aceleași beneficii ca și clerul, nobilimea și țărănimea națiunilor «unite» (Unguri, Săcui și Sași). 4. «In județe, scaune (sedes) și districte, cu ocaziunea alegerilor funcționarilor publici și a deputaților, asemenea cu prilejul restaurațiunilor și promoțiunilor dela dicasteriile aulice și provinciale să se observe o considerație în număr proporționat, față cu persoanele ce ar fi de aplicat din națiunea română». 5. «Județele, scaunele, districtele și comunitățile orășenești, în care Românii întrec pe celelalte națiuni, să-și aibă numirea și dela Români; acelea însă în care celelalte națiuni sunt mai numeroase, să-și aibă numirea dela ele, ori apoi să aibă numire mixtă hungarico-valachică, saxonică-valachică, ori apoi, în urmă, ștergând cu totul numirea luată dela una sau altă națiune, atât comitatele cât și scaunele și districtele să-și țină numirea cea purtată până acì după râuri, cetăți și să se declare, că toți locuitorii principatului, fără nici o deosebire de națiune ori religiune, să se bucure, fiecare după starea și condițiunea sa, de aceleași libertăți și beneficii și că trebuie să supoarte, în măsura puterilor sale, aceleași sarcini».

La sfârșit, autorii invoacă un nou argument în sprijinul postulatelor lor. «Și fiindcă națiunea suplicantă — zic dânșii — dejà la anul 1761 numără, conform conscripțiunii făcute atunci, în toate cercurile și locurile (afară de districtul Brașovului), peste 547 de mii de indivizi și dacă Românii din districtul Brașovului i-am socotì, pentru timpul acela, numai cu 13 mii, atunci națiunea aceasta constà din 560.000; toate celelalte națiuni însă împreună, socotind aici și pe Românii cari, părăsindu-și religiunea, au trecut la altele, conform conscripției făcute la anul 1766, nu numărau mai mult de 392.000 și câteva sute de indivizi; de acì se poate conclude că partea principală, poate un întreg milion, a populației de azi din Transilvania, care constă după conscripția dela 1787 din un milion trei sute de mii de oameni, se compune din membrii națiunii suplicante».

«Fiindcă, pe lângă aceea, două întregi regimente de graniță din principat și aproape două treimi ale celor trei regimente campestre și mai mult decât o treime din regimentul săcuesc de călăreți se compune din indivizii națiunii suplicante și în

www.digibuc.ro

general, națiunea suplicantă, în proporțiunea numărului său mai mare, susține și sarcinile publice ale provinciei în cantitate mai mare decât toate celelalte națiuni împreună — se încrede această națiune în bunăvoința părintească a Maiestății Voastre, că cererile sale foarte juste și din aceste considerațiuni, vor dobândi doritul rezultat, cu deosebire fiindcă numai dela autoritatea supremă a Maiestății Voastre atârnă restituirea drepturilor sale politice, din cari nu prin lege, ci numai prin trista fatalitate a fost scoasă».

Suplicanții temându-se că, trimițând Leopold II petiția la dieta ardeleană, membrii aceleia «referindu-se la obiceiul contrar cererilor națiunii» sau neavând «cunoștință corespunzătoare despre drepturile societății», necercetând istoria patriei și înțelesul legilor și astfel neputând înțelege dreptatea acelor cereri, sau, în sfârșit, fiind conduși și de ură contra neamului și legii românești, vor încercà să împiedice realizarea lor, cer ca împăratul să permită națiunii ținerea unei conferințe naționale. Rostul conferinței ar fi alegerea și provederea cu instrucțiile necesare a câtorva deputați «cari oriunde ar fi de lipsă să reprezinte și să apere cauza națiunii și dacă acestei cauze, cu toată dreptatea ei, i s'ar pune piedici, să arate toate plângerile națiunii împilate și redactându-le în scris să le propună spre milostivă vindecare Maiestății Voastre sacratissime».

Petiția este iscălită de «*clerul, nobilimea și cetățenii întregii națiuni române din Transilvania*» (clerus, nobilitaris civicusque status universae nationis in Transilvania Valachicae).

Supplex Libellus Valachorum l'a trimis Curții împărătești prin postă, din Buda, episcopul unit al Orăzii-mari, Ignatie Darabant[1]).

Mulți, mai ales aceia dintre Români, cari petreceau în Viena, legau mari nădejdi de Supplex Libellus Valachorum. Aceștia credeau că împăratul va face dreptate și va da și celui mai numeros popor al Ardealului, pe care se întemeià fericirea și bună-starea țării, libertățile și drepturile, de cari aveà lipsă, pentru a puteà trăì o vieață națională conștientă. Cancelistul

[1]) *Adnex* No. XXII.

www.digibuc.ro

Aron Pop scrie în 11 Maiu 1791 episcopului Darabant: «nu lipsește alta nimic fără numai bună unire, învoire și înțelegere să fie între Măriile Sale Vlădicii din Ardeal și între neam, precum nu am nici o îndoială că doară nu va fi... *și așà nădăjduim, că vom dobândì dreptatea cea pierdută și dorita bucurie*»[1]). Credeau bieții Români că împăratul, din înălțimea tronului său, unde nu străbat patimile victii și unde, prin urmare, stăpânește cel mai senin simț de dreptate, va înțelege durerea și suferințele lor și că mila lui se va revărsà binefăcătoare asupra unui neam coborîtor din legionarii romani, care și-a vărsat sângele cu o dărnicie nebună pentru gloria casei imperiale și și-a istovit toate puterile purtând pe umerii săi sarcina grea a contribuțiilor de tot felul. Credeau, că îndreptățirea postulatelor lor atât de firești, atât de logice și atât de dovedite e limpede ca lumina zilei și, deci, nu-și puteau închipui ca inima milostivă a înălțatului împărat să rămână rece și nesimțitoare la strigătul lor disperat de supuși umiliți și credincioși. Și a fost, fără îndoială, o mare nenorocire, că în urma isteții și șireteniei Curții vieneze, încrederea aceasta oarbă și absolut nemotivată în dreptatea împărătească a continuat a fi și după aceea un element constitutiv al politicii Românilor ardeleni[2]).

Supplex Libellus a ajuns, nefiind împăratul în Viena, în mâinile arhiducelui Francisc, care l'a dat prezidentului cancelariei aulice transilvane spre studiare. Acesta și-a expus părerile privitor la întreg cuprinsul petiției în raportul din 1 Aprilie 1791. Recunoaște că Românii sunt cei mai vechi locuitori ai Ardealului; fiind însă învinși cu arma de Maghiari, au fost siliți să se supună voinții învingătorilor. Astfel ei n'au avut niciodată drepturi egale cu celelalte trei națiuni ale țării, ceeace se dovedește pe deplin din paragrafii *Approbatae*-lor și din uzul secular. Deși nu au, conform constituției ardelene, nici un temeiu pentru a cere să fie puși pe picior de egalitate cu națiunile recepte neavând un teritoriu deosebit, nici privilegii,

[1]) *Adnex* No. XXI.

[2]) Vezi și justele aprecieri ale d-lui Dr. Silviu Dragomir din articolul *Curtea din Viena și mișcarea Românilor din Ardeal în anii* 1791—1792 *în Transilvania*, XLV, p. 7—12.

www.digibuc.ro

trebuie, totuș, să li se asigure existența civică și libertatea religioasă prin legi și ordinațiuni.

Românii se bucură — zice contele Teleki — potrivit stării lor, de drepturi egale cu ceilalți locuitori ai țării: pot aveà moșii, pot fi numiți în funcțiuni publice și, după merit, ridicați în rândurile nobilimii, cum dovedesc și pildele amintite în petiția lor. Drepturile acestea au fost confirmate și de art. VI din 1744. Clerul neunit nu poate fi făcut părtaș de privilegiile clerului unit și romano-catolic, fiindcă chiar și clerul celorlalte trei religiuni recepte este lipsit de ele. Cu privire la iobagi, spune că nici legile, nici ordinațiunile urbariale nu fac nici o deosebire între iobagii români și între cei de alt neam. Recunoaște și dânsul, că Sașii au făcut pe pământul crăesc anumite abuzuri, Românii și-au primit însă satisfacția cuvenită.

După observațiile acestea referitoare la partea generală a lui Supplex Libellus, contele Teleki se ocupă de postulatele cuprinse într'însul. Privitor la punctele 1—3, în care se cere ridicarea Românilor, fără deosebire de confesiune, în șirul națiunilor recepte, spune că, luând în considerare greutățile împreunate cu o înmulțire a națiunilor existente, care ar aveà ca urmare sdrobirea constituției Ardealului, realizarea acestor cereri este primejdioasă. De altfel crearea unei noui națiuni e superfluă fiindcă art. VI din 1744 spune limpede, că Românii prin câștigarea averilor și prin înnobilitare, vor fi considerați ca aparținători națiunii în mijlocul căreia petrec. Prin urmare, e suficient dacă se va porunci dietei ardelene ca, luând ca îndreptar articolul de lege amintit mai sus, care corespunde atât constituției cât și prudinței politice, să saneze plângerile națiunii române și să propună mijloacele prin care i s'ar asigurà folosirea drepturilor cetățenești, libertatea religioasă fără deosebire de confesiune, susținerea preoțimii și acele, prin care s'ar puteà propaga cultura în sânul poporului.

Privitor la p. 4, în care se cere numirea la oficiile publice a unui număr corespunzător de Români, Teleki citează acelaș articol de lege din 1744 și adaugă, că Românii n'au fost nici odată excluși dela oficii, fiind mulți dintre ei funcționari înalți. Numărul lor, însă, în urma lipsei de bărbați cu pregătire, este mai mic decât acela al altor națiuni. Cererea cuprinsă în p. 5

www.digibuc.ro

este — zice contele Teleki — prea exagerată și împlinirea ei n'ar folosì atât Românilor cât ar ofensà pe celelalte națiuni. De altfel și cererea aceasta dovedește, că crearea unei noui națiuni ar aveà ca urmare o nenumărată mulțime de probleme noui. Nici ținerea unui congres național nu li se poate îngăduì, fiindcă Românii, conform constituției Ardealului, nu stau pe picior de egalitate cu celelalte națiuni și nici nu formează, ca națiunea ilirică, un corp politic independent, nici nu locuesc în vreun district, scaun sau comitat deosebit, ci sunt amestecați cu celalalte neamuri.

In sfârșit, Românii, ca națiune numeroasă, sunt vrednici de o dreaptă considerație, de altă parte însă, chiar pentrucă sunt atât de numeroși, conducerea lor politică cere o deosebită prevedere și grijă, fiindcă poporul necult ascultă orbește de o preoțime, care, și ea, ar aveà lipsă de o cultură morală mai bună și care, stând sub influența unei hierarhii străine, poate fi ușor condusă spre scopuri străine.

Opinia contelui Teleki a fost aprobată și de consilierii cancelariei transilvane Izdenczy, Eger și contele Hatzfeld, care credeà că ridicarea Românilor în șirul națiunilor recepte este imposibilă, și chiar dacă ar fi posibilă, nu e recomandabilă, iar în 7 Maiu al aceluiaș an, împăratul Leopold II însuș a aprobat din Florența, propunerea aceasta nefavorabilă a sfetnicilor săi prin cuvintele *Ich beangenehme vollkommen ihr Einrathen.* Astfel, soarta frumoasei petiții, de care se legau atâtea nădejdi, a fost pecetluită [1]). In 18 Maiu 1791, împăratul Leopold trimite din Florența, Supplex Libellus dietei din Cluj. In rescriptul împărătesc No. 4004, trimis atunci staturilor ardelene, Leopold II poruncește ca acestea, luând ca îndreptar art. VI din 1744, să propună mijloacele prin care, fără a schimbà constituția țării, li s'ar puteà asigurà Românilor dreptul *concivilității*, libertatea religioasă fără deosebire de confesiune, subsistența potrivită a clerului și s'ar puteà propagà cu succes cultura în mijlocul poporului [2]).

Trimiterea lui Supplex Libellus la dieta din Cluj a spulberat dintr'odată nădejdea de isbândă chiar și a acelor mai optimiști

[1]) *Transilvania*, XLIV, p. 65—68.
[1]) *Protocolul dietei din* 1790/91, ședința a 65-a, p. 482—83. (Ediția Cluj 1832).

www.digibuc.ro

dintre Români. Chiotele de bucurie, cari au răsunat dela un capăt la celalalt al Ardealului după publicarea decretului lui Iosif II, privitor la *revocatio ordinationum*, orgiile aranjate cu acest prilej în diferitele părți ale țării, pregătirile mari ale celor trei națiuni, cari toate țînteau la îngrădirea veșnică a constituției bazate pe cel mai tiran exclusivism de clasă și de rassă, felul cum se alcătuià această dietă unde neamul nostru erà reprezentat numai prin vlădica unit al Blajului, Ioan Bob, nu lăsau nici cea mai mică umbră de îndoială în privința modului cum va fi rezolvită chestiunea română. Comisarul împărătesc, baronul Rall, scrisese, cum am văzut mai sus, în 12 Ianuar 1791, lui Para, că ridicarea Românilor în șirul națiunilor recepte este cu neputință, fiindcă staturile ardelene țin cu tărie la diploma leopoldină, care garantează immutabilitatea constituției ardelene întemeiată pe egalitatea celor trei națiuni și a celor patru religiuni recunoscute de lege. Astfel episcopul Gherasim Adamovici puteà scrie în 10 Iunie al aceluiaș an, cu toată dreptatea, mitropolitului sârbesc Stratimirovici, că «*Românii de-acum au slabe speranțe*» [1]).

De altfel, însuș rescriptul lui Leopold II justificà «slabele speranțe». Art. VI din 1744, care, conform acelui rescript, trebuià luat ca îndreptar în rezolvirea cererilor națiunii române, cuprinde confirmarea tuturor drepturilor și privilegiilor celor trei națiuni «unite» (Unguri, Săcui și Sași). Privitor la Români se spune în acel articol, că preoții și nobilii uniți — se exclud deci preoții neuniți și Românii nenobilitați — se vor bucurà, *fără ca națiunea română să fie ridicată în șirul națiunilor recunoscute de lege*, de o situație egală cu aceea a celorlalte neamuri fiind socotiți ca făcând parte din națiunea, în mijlocul căreia își au locuința și averile. Soarta «plebeilor» români, chiar și a fiilor de preoți nenobili și a altor *venetici*, va rămâneà neschimbată, ca astfel să se păstreze neatinse drepturile, privilegiile, imunitățile și prerogativele celor trei națiuni. Românii însă cereau, prin al lor Supplex Libellus, *modificarea* acestui articol de lege, despre care ziceau, că «o amară și foarte mare nedreptate i se întâmplă acestei națiuni, când amintita

[1]) Dr. Silviu Dragomir, *o. cit.*, p. 18.

www.digibuc.ro

declarațiune a staturilor dela anul 1744 o pune pe ea alăturea cu clasa străinilor venetici». Cererea principală a Românilor erà tocmai declararea lor de a patra națiune a Ardealului, pentrucă din realizarea acestei dorințe a lor aveà să urmeze și realizarea celorlalte. Rescriptul lui Leopold II deci, care e numai traducerea în nemțește a unei părți din raportul contelui Teleki, este un răspuns negativ la postulatul acela fundamental al Românilor ardeleni.

Supplex Libellus a fost prezentat, împreună cu rescriptul împărătesc, dietei și cetit în întregime în ședința a 65-a dela 21 Iunie 1791. Impresia produsă asupra reprezentanților celor trei națiuni a fost dintre cele mai penibile. «*Miros excitavit animorum motus*» scrie Ioan Para într'o scrisoare din 26 Iunie, iar în ziarul dietei, redactat de deputații Mediașului, cetim că atât sub durata cetirii rescriptului, cât și a petiției, stăpâneà o liniște generală și pe fețele tuturor se puteà cetì o mare consternare. In decursul cetirii s'au auzit trăgându-se clopotele într'o dungă, vestind undeva isbucnirea unui incendiu. După terminarea cetirii, deputații voiau să părăsească sala de ședințe, pentru a alergà la locul incendiului. Atunci s'a ridicat fanaticul baron Nicolae Wesselenyi strigând cu glas puternic să nu se depărteze, fiindcă focul din sală e și el destul de mare pentru a fi stins[1]). Raportul trimis în 2 Iulie 1791 împăratului despre decursul acelei ședințe, spune că cetindu-se partea privitoare la origina română a lui Matia Corvinul, în sală se puteà auzì un râs batjocoritor, iar când au ajuns la partea în care se vorbește de origina română a familiilor Iosika, Kendeffi, Nalátzi și Huszár, membrii prezenți ai lor s'au înfuriat și au început a-l atacà într'un mod vehement pe vlădica Ioan Bob[2]). Protocolul oficios al dietei caracterizează starea aceea turburată a spiritelor prin cuvintele: «*staturile nu și-au putut ascunde marea sguduire sufletească pe care le-a cauzat-o sosirea unui rescript regesc atât de neașteptat*[3]).

[1]) Zieglauer, *o. cit.*, p. 537.

[2]) «*Copia documentelor cumpărate prin Frații de Mocioni și Escelența Sa părintele archiepiscop Alexandru Șterca Șuluțiu în folosul națiunii române*». Mss. litografiat p. 9. cfr. *Transilvania*, II (1869), p. 283.

[3]) *Protocolul dietei din* 1790/91, p. 483. «...el nem titkolhatták azt a nagy szivbéli megiletödést, melyet okozott ilyetén nem reménlett királyi válasz érkezése».

www.digibuc.ro

Care a fost, în dietă, atitudinea lui Ioan Bob față de Supplex Libellus Valachorum? Față de mișcările politice ale anului 1790 și față de conducătorii lor, vlădica unit al Blajului a dovedit, cum am văzut, o atitudine din cele mai rezervate. El, ca și tovarășul său neunit, s'a ținut strict de porunca primită dela guvernorul țării, care le-a interzis orice amestec în svârcolirile politice ale credincioșilor lor. Cu toate acestea, avem dovezi sigure, că dânsul urmăreà cu anumită simpatie desvoltarea chestiunii românești, pe care aveà, mai târziu, s'o reprezinte cu multă demnitate și cu puțin noroc. In Cluj a avut discuții, pe care e regretabil că nu le cunoaștem mai de-aproape, cu comisarul împărătesc, baronul Rall, asupra ei[1]); iar mai târziu s'a bucurat cunoscând textul lui Supplex Libellus, comunicat, probabil, de colegul său dela Oradia-Mare, Ignatie Darabant[2]).

In memorabila ședință dela 21 Iunie 1791 a dietei ardelene, Bob a avut, față de Supplex Libellus o atitudine pe care nimeni n'o poate aprobà, dar care e, totuș, foarte departe de aceea ce i s'a atribuit. Simeon Bărnuțiu, în celebrul său discurs ținut în 2 (14) Maiu 1848 în catedrala din Blaj «de pe unu sugestu dinaintea altarelui», cum zice Alexandru Papiu Ilarianu, spuneà despre atitudinea lui Bob următoarele: «Pe Ioan Bob îl făcură (Ungurii) de se lăpădă de cauza națională, care o așternuse însuș în numele națiunii la dieta din 1791; această rugăminte a Românilor din 1791 e cunoscută publicului fiindcă o tipări încă atunci Eder sasul, cu note, însă proiectul dietei de atunci, așternut Maiestății la rugămintea Românilor, nu e cunoscut până acum: în acest proiect de lege zice dieta, că episcopul I. Bob a așternut două petițiuni, una pentru toată națiunea română, alta pentru clerul unit (ce? doară clerul unit nu este parte a națiunii române, ca să fie necesară petițiune separată pentru el?); dieta se apucă, în preambulul proiectului, a demonstrà că Românii de astăzi nu sunt strănepoții Romanilor vechi, afară de cei din Hunedoara, iar în proiect zice, că petițiunea aceasta nu cuprinde dorințele națiunii române,

[1]) *Adnex* No. XVII.
[2]) *Adnex* No. XX.

www.digibuc.ro

ci *est foetus tantum quorundam inquietorum ingeniorum, id quod ipse Illustrissimus Dominus episcopus Fogarasiensis Ioannes Bob in medio statuum constitutus confessus est*, adică cum că petiţiunea naţiunii ar fi numai născocitura unor capete neastâmpărate... Cine ar fi crezut., că episcopul Bob va compromite cauza, vieaţa şi onoarea unei naţiuni întregi cu o declaraţiune ca aceasta ?»[1]) A. Papiu Ilarian scrie în vol. I al *Istoriei Românilor din Dacia superioară* (ed. II Viena 1852, p. 86) că «Ungurii, parte lingușiră, parte speriară pe episcopul Bob într'atâta, *cât acesta declară în mijlocul dietei, că petiţiunea dată în numele Românilor e făcută numai de niște turburători: foetus quorundam inquietorum ingeniorum*».

Afirmaţia aceasta a lui Bărnuţiu şi A. Papiu Ilarian despre atitudinea lui Bob este, cum se va vedeà îndată, neexactă. După cetirea petiţiei, baronul Wesselényi, văzând că aceea a fost înaintată împăratului şi în numele clerului unit, s'a adresat episcopului Bob întrebându-l dacă e adevărat că a fost aprobată din partea preoţimii române. Bob a răspuns că e adevărat, dar că stilul ei i-se pare întrucâtva schimbat şi că, după cât ştie dânsul, connaţionalii săi nu cer declararea Românilor de a patra naţiune a Ardealului, ci dorinţa lor este să fie împărtăşiţi de libertăţile şi drepturile naţiunii în mijlocul căreia trăesc. Aşà ne povesteşte faptul ziarul deputaţilor saşi din Mediaş[2]). Raportul trimis împăratului şi citat mai sus spune că Bob, fiind întrebat dacă are cunoştinţă despre petiţia românilor, a răspuns fără nici o iritaţie, însă cu constanţă bărbătească (ohne Gemütsbewegung jedoch mit einer mannlichen Standhaftigkeit), că nu dânsul e autorul, dar a avut cunoştinţă despre compunerea ei[3]). Protocolul oficios al dietei zice: văzând staturile, că aceea (petiţia) e scrisă şi în numele clerului, au aflat de lipsă a se informà dela episcopul român unit, că oare petiţia a fost pregătită şi înaintată cu ştirea dânsului: acesta a şi declarat, că în ce priveşte petiţia s'a învoit ca Românii fără a formà a patra naţiune a Ardealului, să fie împărtăşiţi

[1]) A. Papiu Ilarian, *Istoria Românilor din Dacia superioară*, II, Viena 1852, p. 359—60.
[2]) Zieglauer, *o. cit.*, p. 537.
[3]) *Copia documentelor cumpărate de Fraţii de Mocioni şi Mitropolitul Şuluţiu*, p. 9—10.

www.digibuc.ro

de drepturi și libertăți egale cu acele ale națiunilor, în mijlocul cărora locuesc; dar că, în ce privește stilul, în petiție sunt multe părți pe care nu le-a aprobat [1]). Acelaș lucru îl spun staturile și în *opinia* lor trimisă împăratului, în care își expun părerile privitor la postulatele din Supplex Libellus[2]).

Citatul latinesc reprodus de Bărnuțiu în memorabilul său discurs este luat *greșit* din textul «opiniei» comisiunii petiționare, care e scrisă într'un stil vehement și e plină de cele mai grave acuze la adresa Românilor și care, poate tocmai din motivul acesta, n'a fost trimisă niciodată Curții împărătești. Insă nici în aceasta nu se află nimic, ce ar puteà îndreptăți afirmația lui Bărnuțiu. Propoziția reprodusă greșit de Barnuțiu e următoarea: «Augustissime Imperator! Coram paterno Maestatis vestrae conspectu filiali cum fiducia detegere sustinemus ejusmodi supplices libellos, uti primus est, foetum inquietorum solum quorundam hominum esse, quod prudentiores Valachi in id haud consenserint et nihil de illis sciverunt, patet ex contextu precum, *ipseque Reverendissimus episcopus graeco-catholicus in publica nostra sessione semet declaravit, non ea fuisse Valachorum vota ut quartam constituant nationem, verum ut in gremio cujusvis nationis degentes secundum conditiones suas aequali cum reliquis praerogativa gaudeant*» [3]).

Din șirele reproduse se vede clar ce a zis Ioan Bob. Dânsul n'a afirmat, că Supplex Libellus e fătul câtorva spirite neastâmpărate — asta o zice comisiunea petiționară — ci că Românii nu cer să fie declarați de a patra națiune a Ardealului, ci numai să se bucure conform stării lor, de privilegiile și drepturile acelei națiuni, în mijlocul căreia trăesc.

Atitudinea lui Bob a fost, cu toate acestea, necorectă și condamnabilă. Dânsul a spus atunci un mare neadevăr, afirmând că Românii nu doresc ridicarea națiunii lor în șirul națiunilor «recepte», pentrucă tocmai postulatul acesta formă esența programului politic românesc. Pentru realizarea acestui postulat a luptat cu statornicie de mucenic și cu un eroism antic marele

[1]) *Protocolul dietei*, p. 483.
[2]) *Ibidem*, p. 648 și *Anexele protocolului*, p. 10.
[3]) I. Lupaș, *Contribuții la istoria Românilor ardeleni* în Analele Acad. române, Memoriile secțiunei istorice din 1914-15, p. 754.

www.digibuc.ro

său înaintaș, Inocențiu Micu Klein, căruia îi semănă atât de puțin; el formează punctul principal al memoriului trimis la 1748 de preoțimea unită, adunată la Sibiu, împărătesei Maria Terezia și ele formează cum am văzut, și miezul petiției iscălite de Petru Maior și Ioan Para și de ofițerii celor două regimente românești de graniță. De altfel declararea Românilor uniți de a patra națiune a Ardealului a promis-o — în termeni destul de nelămuriți, e adevărat — și împăratul Leopold I, în diploma sa din 19 Martie 1701. Ioan Bob a fost, poate, îndemnat să spună neadevărul acesta de amintirea scenelor viforoase din dieta ardeleană de pe timpul lui Inocențiu Micu Klein, când bietul vlădică român erà să fie aruncat pe fereastră din sala de ședințe, sau, poate, va fi cugetat, că punându-se pe un punct de vedere oportunist și acomodându-se vederilor celor de sus, va puteà esoperà vre-o concesiune pentru clerul său, în numele căruia tocmai trimisese o petiție la Curtea din Viena. Oricare ar fi cauza atitudinei lui Bob, neadevărul tot neadevăr rămâne.

In ședința următoare, ținută la 24 Iunie, a dietei, staturile au hotărît trimiterea lui Supplex Libellus la comisiunea petiționară (a Könyörgö levelek ellátására rendeltetett deputatio, cum o numește protocolul oficios). Poate că frumoasa și erudita petiție ar fi fost îngropată pe veci în arhiva guvernului ardelean, dacă nu ar fi sosit rescriptul împărătesc de dto Milan 18 Iunie 1791. Prin rescriptul acesta a fost trimisă dietei petiția clerului român unit, care erà opera lui Bob și a sfetnicului său Timariu. Dânșii cereau, ca numirea odioasă de *tolerat*, cum erà numit clerul unit, să se șteargă și că acela să se bucure, conform diplomelor împărătești date în favorul lui, de beneficii egale cu acele ale neamurilor conlocuitoare. In rescriptul său din 18 Iunie, împăratul poruncește dietei ca petiția clerului unit să fie discutată în legătură cu petiția iscălită de neamul întreg și staturile, luând ca bază și îndreptare art. VI din 1744, să propună, în seria celorlalți articoli de lege, pe cari îi vor înaintà spre aprobare, și mijloacele potrivite pentru ușurarea sorții clerului și poporului românesc. Petiția clerului, care a fost prezentată dietei în ședința dela 7 Iulie a fost dată, și ea, comisiunii petiționare [1]).

[1]) *Protocolul oficios al dietei*, p. 522—23.

www.digibuc.ro

Staturile ardelene, după primirea acestui rescript, văzând, că împăratul cere rezolvirea chestiunii române încă în cursul acelei diete și cere, din nou, propuneri concrete, a fost silită să revină asupra lui Supplex Libellus. Revenirea s'a și întâmplat în ședința a 93-a dela 30 Iulie 1791. Atunci și-a prezentat comisiunea petiționară raportul său atât asupra postulatelor cuprinse în Supplex Libellus cât și asupra acelor din petiția clerului unit. Raportul acesta, care aveà să fie trimis Curții împărătești ca unul ce cuprindeà opinia dietei cerută de cele două rescripte, e un clasic document al spiritului îngust, al șovinismului de rassă și de clasă, al urei adânci, pe care o aveau staturile ardelene față de poporul nostru. Redactat într'un stil nervos, reportul cuprinde acuze de-o nedreptate sângeroasă la adresa întregului nostru neam. Românii — cetim într'însul — cari numai foarte puțini sunt descendenții coloniștilor romani iar ceilalți sunt urmașii veneticilor și fugarilor refugiați din țările vecine, au drepturi egale cu acele ale națiunilor maghiară, săcuiască și săsească. Sunt admiși în toate oficiile publice, cum apare din însăș petiția lor, pentrucă, conform acestei petiții, familiile Iosika, Nalatzi și Huszar sunt de origine română și apoi câte doi membri ai acestor familii au slujbe înalte. De altfel, antecesorii noștri le-au garantat egalitatea cu celelalte națiuni în mijlocul cărora trăiesc prin articolul VI din 1744. Astfel de petiții, Maiestate, cum e cea dintâiu (Supplex Libellus) sunt numai fătul câtorva spirite neastâmpărate. Românii mai prudenți, cum apare din însăș petiția, n'au știut nimic și n'au aprobat postulatele lor și vlădica unit însuș a declarat-o într'o ședință a dietei, că Românii nu cer să fie declarați de-a patra națiune a Ardealului ci numai să se bucure, conform condiției sociale pe care o au, de drepturile membrilor celorlalte națiuni. Privilegiile clerului unit n'au fost trase niciodată la îndoială, nici în comitate, nici în districtele săcuești. In ce privește *Fundus regius*, trebuie să recunoaștem și o recunosc și Sașii, că aci și clerul și poporul e supus la sarcini nelegale. Într'adevăr nu înțelegem, cum se poate ca locuitorii unui fond să ia dări și decime dela locuitorii aceluiaș fond, pentrucă decimele și dările trebuiesc date stăpânului fondului, iar nu conlocuitorilor. Pentru a îndreptà răul acesta supunem apro-

www.digibuc.ro

bării Majestății Voastre următorul articol de lege: Precum în comitate nobilii români se bucură de toate prerogativele nobililor unguri și Români nobilitați se primesc în sânul națiunii maghiare și precum în scaunele săcuești Românii asemenea se bucură de toate drepturile și privilegiile Săcuilor, tot astfel se vor bucură și pe Fundus regius de drepturi și privilegii egale cu acele ale Sașilor. Românii nu vor puteà fi siliți de Sași la nici un fel de contribuții sau dări, ci vor suportà toate sarcinele publice în măsură egală bucurându-se, în măsură egală, și de tot felul de venituri ale acelui fundus.

Privitor la celelalte propuneri ale rescriptului împărătesc și anume: garantarea prin lege a liberului exercițiu religionar fără deosebire de confesiune, asigurarea existenței materiale a preoțimii și propagarea culturii în mijlocul poporului român, părerea comisiunii petiționare e următoarea: Sistemul constituțional al Ardealului e întemeiat pe recunoașterea alor trei națiuni și patru religiuni, și, fără sdruncinarea acestei constituții seculare, nu putem înmulți religiunile și nici nu putem sporì numărul națiunilor, ci, precum îi primim pe nobilii români în sânul națiunii maghiare, iar pe ceilalți îi tratăm, conform condiției lor sociale, ca și pe Unguri, tot astfel și Românii uniți se vor bucurà de aceeaș considerație ca și romano-catolicii; pe neuniți, dacă se vor unì cu una dintre religiunile recepte, îi vom tratà ca pe membrii religiunii cu care se unesc, fără ca prin asta să înmulțim numărul religiunilor. Liberul exercițiu religionar al neuniților nu-l tragem la îndoială ci cu privire la el supunem aprobării Maiestății Voastre următorul articol de lege: Religiunea răsăriteană neunită, pe care legile noastre o numără între confesiunile tolerate, nu poate fi recunoscută de religiune receptă. Libertatea cultului religios al neuniților, la dorința Maiestății Sale, se garantează prin lege publică. Credincioșii acestei religiuni vor fi păstoriți de episcopi numiți de Maiestatea Sa, având guvernul, comitatele și scaunele dreptul de-a supravegheà, ca să nu se înmulțească fără rost numărul preoților și să nu se edifice biserici cu cheltueli, care ar întrece puterile credincioșilor.

Cu privire la propunerea a doua — asigurarea mijloacelor de traiu pentru preoțimea română — comisiunea petiționară

www.digibuc.ro

spune, că după ce regina Isabela a secularizat averile bisericești, clerul fiecărei confesiuni e susținut de credincioși. Preoții români vor trebui, și ei, să primească cele necesare pentru traiu dela popor. Domnii de pământ își susțin preoțimea lor și nu pot fi siliți să contribuie și la susținerea preoților români. De altfel nici poporul, care e îngreunat cu o mulțime de contribuții nu va puteà asigurà susținerea preoțimii.

Privitor la propunerea a treia — propagarea cu succes a culturii în mijlocul poporului românesc — comisiunea spune, că o primește cu venerațiune fiindcă poporul român e cel mai prost dintre neamurile Europei. Poporul acesta, în urma principiilor religioase falșificate de preoții lui și cari au degenerat în cele mai rele superstiții, a ajuns până acolo, încât, pe când orice religiune din Europa tinde la consolidarea moravurilor credincioșilor săi, numai religiunea Românilor atât de mult pervertită de preoți corumpe moravurile. Ranele acestea au prins, în cursul veacurilor, rădăcini adânci, încât au lipsă de-o îngrijire îndelungată. Apoi e sigur, că cultura se va propagà fără succes în mijlocul poporului, fiindcă preoții înșiși sunt lipsiți de cultură. Românii trăiesc amestecați cu celelalte popoare din Transilvania. Popoarele acestea fiind culte nu se guvernează numai prin frica de pedepse; poporul român e necult. Motivele se înțeleg ușor: clerul acelora e cult, clerul român însă e astfel, încât mai mulți dintre ei au trebuit să se pedepsească, pentru furturi și hoții, cu moarte și mai ales pentrucă sunt instigatorii hoțiilor (cum s'a întâmplat în 1784) și sub masca religiunii sunt precursorii crimelor.

Deaceea comisiunea e de părerea, că înainte de a se ocupà de cultivarea poporului să dea atenția cuvenită creșterii preoțimii. Pentru a se puteà face educația aceasta a clerului mai cu succes, comisiunea l-a însărcinat pe baronul Iosika, comitele comitatului Cluj, să pregătească până la dieta viitoare, un plan amănunțit. Dieta va alege o comisiune mixtă, care înțelegându-se și cu episcopii celor două confesiuni române, va prezentà dietei planul, iar aceasta îl va înaintà împăratului spre aprobare. Baronului Iosika i s'au dat următoarele indicații pe care aveà să le ia ca îndreptar în compunerea planului său: 1. Educația clerului să nu fie luxoasă. 2. Preoții să nu pără-

www.digibuc.ro

sească agricultura pentrucă fiind dânșii mulți, peste trei mii, și părăsind ei și fiii lor agricultura, aceasta va aveà urmări primejdioase pentru țară. 3. Pe lângă cunoștințele de care au nevoie pentru slujbele lor preoțești, să li se predeà și principiile economiei raționale, ca astfel să-și poată ușurà și traiul și să poată servì și ca model credincioșilor lor. 4. Creșterea aceasta să nu fie prea delicată, cum e de-un timp aceea a preoților uniți, pentrucă poporul nu poate susținea o preoțime astfel crescută [1]).

Proiectul comisiunii petiționare nu cuprinde pentru neamul nostru aproape nici o ușurare. Conform acestui proiect, soarta Românilor din comitate și din scaunele săcuești, unde nu li se recunoșteà nici un motiv de nemulțumire, aveà să rămână neschimbată. Pentru a dovedì totuș, că se supun poruncii împărătești, iar, de altă parte, pentru a-și răsbunà pe Sașii, cu cari celelalte două națiuni, Maghiarii și Săcuii, au avut în tot cursul acelei lungi diete continue certe și conflicte și cari considerau *Fundus regius*-ul ca proprietate exclusivă a națiunii săsești, membrii comisiunii recunosc că pe acest «fundus» Românii sunt neîndreptățiți și propun votarea unui articol de lege, care să le garanteze egalitatea deplină cu conlocuitorii lor Sași. Deputații acestora, ai Sașilor, deși au avut față de chestiunea română o atitudine din cele mai rezervate, când au văzut, că prin proiectul comisiunii li se jicnesc mari drepturi istorice, au spus, în ședința dela 30 Iulie, că, deoarece proiectul amintit s'a făcut fără știrea și aprobarea lor, își rezervă dreptul de a-și face mai târziu observațiile asupra lui și au cerut ca acela să li se comunice pentru a-l puteà studià și a se puteà sfătuì privitor la răspunsul ce-l vor da [2]).

In ședința din 5 August, staturile ardelene revin din nou asupra lui Supplex Libellus, stabilind textul definitiv al «opiniei», care trebuià trimisă împăratului și care aveà să cuprindă părerile dietei privitor la întreg complexul chestiunii românești. Textul stabilit în ședința aceasta este, în fond, identic cu acela al proiectului comisiunii. S'au omis unele expresii mai jicni-

[1]) I. Lupaș, *l. cit.*, p. 752 sq.

[2]) Zieglauer, *o. cit.*, p. 537—38; Hermann, *Das alte und neue Kronstadt*, II, Sibiu 1887, p. 310—11; Teutsch, *o. cit.*, II, p. 359—60.

www.digibuc.ro

toare, s'au omis îndrumările date baronului Iosika cu privire la planul educațiunii clerului român și s'a omis și articolul de lege referitor la Românii din «Fundus regius». In locul acestuia s'a introdus în textul «opiniei» declarația deputaților Sași, cari au spus, că Românii din «Fundus regius» sunt parte imigrați din țările vecine, parte veniți din alte regiuni ale Ardealului și admiși, pe lângă anumite condiții, între Sași; că aceștia, Sașii, își au drepturile și privilegiile lor garantate prin vechi diplome regești și prin legile țării, pe când Românii au primit dreptul de *concivilitate* numai în 1781, dar și acest drept l'au pierdut în urma decretului despre «revocatio ordinationum» din 28 Ianuarie 1790; că dânșii sunt aplicați a le da Românilor toate acelea favoruri, cari nu ating drepturile și privilegiile Sașilor și că, în sfârșit, rezolvirea acestei chestiuni să fie amânată până la dieta viitoare, când, după ce vor primì îndrumările alegătorilor lor, vor puteà propune mijloace concrete prin cari să se ușureze soarta Românilor.

In aceeaș ședință a cerut și vlădica Bob, ca Românii din «Fundus regius» să nu dea decime preoților sași ci celor românești. Deputații Sașilor s'au referit și acum la drepturile lor istorice și astfel Bob a fost îndrumat din partea dietei să caute dreptatea la forurile judecătorești. Cererea lui Bob împreună cu observația Sașilor și cu hotărîrea dietei a fost introdușă și ea în textul opiniei, care cuprinde și declarația cunoscută a lui Bob făcută în ședința dela 21 Iunie [1]).

Cu data de 9 August 1791, dieta trimite împăratului Leopold II «opinia» stabilită în ședința dela 5 August [2]), iar între articolii de lege înaintați spre aprobare se află unul, art. 157, prin care se garantează liberul exercițiu al religiunii ortodoxe, ai cărei credincioși, conform acestui articol, vor fi păstoriți de vlădica numit de Maiestatea Sa, având însă guvernul ardelean comitatele și districtele, dreptul de-a supravegheà ca să nu se înmulțească fără rost numărul preoților și să nu se edifice biserici cu cheltueli, care întrec puterile credincioșilor [3]).

[1]) *Protocolul oficios al dietei din 1790/91*, p. 646—51.

[2]) *Adnex la protocolul oficios al dietei din 1790/91*, p. 7—13.

[3]) «Religio orientalis graeci-ritus disunita, quae, iuxta leges huius principatus, hactenus inter toleratas religiones recensita fuit, vigore praesentis articuli in libero

www.digibuc.ro

«Slaba nădejde» pe care o aveau Românii în rezolvirea favorabilă a petiției lor din partea dietei ardelene a fost, astfe deplin dovedită. Reprezentanții celor trei națiuni, obișnuiți cu vechea constituție întemeiată pe cel mai păcătos egoism, nu erau în stare a se smulge din cătușele concepțiilor lor despotice și exclusiviste. Disprețul și ura adâncă, care o aveau față de neamul nostru, nu le îngăduiă să vadă marea crimă ce o comiteau ținând un popor întreg în întuneric și mizerie, făcându-i imposibil orice avânt și orice năzuință de înălțare și nerecunoscându-i alt drept decât acela de-a muncì ogorul domnesc și de a-l apărà. Dacă staturile ardelene ar fi dovedit atunci, la începutul manifestării atât de serioase, atât de mature și atât de puternice a conștiinței noastre naționale, mai multă înțelegere, lipsită de patima oarbă pentru drepturile firești și imprescriptibile ale unui popor, s'ar fi înconjurat multe sguduiri din istoria acestei țări și, mai ales, n'am fi ajuns în fața prăpastiei uriașe care desparte azi pe descendenții alcătuitorilor lui Supplex Libellus de descendenții membrilor dietei din 1790—91...

Impăratul Leopold II, fiind călăuzit de cel mai veritabil constituționalism și astfel lipsit cu desăvârșire de îndrăzneala marilor inițiative proprii și obișnuit a privì lumea numai prin sticla colorată cu culorile interesului de rassă și de clasă, pe care i-o puneau în mână sfetnicii săi, a trimis «opinia» dietei, cancelariei aulice transilvane. Aceasta, referindu-se la declarația vlădicului Bob, care spuneà că Românii nu cer să fie ridicați în șirul națiunilor recepte, a aprobat, în raportul său din 10 Martie 1792, propunerile dietei. A fost, totuș de părerea ca să se impună dietei viitoare, extinderea art. VI din 1744 și asupra Românilor neuniți și să li se dea și acestora dreptul de a puteà ajunge, având pregătirea necesară, în oficii publice. Consilierul Izdentzi a propus și rezolvirea *imediată* a chestiunii românești din *Fundus regius*, unde, conform legilor, toți lo-

---

suo exercitio eo modo confirmatur, ut omnes huius religionis asseclae ab episcopo sui ritus per suam majestatem sacratissimam denominando dependeat, salva nihilominus regii gubernii, comitatuum item ac sedium relicta superattentia, ne parochi eorum absque necessitate multiplicentur, templaque cum enervatione contribuentium aedficentur.» *Ibidem*, p. 93—94.

www.digibuc.ro

cuitorii au drepturi egale și, prin urmare, pretențiile de stăpânire exclusivă săsească sunt neîndreptățite. Izdentzi nu admite amânarea acestei chestiuni la dieta viitoare, cum doreau deputații sași, cari voiau să ceară instrucțiile necesare dela alegătorii lor, pentrucă aceea i se păreà atât de limpede, încât orice argument contrar îl credeà de prisos. «*Sole splendente supervacanea est lux, quam fax accensa in tenebris ministrare debet*» zice dânsul [1]). Contele Teleki și consilierul Semsei au avut, cum dovedește raportul lor din 10 Martie 1792, privitor la propunerile dietei, aceeaș părere pe care a avut-o și cancelaria aulică transilvană [2]) și care a fost aprobată și de consiliul ministerial din 10 Aprilie a aceluiaș an [3]).

Leopold II a murit la 1 Martie 1792. Fiul și succesorul său, Francisc, a sancționat în 26 Maiu, o parte din articolii de lege propuși de dieta ardeleană, între cari și pe acela privitor la libertatea cultului religiunii ortodoxe. A fost însă eliminată din el partea care da guvernului ardelean, comitatelor și districtelor dreptul de supraveghere asupra numărului preoților și asupra felului de edificare al bisericilor. Articolul cuprinde și un adaos favorabil, prin care dispune, ca credincioșii bisericii ortodoxe să nu fie supuși la sarcini publice mai grele decât credincioșii altor confesiuni. Impăratul își rezervă și privitor la ei dreptul de supremă inspecțiune a afacerilor clerului, bisericii, fundațiunilor și a acelor cari privesc educațiunea tinerimii; drept pe care îl aveà și asupra celorlalte confesiuni [4]). Curtea împărătească a completat și propunerea dietei, care determinà datorințele «comisiunii afacerilor bisericești» îndrumând-o să pregătească planul privitor la educația poporului român (proiectum... promovendae culturae rudioris plebis walachicae [5]).

Acestea sunt drepturile pe care curtea din Viena s'a milostivit a le da poporului românesc din principatul Ardealului în 1792. Prin ele credeà, că a răsplătit multul sânge vărsat

[1]) *Transilvania*, XLIV (1913), p. 72—74.
[2]) *Ibidem*, p. 75—79.
[3]) *Ibidem*, p. 74 și A. Papiu Ilarian, *o. cit.*, I, p. 238.
[4]) *Protocolul oficios al dietei din* 1792, p. 89—90 sau *Articoli diaetales anni* 1791. Claudiopoli 1793, p. 112—13.
[5]) *Protocolul citat*, p. 95 sau *Articoli diaetales amintiți*, p. 120—21.

www.digibuc.ro

pentru gloria și fericirea înălțatei dinastii. Și bietul popor a continuat a trăi cu aceleași credințe, cu aceleași nădejdi și a murì cu vechea și naiva lui însuflețire curată pentru gloria și mărirea augustului tron împărătesc. Istoria sbuciumată a neamului nostru e plină de taine și minuni, între cari nu aceasta e cea mai mică...

IV.

EFECTELE LITERARE ALE LUI SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM

Erudita petiție a Românilor ardeleni cu postulatele sale atât de neașteptate, atât de precise și atât de temeinic dovedite și cu puternica conștiință națională, care transpiră din fiecare cuvânt al ei, a avut darul de a produce, pe lângă agitația politică, și o interesantă mișcare literară. Cele câteva postulate ale ei se întemeiază aproape numai pe dovezi istorice. Autorii au cercat să dovedească, că Românii sunt cel mai vechiu popor al țării, că dânșii nu sunt un popor supus cu armele din partea națiunii ungurești, ci «au dat mâna», au încheiat o tovărășie de arme cu ea, alegându-și un domn comun, că în trecutul îndepărtat s'au bucurat aceste două națiuni, de drepturi egale, fiind și Românii o *natio* ca și Maghiarii și că lipsirea lor de acest atribut atât de important, nu s'a făcut în urma vreunei legi, ci în urma vitregimii timpurilor; că religiunea ortodoxă n'a fost niciodată declarată prin lege de *religio tolerata*, ci ajungerea ei în această situație umilită și umilitoare s'a întâmplat tot în urma vitregimii timpurilor și că, prin urmare, dânșii nu cer lucruri noui, nu voiesc să sdrobească constituția istorică a țării, ci cer drepturi vechi, pe cari le-au avut, la cari n'au renunțat niciodată și cari sunt în cea mai perfectă conformitate cu această constituție.

Concepția politică din Supplex Libellus e, cum vedem, isvorâtă din adânci convingeri de ordin științific, convingeri pe cari le aveà în mare măsură și Inocențiu Micu Klein, și cari acum, ajunse la maturitate deplină, au devenit o importantă armă de luptă națională. Convingerile acestea dădeau

www.digibuc.ro

avânt luptătorilor în luptele prezentului și tot ele indicau cărările sigure ale viitorului.

Cele trei națiuni ardelene știeau că, prin neîmplinirea postulatelor lui Supplex Libellus, prin articole de lege și decrete împărătești nu vor puteà înnăbuși niciodată conștiința vie și atât de puternică a poporului românesc și de aceea au încercat a sdrobì înseși temeliile acelei conștiințe. Postulatele erau numai concluziile convingerilor istorice, de care erau stăpâniți Românii ardeleni și, prin urmare, o renunțare la ele se puteà impune numai prin dovedirea falșității acelor convingeri. Opera erà grea și nu se țineà de competența dietei. Ea erà o chestiune științifică, nu politică.

Combaterea premiselor istorice, pe care se întemeià aproape întreagă concepția politică a autorilor lui Supplex Libellus părea necesară nu numai din motive de ordin politic practic ci și din alte considerații. Națiunile «unite» ale Ardealului aveau cel mai mare interes să dovedească lumii străine, că Românii deși au o soartă tristă, aceasta nu este nedreaptă; că ei n'au fost despoiați de drepturile lor istorice, pentrucă n'au avut astfel de drepturi și că nu pot pretinde *reașezarea* lor în șirul națiunilor «legale» pentrucă dânșii n'au fost niciodată recunoscuți de legile țării ca natio și că, prin urmare, acestea nu au comis și nu comit nici o nedreptate față de națiunea suplicantă [1]).

Lumea străină, de care se temeau cele trei națiuni, putea aveà cunoștință de cuprinsul petiției, pentrucă Românii ardeleni s'au îngrijit îndată după trimiterea la Curtea din Viena de tipărirea ei și se vor fi îngrijit, sigur, și de propagarea exemplarelor tipărite. Sarcina tipăririi a luat-o asupra sa oculistul Ioan Molnar, care pe timpul acela petreceà în capitala monarhiei. Supplex Libellus pare a fi fost tipărit pe la începutul lui Iulie 1791, pentrucă în 8 al aceluiaș luni, Aron Pop scrie din Viena lui Ignatie Darabant, vlădica unit al Orăzii-mari:

[1]) cfr. *Supplex Libellus Valachorum Transylvaniae... cum notis historico-criticis, I. C. E(der) civis transylvani.* Claudiopoli 1791, prefață p. 3, unde Eder scrie: «At vero sunt alii tum exteri tum fortasse etiam cives huius provinciae, quorum nimirum habenda nobis ratio. Ili quum viri boni sint atque humani, naturae suae temperamento eorum se nimirum partibus adjungunt, quos miseros putant, *facileque sibi persuadent eosdem, qui miseri sunt etiam injuria adfectos esse*».

www.digibuc.ro

«Domnia-sa doctor Molnar oculista sărutând mânile Măriei Tale, se închină cu sănătate *și fiindcă a făcut rânduială ca lucrul neamului să se tipărească, așà dară se roagă de împreună cu mine ca să Te milostivești cât mai curând a trimite un exemplar*»[1]). Toate încercările de-a găsì un exemplar din această ediție a lui Supplex Libellus mi-au fost până acum zadarnice. Nici scrisoarea lui Aron Pop nu spune nimic despre titlul cărții și despre locul apariției ei. Titlul îl cunoaștem, totuș, dintr'un raport al cancelariei aulice transilvane din 1792 și acesta era: *Repraesentatio et humillimae preces universae in Taransylvania Valachicae nationis*[2]). Editorul cred că a fost Martin Hochmeister un «frate» în francmasonerie al lui Molnar, cu care Românii aveau strânse legături tipografice și care voià să tipărească, în 1798, și un ziar românesc «*Foaia română pentru econom*»[3]). Probabil, la această ediție face aluzie Gheorghe Barițiu, într'o scrisoare din 16 Iulie 1886, în care plângându-se de «gustul puțin de literatură serioasă» al publicului ardelean, spune că «din Supplex Libellus Valachorum, tipărit în 1791, numai în câteva sute de exemplare, se mai aflau în anul 1861, adică după 70 de ani, vre-o 50 de exemplare în pod la Hochmeister, de unde apoi s'au vândut în acelaș an cu kilogramul la o boltă de băcănie»[4]).

Tot atunci Românii, temându-se că lățirea broșurii lor va fi oprită din partea asprei cenzuri ardelene, au mai tipărit o ediție indicând ca loc de tipărire Iașii Moldovei. Titlul complet al acestei ediții, din care am găsit un exemplar în biblioteca I. M. Moldovanu, în Blaj, este:

«Repraesentatio et humillimae preces universae in Transylvania valachicae nationis se pro regnicolari natione qualis fuit authoritate regia declaravi (sic!) seque ad usum omnium jurium civilium, ex quo non lege, non jure, sed temporum duntaxat iniuria cum initio praesertim superioris saeculi exclusa est, reponi de genu supplicantis. Martio MDCCLXXXXI. Iassy ?) ».

---

[1]) *Adnex* No. XX.
[2]) *Transilvania*, XLIV, p. 161.
[3]) *Ibidem*, p. 64. Privitor la francmasoneria în Ardeal cfr. Eugen von Friedenfels, *Joseph Bedeus von Scharberg. Beiträge zur Zeitgeschichte Siebenbürgens im 19. Jahrhundert*, I, Wien 1885, p. 213 și urm.
[4]) Originalul scrisorii se află în posesiunea autorului.

www.digibuc.ro

Ediția aceasta n'are nici prefață, nici obișnuitul «imprimatur» al censurii, nici indicația tipografiei, în care s'a tipărit. Cuprinde fără pagina titlului, 44 pagini în 8⁰ mic. Niculae Densușianu ne spune, în notițele sale păstrate la Academia Română, că «locul tipărirei Iassy este fict fiindcă *broșura aceasta, după datele bibliotecii sechenyiene, s'a tipărit în Pesta*»[1]). Intre textul acestei ediții și între acela al ediției lui Eder, care e mai cunoscută, nu sunt decât mici deosebiri stilare.

Cei interesați trebuiau, deci, să deà un răspuns petiției și să spulbere gravele acuze de tiranie, asuprire și nedreptate, care, deși indirect, se desprindeau totuș foarte logic de pe fiecare pagină a ei. Cei dintâi, cari au început lupta cu arme științifice contra lui Supplex Libellus au fost Sașii. Aceștia se socoteau stăpâni absoluți, singurii stăpâni ai pământului crăesc (Fundus regius) deși teritoriul acesta, prin însuș faptul că erà crăesc — iar nu săsesc cum îl numeau și-l numesc ei — aveà un singur domn, pe regele țării și toți locuitorii, fără deosebire de naționalitate, aveau dreptul de a se împărtăși de privilegii și libertăți egale. Iosif II a șters, prin *Decretul de concivilitate*, și monopolul acesta întemeiat nu pe drept și dreptate, ci pe cel mai detestabil spirit de acaparare. Prin *Revocatio ordinationum*, Sașii au fost puși din nou în posesiunea vechilor lor privilegii, dar aceasta n'a durat mult, pentrucă dieta ardeleană din 1790—91 a dat și celorlalte două națiuni (maghiară și săcuiască) dreptul de concivilitate pe Fundus regius, deși deputații sași au luptat cu multă îndârjire contra acestei legi. Hotărîrea dietei a produs multă indignare în șirurile Sașilor ardeleni, cari neputând împiedică votarea și sancționarea ei, au recurs la armele științei pentru dovedirea dreptului lor exclusiv asupra pământului crăesc. I. Tartler, unul din deputații Brașovului, a tipărit la 1791, la Viena, lucrarea sa «*Das Recht des Eigentums der sächsischen Nation in Siebenbürgen auf dem... ihr verliehenen Grund und Boden*». In anul următor a apărut tot acolo cartea lui Mihail Fronius, un alt deputat brașovean, «*Ueber das ausschliessende Bürgerrecht der Sachsen in Siebenbürgen auf ihrem Grund und Boden*». In

[1]) Biblioteca Academiei române, mss. No. 371, p. 36.

www.digibuc.ro

acelaș an a apărut în Offenbach publicația lui Hermann «*Die Grundverfassungen der Sachsen in Siebenbürgen und ihre Schicksale*» la care au colaborat cei mai distinși bărbați ai Sașilor (Rosenfeld, Soterius, Bransch, Bruckenthal) și scrierea lui Eder «*De initiis iuribusque primaevis Saxonum Transylvaniae*». Hermann a publicat, tot atunci, sub titlul «*Ubersicht der Grundverfassungen der sächsichen Nation in Siebenbürgen*» un extras pentru popor al scrierii sale amintite mai sus.[1])

Impotriva lui Supplex Libellus Valachorum au compus Brașovenii un protest intitulat

«*Ausführliche Widerlegung der im Namen der wallachischen Nation in Siebenbürgen unter dem Landtag 1791 Sr. k. k. Majestät unterlegten und sodann den 18 May 1791 den Landesständen herübergegebenen Klag und Bittschrift.*»

Protestul are 121 pagini in folio și se păstrează, în manuscript, în biblioteca luterană din Brașov. Probabil, aceiași brașoveni au alcătuit și micul protest de 13 pagini in folio, care se păstrează și el în biblioteca luterană de acolo și al cărui titlu e:

«*Unmassgebliche Gedanken wie von Seiten der sächsischen Nation diejenige Bittschrift beantwortet werden könnte, welche unter dem Namen der gesammten wallachischen Nation in Siebenbürgen wegen Wiederaufnehmung in die Concivilität der drey anderen Nationen Sr. k. k. Majestät eingereicht und von Allerhöchst derselben mittelst Rescript vom 18-ten May 1791 den zu Klausenburg versammelten Landesständen mit dem ferneren Befehl zugeschickt worden — die Bitte und Beschwerden dieses Volkes in genaue Ueberlegung zu nehmen.*»

Nici cetățenii orașului și scaunului Sebeșului săsesc n'au lăsat petiția îndrăzneață a Românilor fără răspuns. Și ei au compus un mic protest (19 pagini in folio) sub titlul:

„*Bemerkungen des Mühlbacher Stadt nud Stuhls-Publicum sächsicher Nationalität über die Frage: ob dem System derer drey Nationen die den Staat Siebenburgen ausmachen gemäss, der gesammten wallachischen Völkerschaft gleiche Rechte der Concivilität mit den drey Nationen zugestanden werden könnte*“ [2]).

[1]) Fr. Teutsch, *Gsechichte der siebenbürger Sachsen*, II, Hermannstadt 1907, p. 320—323.

[2]) *Analele Academiei române*, serie II, tom. II, p. 221—222.

www.digibuc.ro

Nici cele două «proteste» ale brașovenilor, nici acela al Sașilor din Sebeșul săsesc nefiind tipărite, n'au putut aveà nici o influență asupra opiniei publice. Nu se poate însă spune acelaș lucru despre critica directorului școalelor săsești din Sibiu, I. C. Eder. Acesta a pregătit încă în cursul dietei ardelene o ediție a petiției românești provăzută cu note critice, în care cearcă să dovedească că temeiurile istorice ale postulatelor națiunii române sunt falșe. Eder a dat petiției numele *Supplex Libellus Valachorum* care s'a păstrat până azi. Titlul complet al ediției sale e:

«*Supplex Libellus Valachorum Transylvaniae iura tribus nationibus communia postliminio sibi adseri postulantium. Cum notis historico-criticis I. C. E. civis transylvani. Claudiopoli sumptibus et typis Martini Hochmeister, caes. reg. dicast. tipographi et pr. bibliopolae. MDCCXCI*».

Prefața este iscălită« *scribebam Cibinii 3 Aug. 1791*» iar «*imprimatur*» este dat de C. Esterhazi «*Claudiopoli die 10 Augusti 1791*».

Broșura are 59 pagini in 8⁰, cari pe lângă textul petiției cuprind și cele 59 de note critice ale editorului. Eder aveà o temeinică pregătire științifică și, trebuie să recunoaștem, dispuneà și de mult spirit critic și astfel cea mai mare parte a notelor sale, deși sunt scrise uneori cu multă ironie și vehemență, cuprind mult adevăr. Supplex Libellus Valachorum a fost, cum am zis, opera entuziastei generații dela sfârșitul veacului XVIII și astfel, pe lângă calitățile bune, are și toate slăbiciunile, cari caracterizau activitatea literară și științifică a marilor noștri înaintași. Felul de argumentare și dovezile invocate de ei în sprijinul postulatelor lor politice ni se par azi, când avem altă pregătire și alte cunoștințe, și când valoarea idealelor noastre nu mai poate fi nimicită cu diplome și acte vechi, în mare parte naive și greșite. Greșala lor a fost însă binecuvântată, a fost o greșală despre care trebuie să vorbim cu pietate, pentrucă a dat antecesorilor încredere, avânt și însuflețire în marea operă de regenerare națională, pe care au săvârșit-o.

Răspunsul la critica aspră a lui Eder nu puteà lipsì, pentrucă prin ea se atăcau convingeri cari păreau a aveà o importanță covârșitoare pentru soarta și viitorul națiunii. Apărarea lor

www.digibuc.ro

eră, deci, o mare datorință națională. Răspunsul a și venit îndată. In 30 Octomvrie 1791, Samoil Micu Klein scrie din Miercurea (comitatul Sibiului) unde eră oaspele «postae magister»-ului Ștefan Laday, episcopului orădean Ignatie Darabant, că va răspunde la critica lui Eder și răspunsul i-l va trimite dânsului, lui Darabant, pentru a-l îndreptà unde va fi de lipsă și pentru a-l tipărì la Viena, deoarece în Ardeal nu va îndrăznì nimeni să-l tipărească fără permisiunea guvernului[1]).

Klein a și scris răspunsul promis, dar probabil din cauza cenzurii nu l'a putut tipărì. Astfel ne-a rămas numai în manuscript și se păstrează în biblioteca Academiei române. Un alt răspuns a venit dela Gheorghe Șincai sub titlul «*Responsum ad Crisim Iosephi Caroli Eder in supplicem libellum Valachorum Transylvaniae juxta numeros ab ipso positos*». Nici răspunsul acesta, care azi se află în biblioteca episcopiei unite din Oradeamare n'a putut apăreà din cauza aceleiaș cenzuri, căci iată ce scrie Șincai în *Cronica* sa la anul 1791: «Tocmai bine, că Eder, colegul meu, când și eu eram director peste școale, îmi venì acì înainte, pentrucă el este acela care încă a cutezat a scrie Chrisul (critica) Instanței Românilor din Ardeal, că aceștia pururea au fost numai suferiți în această țară. *Eu, în Antichrisul meu, am fost răspuns la toate bârfelile lui, ci dacă nu s'a putut tipărì pentru teleagă*, îl întreb acum din căruță...» Manuscriptul lui Șincai are 19 foi in folio. Tot atunci a fost scris încă un răspuns, acesta nemțesc, cu titlul «*Widerlegung der zu Klausenburg 1791 über die Vorstellung der wallachischen Nation herausgekommenen Noten*» (22 foi în 2^0), al cărui autor e necunoscut și care se păstrează în aceeaș bibliotecă. Pentru apărarea demnității și a drepturilor lor, Românii au mai făcut o încercare și anume, au tradus pe Supplex Libellus în nemțește împreună cu notele lui Eder, adăogând însă, după fiecare notă, răspunsul cuvenit. Cenzorul Szekeres, în ărcinat cu revizuirea cărții, i-a dat necesarul *admittitur*, deși răspunsul cu-

[1]) «Supplicem Libellum Valachorum cum notis refutatoriis typis ediderunt Claudiopoli. *Ego adsumpsi in me et respondebo ac evertam contraria argumenta ipsius refutantis ac falsitatem ostendam, quod meum responsum Illustritati Vestrae sive pro meliori deductione et pro impressione Viennam mittam si ita censerit, nam hic nemo imprimere audebit sine gubernii licentia.*» (Adnex No. XXXVIII).

www.digibuc.ro

prindeà, cum se spune, și anumite atacuri personale la adresa lui Eder. Dânsul credeà, că dacă au putut fi tipărite notele critice prin care e atacată o națiune întreagă, poate fi tipărit și răspunsul, care atacă o singură persoană și încă una necunoscută.[1]) La intervenția din 28 Aprilie 1792 a cancelariei aulice transilvane tipărirea a fost totuș oprită iar cenzorul Szekeres tras la răspundere. In urma raportului favorabil din 28 Maiu al aceleeaș cancelarii, procedura împotriva lui a fost sistată; tipărirea răspunsului a rămas însă oprită și pe mai departe [2]).

Pe Unguri i-a lăsat apariția lui Supplex Libellus mai indiferenți. Dânșii se simțeau mai tari decât Sașii, cum de fapt și erau, și nu-i dădeau chestiunii române importanța pe care i-au dat-o aceștia. Din partea lor a primit, în urma acestei indiferențe, un singur răspuns cu mult mai obiectiv și mai calm decât al lui Eder, pe acela al călugărului piarist Martin Bolla, profesor de istorie la liceul regesc din Cluj. *Dissertatio de Valachis qui Transilvaniam incolunt. Scripta instar responsionis ad libellum supplicem quem aug. imper. Leopoldo II anno 1791 Natio valachica porrexit*».

Critica lui Bolla are patru capitole. In cap. 1 se arată că Românii nu sunt de origine romană, ci bulgară; în cap. 2, că chiar dacă ar fi, după origine, Romani, pe baza aceasta n'ar aveà, totuș, dreptul la nici un privilegiu; în cap. 3, că de fapt dela întemeierea regatului dânșii n'au fost niciodată înzestrați cu drepturi și privilegii, iar în cap. 4 se arată că nici biserica neunită n'a fost pusă pe picior de egalitate cu celelalte biserici[3]).

[1]) Eder, cum am văzut mai sus, a iscălit ediția numai cu inițialele I. C. E.

[2]) *Transilvania*, XLIV, p. 161—164.

[3]) Asupra ei publicat o amănunțită dare de seamă P. Hunfalvy în *Századok* din 1879 sub titlul *Bolla Márton és Eder Károly és a román incolatus Erdélyben*. Critica lui Bolla a fost tiparită abià în 1907 în anuarul liceului piariștilor din Cluj pe anul scolastic 1906/7, p. 7 squ.

www.digibuc.ro

V.

INFLUINȚA LUI SUPPLEX LIBELLUS ASUPRA DESVOLTĂREI POLITICEI ROMÂNILOR ARDELENI

Constituția Ardealului se întemeià pe egalitatea celor trei națiuni «unite» (Maghiari, Săcui și Sași) și a celor patru religiuni «recepte» (catolică, calvină, unitară și luterană). Toate drepturile politice, toate libertățile și privilegiile erau proprietatea exclusivă a acestor trei națiuni aparținătoare unei sau alteia din cele patru religiuni recepte. Celelalte popoare, cari locuiau în țară, prin însuș faptul că nu erau recunoscute și admise printre *nationes* erau afară din constituție, erau, ca și confesiunile cărora le aparțineau, numai tolerate. Influența lor asupra afacerilor publice erà nulă, iar drepturile primite din bunăvoință națiunilor «unite» sau din a principelui erau minimale și nesigure. Prin urmare esența chestiunii române erà ridicarea neamului nostru în șirul națiunilor recunoscute de constituție sau, cu alte cuvinte, declararea lui de națiunea a patra a Ardealului. Prin recunoașterea aceasta, Românii ar fi devenit un factor constituțional, bucurându-se de toate drepturile și privilegiile, care emanau din conceptul *natio*.

Cel dintâiu care a avut înțelegerea clară a esenței chestiunii românești a fost arhiereul unit Ioan Inocențiu Klein. In lungile, energicele și sbuciumatele sale lupte, dânsul accentuà mereu postulatul acesta fundamental, a cărui realizare ar fi schimbat dintr'odată soarta tristă a poporului său credincios. Românii n'au ajuns nici în urma activității politice a lui Klein, în stăpânirea drepturilor lor naționale. Luptele marelui vlădică au avut totuș urmări de-o importanță covârșitoare. Ele au dat neamului *conștiința drepturilor sale*, un câștig și acesta, de a cărui însemnătate abià ne putem da azi seamă. Inocențiu Klein a indicat linia dreaptă dela care politica românească s'a abătut numai în epocile de decadență și pe care contemporanii săi au înțeles-o într'un mod surprinzător de limpede. Ce în-

4 *A. R. — Memoriile Istorice. — Seria III. Tom. I. Mem 2.*

www.digibuc.ro

țelegere superioară a chestiunii românești dovedește d. p. memoriul trimis în 1748 din partea preoțimii române unite împărătesei Maria Tereza și iscălit de călugării dela Blaj, Silvestru Caliani și Gregoriu Maior — episcopul de mai târziu — și de protoppopul Dobrei, Gheorghe Pop! Postulatul principal al memoriului e: *națiunea română, cea mai numeroasă din principat, să fie declarată de națiunea a patra a Ardealului și a părților adnexe și să se bucure de toate privilegiile celorlalte națiuni.* Argumentele aduse în sprijinul acestui postulat sunt cele repetite de nenumărate ori în decursul luptelor noastre politice. Națiunea română e cea mai numeroasă și cea mai veche, ea poartă partea cea mai mare a sarcinilor publice și ea și-a vărsat totdeauna sângele pentru mărirea tronului împărătesc. Prin urmare — zic autorii — dacă Românii sunt egali cu celelalte popoare cu privire la greutăți, trebuie să fie egali și cu privire la favoruri.

«Iam si in oneribus, virtutibus aliisque patriae adminiculis exhibendis praefata natio nostra aequiparatur caeteris nationibus receptis, aequiparari certo deberet etiam in favoribus, cum lex naturalis et justitia distributiva praecipiant ut qui sentit onus sentiat etiam commodum»[1]).

Inocențiu Klein luptă numai pentru credincioșii săi uniți și temeiul principal al luptelor sale îl formă diploma a doua leopoldină din 19 Martie 1701, în care împăratul Leopold I a promis românilor trecuți la unire, că vor fi încorporați statului catolic, vor fi socotiți între staturile țării, adică vor fi și dânșii națiune recunoscută de legi și astfel vor fi capabili de toate beneficiile, puși sub scutul legilor și tratați ca fii ai patriei, iar nu numai ca tolerați. Pe lângă diploma aceasta, Klein mai invocă în sprijinul postulatelor sale și faptul că neamul nostru este cel mai vechiu și cel mai numeros între toate națiile ardelene.

Supplex Libellus Valachorum prezintă, cum e și firesc, un progres însemnat față de luptele lui Inocențiu Klein. Esența postulatelor este aceeaș și în petiția din 1791 și în memoriile arhiereului blăjan; cadrele însă sunt cu totul altele. Supplex Libellus a fost făcut în numele *tuturor Românilor*, fără deosebire de confesiune și astfel autorii lui au trebuit să omită din

[1]) Dr. Augustin Bunea, *Episcopul Inocențiu Micu Klein*, Blaj 1900, p. 285—86.

www.digibuc.ro

dovezile invocate în sprijinul postulatelor naționale chiar pe acela, căruia Inocențiu Klein i-a dat cea mai mare importanță și care, din punctul de vedere al dreptului positiv aveà cea mai mare valoare: *diploma a doua leopoldină.* Aceasta promiteà drepturi numai Românilor uniți și de aceea, pentru Supplex Libellus-ul *națiunii întregi* aveà o importanță secundară. Astfel autorii lui o citează numai pentru a dovedì că «atârnă numai dela dreptatea și îndurarea principelui, a scoate această națiune din vechea sa soartă maștеră și a o reașezà în toate drepturile de cari s'a bucurat mai înainte». Supplex Libellus accentuează, în schimb, cu mai multă tărie și desvoaltă cu mare aparat științific argumentul al doilea: *vechimea românilor ardeleni și originea romană a lor*, a dăogând un element nou, căruia generația luptătoare dela sfârșitul veacului al XVIII-lea i-a dat cea mai mare importanță: *vechimea și continuitatea drepturilor națiunii române.* Autorii petiției erau de părerea, că până în veacul al XVII-lea Românii erau puși pe picior de egalitate cu neamurile conlocuitoare și că starea lor mizeră nu se datorește vreunei legi positive ci vitregimii timpurilor și că, prin urmare, postulatele lor nu cuprind nimic nou, că prin ele se cere numai restituirea vechei stări de lucruri. Argumentul acesta istoric, sprijinit cu o mulțime de documente, formează partea principală a vastei și eruditei petiții.

Cu mult mai desvoltat ni se prezintă în Supplex Libellus și argumentul al treilea al lui Inocențiu Klein, scos nu din vechile decrete regești, nici din articolii de lege, ci din realitatea vieții: *numărul Românilor ardeleni și participarea lor la suportarea sarcinilor publice.* Acì se dovedește, citându-se conscripția din 1761, 1766 și 1787, că «partea principală, poate un întreg milion, a populației de azi din Transilvania, care constà după conscripția din 1787, din un milion și trei sute de mii de oameni, se compune din membrii națiunii suplicante». Se arată apoi, că «două întregi regimente de graniță din principat și aproape două treimi ale celor trei regimente campestre și mai mult decât o treime din regimentul săcuesc de călăreți se compune din indivizii națiunii suplicante și în proporțiunea numărului său mai mare susține și sarcinile publice ale provinciei în măsură mai mare decât toate celelalte națiuni împreună».

www.digibuc.ro

Supplex Libellus este, deci, cea dintâi manifestare politică unitară a *întregului neam românesc* din Ardeal, fără deosebire de confesiune sau clasă socială și e, totodată, și cea dintâi formulare documentată și întemeiată pe toate argumentele care se puteau invocà atunci, a postulatelor națiunii române. Evoluția culturală a poporului nostru și împrejurările politice au lărgit în mod considerabil terenul de luptă, au contribuit cu o mulțime de puncte de vedere noui la mijloacele de apărare a postulatelor noastre; ne-au făcut să părăsim argumentația istorică exagerată și să ne îndreptăm privirile asupra dovezilor scoase din realitatea prezentului, din considerații de ordin filozofic și sociologic, au păstrat însă aproape neatinse ideile fundamentale, care i-au călăuzit pe luptătorii din 1791. S'au adaus postulate noui impuse de necesitățile vremilor schimbate și de atitudinea conducătorilor Statului; esența chestiunii românești însă a rămas aceeaș. Alexandru Papiu Ilarian aveà dreptate zicând, înainte cu o jumătate de veac, despre Supplex Libellus: «nimic nu lipsește acestui mare act național, nici știința și conștiința dreptului, nici concepțiunea profundă a politicii naționale, nici curajul civic. Această petițiune națională e până astăzi evangeliul politic, cartea credinței politice a Românilor de peste Carpați» [1]).

Supplex Libellus Valachorum, cu argumentele și postulatele sale, a mai ajuns odată înaintea Curții împărătești din Viena. In 1834 cei doui arhierei români Ioan Lemenyi dela Blaj și Vasile Moga dela Sibiu, referindu-se la decretele împărătești din 26 Maiu și 21 Iulie 1792, prin cari împăratul promiteà episcopilor Ioan Bob și Gherasim Adamovici, că se va îngriji de îndreptarea sorții Românilor, trimit Curții împărătești o petiție cerând revenirea, în dieta ardeleană convocată pe 28 Maiu la Cluj, asupra lui Supplex Libellus și satisfacerea postulatelor cuprinse într'însul. Lemenyi și Moga o fac aceasta din motivul că în lungul răstimp de 41 de ani — dela 1792 până la sfârșitul anului 1833 — Românii, deși întrec atât în ce privește numărul lor cât și suportarea sarcinilor publice, pe celelalte națiuni, n'au esperiat nici o ușurare și îndreptare a sorții lor

[1]) *Viața, operile și ideile lui Gh. Șincai din Șinca.* București 1869, p. 45.

www.digibuc.ro

triste și umilite. Dânșii fac importanta declarație, că Românii, nici dela natură, nici prin legi positive, nu sunt excluși dela drepturile și beneficiile publice și că nu pot fi considerați numai ca o massă tolerată. Dacă ar fi numai tolerați, ar puteà oricând emigrà din țară. Emigrarea însă nu li se permite nici persoanelor singuratice și cu atât mai mult, deci, nu i se permite poporului întreg. Spun apoi că constituția actuală a principatului, care îi exclude pe Români din șirul națiunilor recepte, există numai din vremile mai noui. In trecutul îndepărtat aceștia s'au bucurat de drepturi și privilegii egale cu cele ale națiunilor conlocuitoare. Faptul acesta e dovedit — spun dânșii — foarte limpede în petiția din 1791 și, în sprijinul lui, se poate invocà un argument nou și anume: participarea Românilor alăturea de Maghiari, Săcui și Sași, la o dietă ținută sub domnia lui Andreiu III. In încheiere, cei doi episcopi cer ca Românii să fie declarați și ei, de *natio* cum sunt Ungurii, Săcuii și Sașii.

Impăratul Francisc a trimis în 12 Iulie 1834 petiția lui Lemenyi și Moga cancelariei aulice transilvane, cerând informații exacte asupra acestei chestiuni și solicitându-i părerea privitor la ea. Cancelaria face un raport amănunțit pe care îl înaintează, în 9 August 1834, împăratului. Raportul cancelariei aulice cuprinde o expunere exactă a postulatelor cuprinse în Supplex Libellus și în petiția clerului unit din 1791, a acelor două decrete împărătești prin care amintitele petiții au fost trimise dietei din Cluj, a opiniei dietei ardelene, a articolului LX din 1791, prin care bisericii neunite i se garantează libertatea cultului religios și a rescriptului împărătesc din 26 Maiu 1792 No. 2.893, trimis dietei ardelene, prin care li se dă Românilor neuniți dreptul de a puteà ocupà, având pregătirea necesară, oficii publice, întrucât acestea nu ar fi rezervate, prin legi, membrilor religiunilor recepte.

Opinia cancelariei privitoare la postulatele națiunii române și privitoare la argumentele invocate în sprijinul lor nu se deosebește de aceea a cancelariei din 1791. Cancelaria aulică nu recunoaște că Românii ar suportà partea cea mai mare a sarcinilor publice și că soarta lor nu s'ar fi schimbat în decursul celor 41 de ani, pentrucă religiunii ortodoxe i s'a dat dreptul

www.digibuc.ro

liberului exercițiu al cultului, iar credincioșilor ei dreptul de a ocupà oficii publice. E adevărat — zice cancelaria — că planul privitor la îndreptarea sorții și la cultivarea clerului, cu care a fost încredințată dieta din 1792 nu e încă pregătit, dar probabil se va pregătì în decursul acestei diete (din 1834). In încheere, cancelaria propune împăratului să îndemne pe cei doui vlădici să fie mulțumiți, atât dânșii cât și credincioșii lor, cu drepturile cuprinse în art. VI din 1744, art. LX din 1791 și cu rescriptul No. 2.893 din 1792 și astfel să se facă vrednici de grația împărătească[1]).

Cum vedem, mentalitatea stăpânilor poporului românesc a rămas neschimbată...

VI.

CEALALTA ACTIVITATE POLITICA A ROMÂNILOR ARDELENI IN 1791.

Activitatea politică a Românilor ardeleni nu s'a mărginit, în 1791, numai la Supplex Libellus Valachorum. Fruntașii conducători de atunci ai Românilor știind, din informațiile sigure primite dela prietenii din Viena, că la cancelaria aulică transilvană vor devenì vacante, în curând, două posturi de consilier, au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a asigurà cel puțin unul pe seama unui individ de naționalitate română. Probabil în Iunie 1791, vlădica unit al Orăzii-mari, Ignatie Darabant, a înaintat Curții împărătești, în numele întregii națiuni, o frumoasă și temeinică petiție, cerând ca la cele două posturi de consilier să fie numiți doui Români. Petiția arată că națiunea română n'a fost exclusă niciodată dela oficiile publice; că, în ultimele două veacuri, s'au pus o mulțime de piedici în calea ajungerii Românilor în astfel de oficii și, cu cât piedicile erau mai mari, cu atât erà mai mic numărul acelora cari se dedicau științelor, și astfel nobilimea română și împreună cu ea poporul întreg, a ajuns într'o stare de tristă ignoranță din care urmează apoi toate relele și viciile. Pentru sanarea

[1]) A. Papiu-Ilarian, *Istoria Românilor din Dacia superioară*, I, p. 229—243.

www.digibuc.ro

acestui rău, principii, începând cu Leopold I, au dat o mulțime de ordinațiuni și decrete, prin cari li se îngăduie și indivizilor de naționalitate română ajungerea în oficii publice, iar prin art. VI din 1744 nobilii români au fost puși pe picior de egalitate cu nobilii Unguri, Săcui și Sași. Cu toate acestea, numărul Românilor aflători în oficii e disparent. Fiindcă numirea funcționarilor atârnă numai dela bunăvoința împărătească, națiunea suplicantă se roagă ca la cele două posturi de consilier la cancelaria aulică transilvană să fie numiți doi Români. Asta o pretinde dreptatea și binele țării, fiindcă cine suportă sarcinile publice, trebuie să se bucure, în aceeaș măsură, și de beneficii și favoruri.

De altă parte, numirea celor doi consilieri români e necesară și din alte motive și anume: Românii, și cei uniți și cei neuniți, aparțin bisericii răsăritene și, prin urmare, trebuiesc educați conform ritului acelei biserici și educația aceasta atât de importantă o pot face numai aceia, cari înșiși sunt crescuți în spiritul bisericii orientale, cari cunosc mentalitatea și obiceiurile poporului și numai aceia vor puteà contribuì la darea ordinațiunilor potrivite și corespunzătoare psichicului poporului român, Apoi — continuă petiția — multe afaceri de-ale bisericii române se țin de competența cancelariei aulice, iar rezolvirea corectă a lor reclamă o cunoaștere temeinică a canoanelor acestei biserici, pe care o poate avea numai un credincios al ei [1]).

Tot atunci a fost făcut și pentru moștenitorul de tron, Francisc, un extras foarte limpede al acestei petiții, cu mult mai limpede decât însăș petiția [2]). Atât petiția destinată împăratului, cât și extrasul făcut pentru prințul de coroană, sunt iscălite de «*universa natio in magno principatu Transylvaniae Valachica*».

In 26 Iunie, vicarul unit al Năsăudului, Ioan Para, trimite unui prieten al său din Viena, probabil teologului Ioan Cosma, câte-un exemplar din aceste două petiții, rugându-l să le înainteze împăratului sau, în absența acestuia, prințului de coroană.

[1]) Tipărită în *Foia pentru minte, inimă și literatură* din 1863 No. 11 (dela 27 Martie) p. 80—83. Vezi și I. Lupaș, *o. cit.* din Analele Academiei române, p. 701 squ.
[2]) *Adnex* No. XXIV.

www.digibuc.ro

Para știà că petițiile au fost trimise la Viena din partea episcopului Ignatie Darabant, stăruià totuș ca să fie trimise înc'odată pentru a vedeà cei de-acolo că Românii toți sunt una. In postscriptum-ul scrisorii sale din 26 Iunie zice:

«Aceste opușuri batăr s'au dat înlăuntru, precum îmi scrie Măria Sa Ignatie dela Oradea-Mare, totuși trebuie dat înlăuntru cum îl veți lua aminte, că să vază quod omnes idem sumus et sentiamus».

Impăratul Leopold II trimite, în 21 Iulie, noua petiție, cancelariei aulice transilvane, poruncindu-i să-i dea, conform importanței sale, cuvenita atențiune. Cancelaria aulică zicând, cum apare din raportul consilierului Izdentzi de dto 23 Iulie, că noua petiție este în strânsă legătură cu Supplex Libellus Valachorum, propune împăratului să aștepte opinia dietei privitoare la postulatele cuprinse în acela. Crede, însă, că plângerile Românilor nu sunt îndreptățite, pentrucă atât la guvernul regesc cât și la tabla regească și la cancelaria aulică sunt mai mulți funcționari români și pentrucă nimeni nu a fost niciodată exclus dela oficiile publice din cauza naționalității sale. Dealtfel, deocamdată, la cancelaria aulică nu este nici o vacanță; când va fi, se va numì persoana cea mai potrivită, fără considerație la naționalitatea căreia îi aparține. Raportul cancelariei spune apoi, că cererea Românilor nu se poate împlinì nici din motivul că la împărțirea oficiilor publice nu se poate ține seamă de numărul populației, ci de însușirile personale ale candidaților, iar, pe de altă parte, conform art. VI din 1744, Românii nu formează o națiune deosebită, ci nobilii români fac parte din națiunea în mijlocul căreia trăesc. Impăratul aprobă în 3 August propunerile cancelariei, cerând ca după sosirea opiniei dietei ardelene, să-i facă propuneri noui în această privință [1]).

In 28 Iulie, la câteva zile deci după prezentarea raportului cancelariei aulice, agentul Ștefan Novacovici și teologul Ioan Cosma cer, în numele națiunii, rezolvirea favorabilă a postulatelor românești. Dânșii spun că mângăierea (der Trost) națiunii române atârnă dela numirea unui consilier român cunoscător al obiceiurilor și moravurilor poporului și al disci-

[1]) *Transilvania*, XLIV, p. 69—70.

www.digibuc.ro

plinei bisericii orientale, că națiunea română, cea mai eroică și mai fidelă dintre toate națiunile ardelene, va câștigà mai multă încredere printr'o astfel de numire și că, în sfârșit, numirea aceasta nu va îngreunà tezaurul țării, fiindcă și altfel va trebuì numit cineva în locul care va devenì vacant [1]).

Românii au legat, ca totdeauna, mari și zadarnice nădejdi și de petiția aceasta. In 26 August, Iosif Mehesi scrie din Viena vlădicului Ignatie Darabant, că consilierul Donatti a fost numit «căpitan» la Făgăraș și că prin urmare este dejà o vacanță la cancelaria aulică. Spune apoi, că «*pe instanția neamului pentru sfetnicii de Curte au fost merse opinie bună, cumcă ivindu-se vre-o vacanție, se va proponălui cineva și din neamul nostru. Poate că vor face aceasta, că acum n'or puteà vâșcà mai încolo*». Crede însă că chestiunea românească va puteà triumfà numai dacă va merge o deputație la Viena. «*Insă de nu va venì cineva din neam sus la Viena, anevoie vom puteà răsbate*» zice dânsul.

Din neam n'a mers nime *atunci* la Viena și astfel Curtea împărătească, pentru care ne-am jertfit de atâtea ori averea și vieața, a putut «vâșcà mai încolo» precum a putut și mai târziu, după ce s'au milogit rânduri întregi de deputații pe la porțile pentru noi veșnic închise ale Burg-ului împărătesc.

VII.

MISIUNEA EPISCOPILOR IOAN BOB ȘI GHERASIM ADAMOVICI LA CURTEA DIN VIENA IN ANUL 1792

Românii s'au ocupat îndată, la începutul acestei mari mișcări de emancipare, cu planul trimiterii unei deputații la Viena. In guvernul ardelean și în dieta ardeleană, dânșii n'au avut niciodată încredere, dela aceste două n'au așteptat niciodată nimic. Cu stăpânii imediați ai lor au avut prea mult de lucru, le cunoșteau prea bine mentalitatea și sentimentele, pe care le nutreau față de neamul nostru. Astfel, toată nădejdea și-au

[1]) *Adnex* No. XXVI.

www.digibuc.ro

pus-o în simțul de părintească dreptate și în mila înălțatului împărat. Credeau, că dacă vor merge la Viena, dacă vor descoperì soarta tristă a neamului lor atât de fidel, atât de umilit și atât de gata de jertfă pentru mărirea tronului, dacă vor arătà cu graiul viu marea ndreptate ce i se făceà celui mai vechiu și mai numeros popor al țării, mila împărătească se va revărsà binefăcătoare și asupra poporului românesc.

In toamna anului 1790 voià să meargă la Viena Ioan Para, vicarul unit al Năsăudului, pentru a expune înaintea tronului împărătesc plângerile națiunii române. A fost însă împiedicat și de vlădica Bob, care la porunca guvernatorului ardelean, Banfi, i-a interzis orice amestec în afacerile politice naționale, și de baronul Rall. Mai târziu voià să facă acelaș drum fostul vicecomite al județului Hunedoarei, Ladislau Pop. A fost însă prins și aruncat în temniță. In anul următor, după înaintarea la Curte a lui Supplex Libellus, și cu deosebire după trimiterea petiției în care se cereà numirea celor doi consilieri români la cancelaria aulică transilvană, s'a început un viu schimb de scrisori între cei câțiva conducători ai politicii noastre privitor la trimiterea deputației. Vlădica neunit Gherasim Adamovici îl informează în 5 Iulie pe mitropolitul sârbesc Stratimirovici, că Românii «*în vreme ce așteaptă dela Curte răspuns împotriva Ungurilor, se pregătesc să trimită și deputați la Viena dacă nu li s'ar îngădui să țină o adunare compusă din cler, militari, nemeși și popor simplu, la care să-și poată arătà dovezile și gravaminele*»[1]). Puținii Români aflători în capitala imperiului urgitau, și ei, mereu mergerea cuiva «din neam» la Viena. Cancelistul Aron Pop scrie, în 8 Iunie 1791, vlădicului orădan Ignatie Darabant:

> «*Tocmai pe poșta de azi se trimite lucrul neamului* (Supplex Libellus) *în original pe lângă rescriptum la dietă, pentru aceea milostivește-te Măria Ta acele rândueli a face... ca îndatăși să vină Măria Sa d. vlădica Bob cu domnia sa Vitéz despre partea uniților și despre partea neuniților d. vladica Adamovici cu alt om de frunte la Beciu la împăratul și-apoi să știi că cu ajutorul lui D-zeu toate le vom avea ce poftim*»[2]).

[1]) Dr. Silviu Dragomir, *Corespondența episcopului Gherasim Adamovici și mișcarea de emancipare a clerului și poporului românesc în anul* 1791. Sibiu 1911, p. 19.
[2]) *Adnex* No. XX.

www.digibuc.ro

Acelaș lucru îl scrià lui Ignatie Darabant și Iosif Méheși în scrisoarea sa din 26 August:

«E foarte de lipsă să vină Măria Sa domnul vlădică dela Făgăraș în sus cu unul dintre nemeșii nostri mai cu de-adins cu domnul Vitéz așișderea și domnul vlădică Adamovici cu unul de ai săi... Lucră cu de-adinsul ca deputația neamului cât de curând să arăduie în sus, ca să ajungă aici pe când va veni împăratul îndărăpt adecă până cătră 22 a lui Septemvrie că de nu va veni puțin au nimic va fi de lucrul ce s'a început» [1]).

Cei doi vlădici, a căror mergere la Viena părea atât de necesară, dovedeau față de întreagă mișcarea de emancipare a poporului o atitudine din cele mai rezervate. Despre Bob ne spune Ștefan Laday, că *«nu vrea să se facă de domnii cu ocară»* [2]) iar Adamovici scrie în scrisoarea amintită din 5 Iulie mitropolitului sârbesc Stratimirovici, care, și el, îl sfătuise să meargă la Curtea împărătească:

«Cât privește mergerea mea la Viena nu-i cu putință pentrucă m'ar descrie, că eu sum capul răsvrătirii cum a pățit-o un calvin de-aici, care a alcătuit Săcuilor o petiție pentru dietă» [3]).

Vlădicii n'au putut rezistà mult timp dorinței obștești de-a se pune în fruntea mișcării de emancipare națională. Curentul devenise prea puternic, nemulțumirea cu trista și umilita stare în care se află neamul erà atât de generală și tendința de a ajunge cu orice preț la o soartă mai bună devenise atotstăpânitoare, încât dânșii numai cu primejduirea întregii lor autorități mai puteau păstrà rezerva de până acì. Și mai ales nu o puteau face aceasta, după ce a ajuns la cunoștința publicului românesc felul cum a fost primit Supplex Libellus din partea dietei ardelene. Acuzele grave cuprinse în raportul comisiei petiționare cetit în ședința a 93-a dela 30 Iulie 1791 și afirmația că frumoasa petiție ar fi numai fătul câtorva oameni turburători, au produs o adâncă amărăciune în sufletul Românilor ardeleni.

In urma decretului guvernial din 10 August 1791 Ioan Bob și Gherasim Adamovici au chemat pe protopopii de sub păstorirea lor la sinod pentru a depune jurământul de fidelitate

[1]) *Adnex* No. XXVII.
[2]) *Adnex* No. XXXI.
[3]) Dr. Silviu Dragomir, *o. cit.*, p. 20.

www.digibuc.ro

către Leopold II[1]). Deodată cu jurământul acesta protopopii trebuiau să mai jure, firește, la porunca guvernului ardelean, că nu vor lucrà niciodată împotriva drepturilor și privilegiilor celor trei națiuni «unite». Protopopii neuniți s'au adunat la Sibiu în 25 Septemvrie (st. n.) iar cei uniți la Blaj în 5 Octomvrie. Despre felul cum au decurs cele două sinoade cu urmări atât de importante, știm, din cauza lipsei documentelor, foarte puțin. Despre cel dela Blaj, ne spune Samuil Klein într'o scrisoare din 30 Octomvrie trimisă lui Ignatie Darabant, că protopopii au depus jurământul de fidelitate către împăratul celalalt jurământ însă n'au voit să-l depună fiindcă îi împiedică dela lupta începută pentru câștigarea libertății lor naționale [2]).

Ambele sinoade au stăruit pe lângă cei doi arhierei să meargă la Viena ca deputați ai națiunii și să descopere tronului împărătesc soarta mizeră a aceleia. Samuil Klein scrie în scrisoare citată, că întreg clerul unit a hotărît cu unanimitate să trimită deputați la Viena și să contribuie la acoperirea cheltuelilor de călătorie și, mai ales, a cerut să meargă episcopul însuș la Curte. O hotărîre definitivă nu s'a putut aduce nici acum din cauza atitudinii rezervate a vlădicului Bob. Se vede însă că acesta a promis, totuș, deșì poate nu oficios în sinod, că va cere permisiunea de lipsă pentru a puteà călătorì la Viena.

Cei 29 protopopi neuniți, cari au luat parte la sinodul din Sibiu, redactează, în 27 Septemvrie, o plenipotență, prin care dau vlădicului lor dreptul de a stărui împreună cu unul sau doi indivizi aleși de dânșii, cu reprezentanții clerului unit, ai nobilimii, ai statului militar și civil, în numele lor la locurile

[1]) Circulara trimisă de Bob din acest prilej e următoarea: «Cinstite în Christos Frate. După ce Cinstitul Statuș al Ardealului în Adunarea Țării din orândueala Impărătească în Cluj au pus jurământ de credință Inălțatului acum Stăpânitoriu Impărat Leopold al doilea, și lucrurile Țării s'au isprăvit, C. Gubernium precum altora în Țara Ardealului au poruncit, ca să puie acest jurământ de credintă, așà prin comisia sa din 10 August al acestui an No. 7100 poruncește, ca și protopopii noștri să pue înaintea noastră jurământ de credință Inălției sale. Drept aceea la plinirea acestei poruncì am hotărît și am așezat 27 de zile ale lui Septemvrie, pe care zi frătia ta cu un preot din eparchiți (sic!) gata cu pecete ca iscălitul jurământ să-l poți și pecetluì, vei veni aicea la Scaun, Blaj 28 August anul 1791. Al frăției tale de binevoitor părinte Ioan Bob». (Un exemplar al ei se află în posesiunea autorului).

[2]) *Adnex* No. XXVIII. «*Ast quia in illo juramento expresse stet, quod nullo modo aget contra jura trium nationum, ideo clerus hoc jurare noluit, cum per hoc juramentum impediatur quaerere suas libertates*».

www.digibuc.ro

competente pentru câștigarea drepturilor naționale și pentru realizarea dorințelor cuprinse în Suplex Libellus-ul înaintat tronului împărătesc [1]). In scrisoarea din 28 Septemvrie, prin care protopopii comunică episcopului această plenipotență, descriu cu multă durere amărăciunea pe care le-a cauzat-o primirea dușmănoasă a lui Supplex Libellus din partea dietei. Spun că acesta n'a fost fătul câtorva oameni turburători, ci fătul națiunii întregi, care fiind asuprită peste măsură și lipsită de drepturile cetățenești, a fost silită să descopere înaintea unsului Domnului și a părintelui tuturor starea sa umilită, cerând ușurare. In încheiere, episcopul este rugat ca, în virtutea oficiului său să plece cu unul sau doi reprezentanți ai protimei la părintescul tron regesc și la izvorul grației și să lucreze pentru rezolvirea favorabilă a postulatelor națiunii, a căror îndreptățire o pot dovedì, dacă e lipsă, sau într'o adunare, sau prin deputați aleși de națiune [2]).

In urma acestor stăruitoare intervenții ale preotimii cei doi vlădici s'au hotărît, în sfârșit, să călătorească la Viena. La începutul lui Octomvrie, Ioan Bob și Gherasim Adamovici trimit împăratului o petiție în care cer să li se îngăduie a merge la Viena, împreună cu câțiva reprezentanți de-ai națiunii. Cer apoi să li se comunice răspunsul prin cancelaria aulică — iar nu prin guvernul ardelean — pentru a puteà plecà înainte de venirea grelelor zile de iarnă [3]). In 25 Octomvrie contele Samuil Teleki aduce la cunoștința vlădicilor, că Majestatea Sa s'a milostivit a le îngăduì mergerea la Viena [4]). Gherasim Adamovici a cerut și îngăduința guvernului ardelean, trimițându-i, în 21 Octomvrie, și plenipotența și scrisoarea primită dela cei 29 protopopi [5]). Loialitatea aceasta prea mare a lui a întârziat mult mergerea la Viena și erà să devină deadreptul fatală. După așteptare de

[1]) Silviu Dragomir, *Corespondența episcopului Gherasim Adamovici*, Sibiu 1911, p. 23—24.

[2]) *Ibidem*, p. 24—25.

[3]) *Adnex* No. XXIX.

[4]) «Illustrissime ac Reverendissime Domine Episcope. Sua Majestas Sacratissima precibus Illustritatis Vestrae clementer deferre eidemque indulgere dignata est ut se huc Viennam conferre possit. Quod dum Illustritati Vestrae officiose significo singulari observantia persisto. Viennae 25 Octobris 1791. Paratissimus servus Samuel Comes Teleky». Copie în arhiva episcopească gr. catolică din Oradea-Mare, vol. 96.

[5]) S. Dragomir, *o. cit.*, p. 25—26.

www.digibuc.ro

câteva zile, neprimind nici un răspuns din partea guvernului, Gherasim Adamovici urgitează, în 29 al aceleiaș luni, rezolvirea petiției sale, adnexând și răspunsul primit dela Curte prin contele Teleki. Tot atunci i-a comunicat și acestuia plenipotența celor 29 protopopi. Guvernul ardelean nu s'a grăbit nici acum cu răspunsul, ci a trimis, pe la sfârșitul lui Noemvrie sau începutul lui Decemvrie petiția episcopului la Viena cu propunerea de a nu i se da permisiune să meargă ca deputat al națiunii române la Curte, pentrucă — zice guvernul — Românii nu locuesc pe un teritoriu deosebit ci amestecați cu celelalte națiuni și deci, conform legilor fundamentale ale țării, dânșii nu formează o corporațiune politică deosebită. Guvernul se temeà apoi că deputația, sub pretextul că cere dreptate pe seama poporului românesc, molestează numai înalta Curte împărătească. Cancelaria aulică e, și ea, de părerea că Românii neformând o națiune deosebită, nu pot fi reprezentați prin deputație națională și că, prin urmare, vicarul și protopopii adunați la Sibiu n'au avut dreptul să aleagă deputați. Totuș propune că celor doi episcopi să li se îngăduie a merge la Curte ca persoane private, iar nicidecum ca reprezentanți ai națiunii. Propunerea cancelariei aulice a fost aprobată în 22 Decemvrie 1792 și de împăratul Leopold II [1]).

Gherasim Adamovici neprimind răspunsul așteptat al guvernului ardelean, iar de altă parte văzând că se apropie și timpul greu al iernii, a scris, acum deadreptul împăratului. Impăratul trimite petiția, în 18 Decemvrie, contelui Teleki, cerând opinia cancelariei aulice transilvane. Deși consilierul Semsey erà, cum se spune o informație a lui Aron Pop trimisă episcopului Darabant, împotriva mergerei celor doi vlădici la Viena [2]), cancelaria a rămas totuș pe lângă vechea hotărîre împărătească comunicată episcopilor prin scrisoarea din 25 Octomvrie a lui Teleki. Impăratul aprobă, în 2 Ianuarie 1792, propunerea cancelariei și poruncește să se aducă aceasta la cunoștința lui Gherasim Adamovici [3]).

---

[1]) *Transilvania*, XLIV, p. 70—71.
[2]) *Adnex* No. XXX.
[3]) *Transilvania, vol. cit.*, p. 72.

www.digibuc.ro

In sfârșit, cu data de 13 Ianuarie 1792, a răspuns și guvernul la petiția din 21 Octomvrie 1791 a episcopului neunit[1]). In timpul acesta însă, cei doi vlădici nu mai erau în Ardeal. In 26 Decemvrie 1791, Gherasim Adamovici nemai așteptând răspunsul guvernului, aduce, prin circulara No. 339, la cunoștința preoțimii sale, că «gândim, cu ajutorul lui Dumnezeu, în 19 zile (st. v.!) a lunii și anului acestuia a porni către Beciu»[2]). De fapt însă «a pornit» cu o zi mai înainte, adică în 29 Decemvrie (st. n.) iar vlădica Bob în 24 al aceleeași luni[3]). Dintre ceilalți membrii ai deputației îl cunoaștem numai pe harnicul și însuflețitul vicar unit dela Năsăud, Ioan Para. Acesta a primit în 22 Decemvrie 1791 «litterae passuales» dela comandantul legiunii II române de graniță ca să poată călători la Oradea mare la vlădicul Ignatie Darabant. Deacî a plecat la Viena, unde petreceà Darabant în acest timp și unde au fost primiți în audiență — cum dovodește o notiță scrisă de Para pe «litterae»-le «passuales» amintite mai sus — în 9 Fevruarie 1792 din partea împăratului Leopold, iar în 1 Aprilie al aceluiaș an din partea urmașului său Francisc[4]). Cine au fost ceilalț membrii ai depu-

[1]) «141—1792. Reverendissime Domine episcope nobis observande! Virtute benigni decreti aulici 24 Decembris anni proxime evoluti clementer resolvere dignata est, quod postquam Reverendissima Dominatio Vestra nec non Reverendissimus Episcopus Fogarasiensis Ioannes Bob Viennam eundi facultatem obtinuisset Reverendissimae Dominationes Vestrae non qua nationis deputati verum qua privati supplicantes considerabuntur. Quae benigna resolutio regia R-mae D. Vrae pro congrua sui directione hisce nota redditur. In reliquo, etc. E magni principatus Transylvaniae Gubernio, Claudiopoli die 13 Ianuarii 1792. Ad officia paratissimi B. Wolfg. Banfi, David Székely David Vajna». Arhiv. episcopesc gr. cat. din Oradea-Mare, vol. 96.

[2]) Dr. Sterie Stinghe, *Documente privitoare la trecutul Românilor din Șchei*, II, Brașov 1902, p. 49.

[3]) *Adnex* No. XXXII.

[4]) «Praesentium exhibitor, Reverendissimus Dominus Ioannes Para, Vicarius foraneus Radnensis militaris districtus M. Tranniae Principatus, accingit se itineri, extranea suo vicariatui adhuc subordinata loca et Parochias visitaturus, transactis vero his etiam intuitu propriorum negotiorum, Magno Varadinum ibidemque Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum episcopum graeco catholicum aditurus; Qui praeattactus Dominus Vicarius, cum hocce Regiminis Commando ad firmandam fidem et securitatem pro exarandis sibi litteris passualibus flagitasset; Ideo eidem hae passuales hac de ratione aperte tribuuntur ac quilibet modo quo possibili suo statui ac conditioni consentaneo per has praesentes peramice et humaniter requiritur, ne praememoratus D-nus Vicarius libero ac inimpedito calle procedere ac reorti impediatur. Datum in loco Stabali Nazzodini die 22 mensis Decembris Anno 1791. Sacrae Caes. Regiaeque et apostolicae Mattis Inclytae secundae Legionis Valachicae, actualis vice collonelus et interimalis commandans.... (Indescifrabil).

Pe verso: Anno 1792, 9° Februari s. n. fuimus in 1-a audientia apud Imperatorem Leopoldum, 1-ma Aprilis apud suam Mattem Franciscum». (Orig. arhiva mitropoliei din Blaj, fasc. 1790/91.

www.digibuc.ro

tației, nu știm. Vlădicii fac amintire în două petiții despre insoțitorii lor[1]), numele însă nu le spun și nu le găsim nici iscălite pe nici una din multele petiții înaintate Curții împărătești în cursul celor câteva luni petrecute în Viena. Și Ștefan Laday spune într'o scrisoare trimisă în 8 Decemvrie 1791 cancelistului Aron Pop, că vlădica Bob va duce pe cineva cu sine [2]).

Luând asupra lor greaua misiune de a reprezentà înaintea tronului împărătesc idealul național al Românilor ardeleni, cei doi vlădici s'au identificat cu tot ce s'a făcut în cursul celor doi ani în chestia națională. Astfel dânșii își atribuie lor trimiterea la Curte a lui Supplex Libellus, deși știm că acesta a fost trimis de episcopul Ignatie Darabant. Lor își atribuie și înaintarea petiției privitoare la numirea celor doi consilieri români la cancelaria aulică transilvană, deși un exemplar al ei a fost trimis de acelaș vlădică orădan Ignatie Darabant, iar celalalt de vicarul Năsăudului, Ioan Para.

După sosirea la Viena, Ioan Bob și Gherasim Adamovici înaintează împăratului o petiție, probabil la începutul lui Fevruarie 1792, în care cer să li se dea o copie a opiniei dietei ardelene privitoare la Supplex Libellus Valachorum și articolii de lege privitori la chestiunea românească, cari au fost trimiși la Curte spre sancționare, ca să-și poată face observațiile cuvenite. Dânșii spun că și-au câștigat un exemplar al opiniei comisiunii petiționare, care s'a cetit într'o ședință publică a dietei și care, deci, nu cuprinde nimic ce nu ar puteà fi cunoascut și publicului mare; însă aceasta a fost trimisă împăratului numai cu anumite modificări făcute de dietă. Opinia modificată nu și-au putut-o câștigà dar nădăjduesc că vor primi-o acum și asta cu atât mai ales, că Sașilor și Armenilor li s'a comunicat totdeauna articolii de lege cari îi interesau. Petiția este iscălită de amândoi vlădicii: «*Humillimi perpetuoque fideles subditi Ioannes Bob Graeci-Ritus unitorum, Gherasimus Adamovits Graeci-Ritus non unitorum in Transylvania Valachorum episcopi in negotiis nationis hic (Viennae) existentes*» [3]). In 10 Fevruarie Leopold II îi trimite lui Teleki petiția celor doi vlădici, spunân-

[1]) *Adnex* No. XXXII.
[2]) *Adnex* No. XXXIII și I. Lupaș, *o. cit.* în Analele Acad. române, p. 722, No. 71.
[3]) *Adnex* No. XXXII

www.digibuc.ro

du-i că li se poate da o copie a opiniei și a articolilor de lege ceruți. Teleki însă era de altă părere și astfel copia cerută nu li s'a dat niciodată [1]).

Tot atunci vlădicii trimit o nouă petiție împăratului, în care cer ca la postul încă vacant de consilier la cancelaria aulică transilvană să fie numit un român care să cunoască firea, obiceiurile, limba și literatura românească și disciplina, ritul și canoanele bisericii orientale. In sprijinul acestei cereri dânșii invoacă următoarele argumente: 1. Românilor nu le-a fost oprită niciodată prin lege ajungerea în oficii publice. 2. Insăș dieta din 1744, apoi cea din 1790—91 au declarat că Românii se vor bucurà, conform condiției lor sociale, de toate dreptùrile de cari se bucură membrii celorlalte națiuni. 3. Națiunile maghiară și săcuiască și săsească au și acum, din mila împăratului, consilieri aulici, deși toate trei laolaltă abià fac a treia parte din populația Ardealului. Consilierul intim de stat, Rosenfeld, este sas, consilierul Zeik, maghiar, iar baronul Miske este săcuiu; numai națiunea română, care le întrece în privința numerică pe toate celelalte, și, prin urmare, le întrece și în suportarea sarcinilor publice, n'are până acum nici un consilier. 4. E de lipsă să fie și un consilier român, pentrucă cei de altă naționalitate nu pot cunoaște geniul, literatura și limba română, nici disciplina, ritul și canoanele bisericii orientale, căreia îi aparțin atât uniții cât și neuniții. 5. Denumirea funcționarilor la cancelaria aulică atârnă numai dela arbitriul Majestății Sale, care nu e țărmurit de nici o lege și de nici un decret. Se știe doar, că de multe ori nu erà nici un consilier sas, altă dată nici unul maghiar; se întâmplà apoi de consilierii erau toți catolici și nici unul reformat și nu arareori consilierii nici nu erau cetățeni ai Ardealului. Episcopii cer, ca și la cele cinci sau șase posturi de assesor la tabla regească și la cele două de secretar guvernial, vacante, să fie candidați și numiți și români de ritul grecesc sau, în lipsa acestora, chiar Români aparținători bisericii latine sau reformate [2]).

---

[1]) *Transilvania*, XLIV, p. 157.

[2]) I. Lupaș în *Analele Acad. române*. Memoriile secțiunii istorice din 1914/15, p. 722, No. 71.

www.digibuc.ro

Pentru a asigurà rezolvirea favorabilă a acestei petiții, arhiereii cer și sprijinul prințului de coroană, al arhiducelui Francisc, descoperindu-i marile jertfe pe care le-a adus națiunea românească pentru tron pe timpul războiului cu Turcii și fidelitatea sa dovedită cu prilejul răscoalei nobilimei maghiare din 1790[1]). In 10 Fevruarie Leopold a trimis și noua petiție contelui Teleki. Acesta a răspuns că în curând se va pregătì un proiect privitor la distribuirea oficiilor publice, în care se va arătà și felul cum vor puteà ajunge în ele și un număr corespunzător de Români[2]).

In 1 Martie 1792 s'a stins, după o scurtă boală de două zile, împăratul Leopold II. Abià s'a urcat pe tron fiul său Francisc cei doi vlădici trimit o nouă petiție, solicitând numirea câtorva români la oficiile camerale și montanistice[3]). Cancelaria aulică propune, în 28 Matrie, ca rezolvirea acestei cereri să se amâne până la aprobarea proiectului de care aminteà Teleki în răspunsul său dat împăratului la biletul din 10 Fevruarie[4]). Aceste două petiții au fost discutate mai târziu, în legătură cu opinia și propunerile dietei ardelene privitoare la Supplex Libellus, în conferința ministerială din 10 Aprilie 1792. Ca un rezultat al lor este a se considerà rescriptul trimis de împăratul Francisc în 26 Maiu sub No. 2893 dietei ardelene, care dispune ca la oficiile publice, întrucât acelea nu sunt rezervate prin legei membrilor religiunilor recepte, să fie aleși și credincioși de-a bisericii ortodoxe, cari, firește, vor aveà pregătirea necesară[5]). Dieta a luat la cunoștință rescriptul împărătesc în ședința dela 28 Septemvrie, neavând nimic împotriva numirii sau alegerii Românilor ortodoxi în oficii publice. A cerut însă ca membrii comisiunii bisericești încredințați cu pregătirea planului de educație a poporului român *să propună și mijloacele prin cari s'ar puteà propagà cu succes cunoștința limbii maghiare în sânul*

[1]) *Adnex* No. XXXIV.
[2]) *Transilvania*, XLIV, p. 157.
[3]) *Adnex* No. XXXV.
[4]) *Transilvania*, *vol. cit.*, p. 158.
[5]) *Protocolul oficios al dietei din 1792*, p. 110: «quo ad gerenda per Valachos graeciritus non unitus publica munia clementer resolvimus, hos etiam si requisitis qualitatibus instructi fuerint ad omnia illa officia, quae per leges ad quatuor receptas religiones restricta non sunt, promovendos esse».

www.digibuc.ro

aceluia [1]). Aceasta e cea dintâi manifestare a fatalului curent de maghiarizare, care prin legea apponyană și întemeierea episcopiei ungurești de Hajdudorag și-a ajuns culmea desvoltării sale, amenințând cu sdrobire totală orice năzuință de cultură națională românească...

Ținta principală a mergerii vlădicilor la Viena a fost esoperarea unei rezolviri favorabile a postulatelor lui Supplex Libellus și apărarea lor împotriva atacurilor pătimașe și violente cuprinse în opinia dietei ardelene. Dânșii au cerut îndată după sosirea în capitala imperiului o copie a acestei opinii, pe care, deși împăratul Leopold II era de părerea că li se poate da, în urma intervenției contelui Teleki n'au primit-o. Astfel au fost siliți să se mulțumească cu raportul cunoscut al comisiunii petiționare, pe care-l aveau. In 30 Martie 1792 au înaintat împăratului Francisc o lungă petiție, în care expun din nou întregul complex al chestiunii românești și combat cu multe argumente istorice și juridice afirmațiile acelui raport, dovedind îndreptățirea postulatelor națiunii române. In prefața petiției dânșii reproduc pe scurt cuprinsul lui Supplex Libellus și spun că Românii aveau cele mai mari nădejdii în realizarea dorințelor lor, știind că aceasta atârnă numai dela bunăvoința și grația împăratului. Arată apoi primirea de care s'a împărtășit petiția în dieta ardeleană, ai cărei membrii au încărcat de acuze, batjocuri și calomnii întreagă națiunea română, afirmând că este cea mai proastă dintre toate națiunile Europei, că preoții pervertesc principiile religiunii, că sunt criminali și instigatorii fărădelegilor. Au fost și între membrii dietei unii cărora nu le-au plăcut injuriile acele și cari ziceau că poporul maghiar nu e mai cult decât cel român și că staturile ardelene înseși poartă vina acestei neculturi, fiindcă dânsele nu promovează, ci împiedică cultura poporului.

După introducerea aceasta, vlădicii se ocupă, pe rând, de afirmațiile comisiunii petiționare, pe cari le împart în 17

[1]) *Ibidem*, p. 311: «Ezen rendelésre nézve nem találtanak az ország rendjei semmi ellenkezö okot, de a szentegyházi dolgokra rendeltetett deputationak kötelessége lészen, hogy az oláhságnak kimiveléséröl és szelidebb erköltsre leendö oktatásáról való planumban a magyar nyelvnek közöttek való elterjesztéséröl igyekezzen valami jó modnak elintézését dolgozni.»

www.digibuc.ro

puncte, arătând, uneori cu prea mare bogăție de argumente, falșitatea lor. Așa, de pildă, la afirmația comisiunii că Românii nu se pot plânge că nu ar fi admiși în oficii publice, deoarece câte doi membrii de-ai familiilor Iosika și Nalaczy, despre cari spun că sunt de origine română, se află în oficii înalte, iar dintre Românii din districtul Făgărașului și al Hațegului doi sunt consilieri guverniali și în oficiile mai mici se află și, mai mulți, cei doi arhierei răspund: E adevărat că și Românilor li se recunoaște dreptul de-a ajunge în oficii publice, în realitate însă li se pun de-un timp încoace cele mai mari piedici. Acei câțiva Români, cărora le-a succes a fi numiți sau aleși în slujbe, chiar dacă ar dorì, nu-și pot apărà și sprijinì neamul pentrucă și-ar atrage ura implacabilă a celorlalte națiuni, ar fi numiți fii răi ai patriei și ar fi supuși la persecuții de tot felul. Pentru a înconjurà astfel de neplăceri, disprețuesc neamul din care fac parte și, de multe ori, îl asupresc mai tare decât alții.

La afirmația că astfel de «Supplices Libelli» sunt fătul câtorva spirite neastâmpărate, vlădicii răspund: aceasta e fraza obișnuită a acelora cari vreau să zădărnicească cererile noastre îndreptățite; îi numesc turburători și imprudenți pe aceia cari caută scut contra asupritorilor. Sub p. 10 vlădica unit explică declarația făcută în ședința dela 21 Iunie 1791 a dietei ardelene în sensul că dânsul a cerut împărtășirea Românilor de toate drepturile și privilegiile de cari se bucură celelalte națiuni ale Ardealului. Sub punctul următor (11) arhiereii dau o expunere clară a situației Românilor din *Fundus regius*, arătând că aceștia îi întrec, în privința numerică, pe Sași în cinci scaune (sedes) și anume în al Sibiului, Nocrichului, Sebeșului, Miercurei și Orăștiei și în districtul Brașovului și Bistriței. Sașii au majoritate numai în următoarele patru scaune: Cincul mare, Cohalm, Sighișoara și Mediaș. In locurile unde Românii sunt în majoritate se bucură de drepturi egale cu ale Sașilor, însă în locurile unde Sașii sunt în majoritate Românii sunt excluși dela cele mai multe drepturi și privilegii și uneori sunt siliți să plătească conlocuitorilor lor și anumite taxe deși, conform decretului Andreian din 1224, pe care se întemeiază constituția pământului crăesc, popoarele care locuiesc acì ar trebuì să aibă drepturi și privilegii egale.

www.digibuc.ro

Terminând cu combaterea afirmațiilor cuprinse în opinia comisiunii petiționare, episcopii fac o mică recapitulare a adevărurilor dovedite în cele 17 puncte, dând și o descriere fidelă a nedreptăților îndurate de neamul nostru. Desvoltă apoi, în următoarele trei puncte, postulatele națiunii române dovedite și aceste cu multă căldură:

1. Românii trebuie să se împărtășească, conform legilor, de drepturi și privilegii egale cu ale Ungurilor și Săcuilor. Aceștia trimit reprezentanți la dieta ardeleană, cari reprezintă acolo întreaga națiune ungurească și săcuiască. Să li se dea, deci, și Românilor drepturi de-a alege și trimite deputați la dietă, cari să poată apără interesele națiunii lor. Fiindcă pe Fundus regius Românii au drepturi egale cu Sașii și fiindcă și aceștia trimit deputați la dietă, vlădicii cer acelaș drept și pentru Români. «Și deoarece e lucru cunoscut că Românii întrec în privința numerică pe celelalte națiuni, formând $^2/_3$ din populația țării și suportă, deci și sarcinile publice ale statului în măsură cu mult mai mare decât toate celelalte națiuni, adică două din trei părți, de-aceea subsemnații (episcopi) cer dela mila și dreptatea Majestății Voastre ordinul binevoitor ca, în viitor, 2 treimi din numărul deputaților cari se vor trimite la dietă să fie aleși din sânul națiunii suplicante și să se denumească regaliști și din nobilimea aceleia».

2. Fiindcă în oficiile publice, aulice, provinciale, districtuale și comunale, se aleg aproape numai Maghiari, Săcui și Sași și foarte puțini Români, episcopii cer ca Majestatea Sa să se milostivească a dispune ca Românii să fie numiți în proporția în care suportă sarcinile publice la toate oficiile de orice categorie. Spun apoi că pe nobilii cari au trecut la ritul latin sau la confesiunea reformată, ceilalți nobili, statornici în credința strămoșească și întreaga națiune îi primește cu dragoste frățească și, neluând în seamă religiunea, ci numai originea lor și binele statului, se învoiesc ca la distribuirea oficiilor publice să fie și dânșii considerați ca membrii ai națiunii române.

3. Cer, ca preoții bisericii române neunite să fie împărtășiți de toate drepturile și beneficiile de care se bucură preoții celorlalte confesiuni, pentrucă dânșii au datorințe cu mult

www.digibuc.ro

mai mari slujind unei biserici căreia îi aparține cea mai mare parte a locuitorilor țării.

Realizarea acestor cereri nu poate întâmpina nici o dificultate fiindcă și legile și staturile ardelene recunosc că Românii conform condiției lor sociale, au dreptul să se bucure de toate privilegiile și drepturile de care se împărtășesc și celelalte națiuni și astfel rezolvirea lor atârnă numai dela bunăvoința domnitorului, căruia constituția îi dă puterea de-a apără drepturile tuturor și de-a face dreptate celor asupriți. Dacă totuș s'ar află indivizi aparținători celorlalte națiuni, cari neluând în seamă dreptatea, nici liniștea și fericirea statului și călăuziți numai de ura față de națiunea suplicantă și față de religiunea ei, ar încercà într'o formă sau alta, sub diferite pretexte, să zădărnicească realizarea acestor postulate — vlădicii cer ca împăratul să se milostivească a îngăduì ținerea, sub conducerea comandantului oștirii ardelene, a unui congres național, compus din reprezentanții națiunii întregi, ca astfel aceasta să-și poată expune plângerile și dorințele [1]).

Petiția are și o mulțime de adnexe (sub lit. A—U) cari cuprind documentele istorice și juridice de cari se face amintire într'însa.

Cine au fost autorii sau autorul acestei petiții ? Cei doi vlădici cu siguranță nu, pentrucă singuraticele chestiuni sunt tratate cu prea mare erudiție și bogăție de cunoștințe istorice și juridice, pe cari nu le aveà nici Ioan Bob, nici Gherasim Adamovici. O indicație destul de probabilă ne dă, în privința aceasta, adnexul de sub litera *N*, care are titlul: «*Extractus manuscriptae Historiae Graeci-Ritus orientalis ecclesiae in Transylvania*» și e luat din istoria bisericească a lui *Samuil Micu*, ceeace se poate dovedì ușor comparându-se textul adnexului cu fragmentele corespunzătoare din istoria învățatului călugăr blăjan publicate de Treboniu Laurian în revista «*Instrucțiunea publică*» din 1861 și reprodusă în anul următor și de «*Foaia pentru minte, inimă și literatură*» nrii 11 și următorii [2]). Partea istorică a petiției a fost, deci, probabil, redactată de Samuil Micu, iar partea juridică, cred că se datorește colaborației lui Meheși.

[1]) I. Lupaș, *l. cit.*, p. 728 squ.

[2]) cfr. Dr. I. Lupaș, *Misiunea episcopilor Gherasim Adamovici și Ioan Bob la Curtea din Viena în anul* 1792. Sibiu 1912, p. 25—26.

www.digibuc.ro

In Aprilie (1792) cei doi vlădici trimit și puternicului și influentului cancelar, principelui Kaunitz, un foarte frumos memoriu, desvălind situația tristă a poporului românesc din Ardeal și rugându-l să intervină pe lângă împăratul Francisc pentru a da ascultare cererilor lor. Cel mai important obiect — începe memorialul — al desbaterilor din ultima dietă ardeleană a fost, fără îndoială, petiția pe care a înaintat-o națiunea română, cea mai veche și cea mai numeroasă din țară, cerând reașezarea ei în stăpânirea drepturilor cetățenești. Petiția a fost trimisă în 1791 împăratului, dovedindu-i cu o mulțime de documente și cu usul secular, că națiunea română trebuie să fie împărtășită de toate drepturile pe care le au Maghiarii și Sașii și că excluderea ei dela stăpânirea acestor drepturi nu s'a întâmplat în urma vreunei legi, ci pe încetul, din ură națională. A stat deci în puterea Maiestății Sale să restituie națiunii noastre toate drepturile pierdute; milostivul împărat a cerut însă opinia dietei. Staturile ardelene au recunoscut, în raportul lor, că în comitate și în secuime, nobilii și libertinii români au drepturi egale cu nobilii și libertinii maghiari, asemenea și în Fundus regius Românii au aceleași drepturi pe care le au și Sașii. Au recunoscut apoi, că nobililor români le este îngăduită ajungerea în oficii publice și că preoțimea unită se bucură de drepturile și privilegiile de care se împărtășește preoțimea religiunilor recepte, iar neuniții au dreptul liberului exercițiu al religiunii lor. După declarația aceasta, staturile ardelene ar fi trebuit să prezinte Maiestății Sale spre sancționare un proiect de lege privitor la restituirea deplină a drepturilor națiunii române. Un astfel de proiect însă nu puteam aștepta dela reprezentanții celor trei națiuni, pentrucă ei trag mari foloase din excluderea noastră dela lucrările dietei și dela conducerea Statului. Dânșii au crezut, că cu recunoașterea teoretică a drepturilor noastre vor puteà mulțumi o națiune care numără peste un milion de membri. Procedura aceasta. prin care se despoaie de drepturile sale cetățenești o națiune credincioasă tronului împărătesc, care formează două treimi din populația țării și suportă cea mai mare parte a sarcinilor publice, nu poate aveà alte urmări decât potențarea neîncrederii și a urei dintre națiunea noastră și celelalte trei națiuni ale Transilvaniei

www.digibuc.ro

După introducerea aceasta, episcopii reproduc cuprinsul scurt al petiției lor din 30 Martie. Este interesantă mai ales partea *nouă*, în care spun că pentru susținerea funcționarilor publici din Ardeal se cheltuesc anual 400.000 fl. din cari 2 treimi se scot din contribuțiile poporului românesc și cu toate acestea plata funcționarilor români abiă atinge suma de 10.000 fl. Interesantă e și partea în care arată că, la ultima dietă ardeleană, pe lângă comiții supremi ai comitatelor (prefecții) și pe lângă regaliști, au luat parte și c. 100 deputați aleși de diferitele districte și orașe și că, deși s'au discutat într'însa cele mai importante chestiuni, care priveau binele și fericirea țării întregi și cu deosebire a Românilor cari formează partea cea mai mare a populației, totuș neamul nostru a avut un singur reprezentant, pe arhiereul bisericii unite, cu toate că comiții supremi și deputații primesc cea mai mare parte a diurnei din contribuțiile Românilor.

In încheiere îl roagă să intervină în favoarea națiunii, asigurându-l de veșnica ei recunoștință. «Alteța Voastră, ca cunoscător și prețuitor al drepturilor cetățenilor, veți avea dulcea bucurie de-a fi dat unui milion de oameni așezați la granițele monarhiei, stăpânirea deplină a drepturilor lor cetățenești și de-a fi îngrijit, prin aceasta, părintește, de fericirea unei țări întregi» [1]).

Memoriul are un lung adnex, în care vlădicii îi dau principelui Kaunitz informații amănunțite despre starea Ardealului și cu deosebire despre situația Românilor. E un extras limpede al lui Supplex Libellus. Acelaș memoriu a fost dat și ministrului Hatzfeld și consilierului Eger. Tot atunci i-au prezentat și contelui Balassa un memoriu mai lung, în care descriu pe larg soarta națiunii române din Ardeal și expun postulatele ei [2]).

Cum vedem, Ioan Bob și Gherasim Adamovici au făcut tot ce-a fost cu putință pentru a da tuturor bărbaților despre cari știau că au vreo influență asupra sorții postulatelor lor, infor-

[1]) «Euer Durchlaucht werden als Kenner und Schätzer der Rechte der Staatsbürger, die süssen Freude geniessen, einer Million an den äussersten Grenzen der Monarchie den vollkommenen Genuss der bürgerlichen Rechte verschafft und andurch für die Glückseligkeit eines ganzen Landes väterlich gesorgt zu haben». I. Lupaș, *o. cit.*, p. 775 squ.

[2]) Se află în arhiva episcopească gr. cat. din Oradea-Mare, vol. 96.

www.digibuc.ro

mațiile cele mai exacte și mai minuțioase privitoare la drepturile firești ale națiunii române din Ardeal. Cu toate acestea rezultatul a întrecut și așteptările cele mai pesimiste. Împăratul a trimis, ca de obiceiu, petiția din 30 Martie cancelariei aulice transilvane. Aceasta, în raportul său din 11 Aprilie, spune că cei doi episcopi n'au avut dreptul de-a merge la Viena ca reprezentanți ai națiunii române, ci numai ca persoane private. Dânșii însă au disconsiderat porunca prea înaltă și au iscălit petiția lor ca reprezentanți ai națiunii, deși aceasta n'are nici o cunoștință despre cuprinsul ei. Deaceea cancelaria propune să li se spună cu toată seriozitatea, în numele Maiestății Sale, că fiind de mai multe luni în Viena, departe de eparhiile lor și înaintându-și dejà toate petițiile, să plece imediat acasă, să-și învețe credincioșii la liniște și supunere și să-i oprească sub propria răspundere, dela orice fel de excese. Dealtfel, cancelaria e de părerea, că Românii nelocuind un teritoriu deosebit și deci neformând o națiune, nu pot fi reprezentați în dietă prin deputați naționali și, tot din motivul acesta, nu li se poate îngădui nici ținerea unui congres național[1]).

In timpul când cei doi vlădici așteptau un răspuns mângâietor la petiția lor din 30 Martie, guvernorul Ardealului, Gheorghe Banfi, făurià planuri de nimicire a vlădicului neunit Gherasim Adamovici. Cunoscând legăturile intime dintre acesta și mitropolitul sârbesc Stratimirovici, Gh. Banfi credeà că mișcarea politică a Românilor ardeleni este influențată de mișcarea similară a Sârbilor din Bănat și că această influență s'a exercitat prin mijlocirea lui Adamovici. Astfel, primind informații despre cuprinsul și postulatele petiției din 30 Martie 1792, s'a grăbit a asigurà — în nota din 3 Maiu — cercurile vieneze, că e interesul Constituției ardelene, să nu mai lase pe Adamovici în Ardeal, căci acesta nu înțelege spiritul Constituției Ardealului și fiind obișnuit cu drepturile Sârbilor din Bănat, crede că și Românilor li se cuvin astfel de drepturi. Cancelaria aulică transilvană consimte — cum dovedește raportul său din 16 Maiu — cu vederile guvernatorului Banfi,

[1]) *Transilvania*, XLIV, p. 158—16.

www.digibuc.ro

iar împăratul Francisc a promis, că la cea mai apropiată ocaziune, îl va transferà pe Adamovici din Ardeal»[1]).

E firesc, deci, că împăratul Francisc a aprobat și propunerile cancelariei aulice din 11 Aprilie și astfel, în 6 Iunie 1792 li s'a comunicat episcopilor rescriptul de data 26 Maiu iscălit de contele Samuil Teleki și Francisc Redl, prin care li se aduce la cunoștință, în numele Maiestății Sale, în termeni asprii și energici, că au abuzat de permisiunea primită mergând la Viena și iscălind petiții ca reprezentanți ai națiunii, deși li s'a spus că nu au dreptul să o facă. Li se spune apoi că nu numai au jicnit prin expresii necuviincioase Staturile ardelene, ci au disprețuit și ordinațiunile, legile și diplomele regești și li se poruncește ca acum, după ce și-au prezentat cererile, cari au fost rezolvite deodată cu propunerile dietei ardelene, și după ce au petrecut mai multe luni departe de eparhii, să plece fără amânare acasă, să se conformeze rezoluțiunilor regești și legilor țării, să explice poporului credincios datorințele ce le are față de principe și față de patrie, să-l învețe a fi cu reverință față de legi, cu supunere față de superiori și a trăi în pace cu celelalte popoare. Totodată li se impune, ca sub propria răspundere să împiedice poporul dela orice fel de excese. Rescriptul îi asigură că mila regească a Maiestății Sale se extinde și asupra Românilor, pe cari îi va înzestrà cu toate beneficiile îngăduite de legi[2]).

Impresia produsă de rescriptul acesta asupra celor doi episcopi a trebuit să fie sguduitoare. Dânșii au fost siliți să constate cu inima sângerândă de durere, că pentru națiunea lor nu există dreptate. După o petrecere de șase luni în Viena, după înaintarea atâtor petiții și memorii, au primit în loc de drepturi și în loc de mângâiere numai învinuiri și mustrări nedrepte. Gândul li s'a îndreptat în primul rând la credincioșii, cari și-au pus toată nădejdea în mila părintească și în simțul de dreptate al împăratului și cari așteptau cu nerăbdare reîntoarcerea vlădicilor pentru a puteà sărbătorì și ei, după lungi veacuri de întuneric, de persecuții și suferințe amare, prasnicul în-

[1]) I. Lupaș, *o. cit.*, p. 786—87, No. 79—80.
[2]) I. Lupaș, *o. cit.*, p. 788, No. 81.

www.digibuc.ro

vierii lor naționale. Ce vor zice și, mai ales, ce vor face aceștia *acum*, când li se va spulberà și ultima nădejde și când vor vedeà că, după atâtea jertfe și după atâta sânge vărsat pentru gloria luminatei Curți împărătești, n'au nici dreptul atât de firesc de-a *cere?* Vor mai continuà ei să trăească vechea vieață de scalvi sau își vor face singuri dreptate, văzând că alții nu vreau să le-o facă? Inaintea ochilor sufletești ai celor doi arhierei s'au ivit, un moment, înfiorătoarele flacări, cari au înroșit înainte cu opt ani cerul posomorît al Ardealului și s'au cutremurat recitind fraza amenințătoare a rescriptului din 26 Maiu: «*populum fidei ac curae suae concreditum diligenter instruant..... sub propria responsabilitate a quibusvis excessibus arcendo et revocando*».

Gândindu-se la toate acestea, cei doi vlădici au înaintat, în 1 Iulie 1792, o nouă petiție, cea din urmă, Curții împărătești desvinovățindu-se de acuzele aduse în rescriptul din 26 Maiu și expunând motivele cari i-au silit să meargă la Viena și cerșind încă odată, într'un ton umilit și disperat, mila împăratului pentru neamul lor. Petiția este scrisă, în unele locuri, cu atât durere și cuprinde accente atât de jalnice, încât cetitorul nu știe ce să admire mai mult: umilința autorilor sau aspra inimă de piatră a acelora pentru cari a fost scrisă.

La învinovățirea că, deși li s'a spus că nu le este îngăduit a merge la Viena ca deputați naționali, ci ca persoane private, au lucrat totuș în numele națiunii întregi, episcopii răspund că, după publicarea decretului privitor la «*revocatio ordinationum*» mai mulți nobili și reprezentanți de-ai clerului i-au rugat foarte stăruitor să expună înaltului tron plângerile națiunii și să ceară ca aceasta să fie reașezată în usul tuturor drepturilor civile. «Mărturisim sincer, prea auguste principe, că n'am dat ascultare acestor cereri cari ni s'au făcut în repetite rânduri, ci i-am îndemnat pe toți să fie liniștiți și cu răbdare. Atitudinea aceasta a noastră a fost luată în nume de rău din partea națiunii și, cu durere, a trebuit să auzim spunându-ni-se din mai multe părți că nu voim să fim de nici un folos credincioșilor noștri împotrivindu-ne a înaintà cererile lor nevinovate și foarte drepte la augustul principe». In astfel de împrejurări, deschizându-se către sfârșitul anului 1790 dieta ardeleană, au trimis

www.digibuc.ro

în Martie (1791) la augustul tron, cererile națiunii întregi. «Știam, prea auguste principe, că și celui din urmă cetățean îi este îngăduit recursul la augustul tron, cu atât mai ales unei națiuni întregi, care suportă partea cea mai mare a sarcinilor publice». Maiestatea Sa a trimis petiția la dieta ardeleană, ai cărei membri au recunoscut că nobilii și libertinii români sunt, în privința drepturilor și libertăților, egali cu nobilii și libertinii maghiari, săcui și sași. Cu toate acestea, dânșii n'au propus nici o modalitate cum să fie, de fapt, reașezați în usul acestor drepturi și privilegii, ci în răspunsul lor au atăcat și batjocorit clerul întreg al națiunii, iar despre petiție au zis că este fătul unor oameni turburători.

Arhiereii arată apoi cum au fost rugați din nou din partea credincioșilor și cu deosebire a protopopilor adunați în cele două sinoade, în care au depus jurământul de fidelitate către Leopold II, ca să meargă la Viena și să expună înaintea tronului situația națiunii. Noilor stăruințe nu s'au mai putut opune și astfel, după primirea îngăduinței prea înalte, au mers la Viena, unde au înaintat câteva petiții în afacerile obiditei națiuni. «Astfel stând lucrurile, să se milostivească Maiestatea Voastră a luà în considerare, cât de nefericită e soartea acestor doi supuși ai Maiestății Voastre, cari, fiindcă au prezentat cererile unui milion de oameni îndemnați nu de propria lor voință (căci unul dintre ei — I. Bob — e cunoscut în toată țara prin blândețea sa, iar al doilea — Gh. Adamovici — ca om născut din altă nație [1]) nu e legat prin nici o legătură firească de amintitul milion de oameni, astfel încât ambii s'au hotărît a se supune atâtor oboseli mai mult contra voinții lor), ci constrânși și numai după obținerea prea înaltei permisiuni, li se aduce acum imputarea, că ei ar fi făcut-o aceasta contra rezoluțiunii prea înalte și sunt mustrați în mod serios. Dealtfel, noi, ca supuși credincioși, primim cu umilință mustrarea ce ni s'a făcut în numele Maiestății Voastre; însă cu privire la cauză, care nu e a noastră, ci a celei mai mari părți din locuitorii Transilvaniei, aducem cu umilință la cunoștința Maiestății Voastre, cà fiind venirea noastră la augustul tron cunoscută

[1]) Adamovici erà sârb.

www.digibuc.ro

în toată țara și așteptând fiii națiunii reîntoarcerea noastră cu o rezoluțiune mângâietoare în scris, cum e obiceiul a se da oricărui suplicant, se va produce în sufletele tuturor o foarte mare amărăciune, când, din decretul ce ni s'a dat nouă, în loc de rezoluție, vor înțelege că episcopilor li s'a luat în nume de rău chiar și faptul că au prezentat tronului milei și dreptății cererile națiunii lor.

In felul acesta răspund episcopii și la învinuirile că au prezentat, în numele națiunii, cereri despre care aceea n'a avut nici o știre și că ar fi vorbit necuviincios despre staturile țării, despre legile, rezoluțiunile și diplomele regești. La urmă fac un nou apel la mila și bunăvoința împăratului — apelul face mai mult impresia unui țipăt desnădăjduit — ca să realizeze cel puțin una din cele trei cereri cuprinse în petiția din 30 Martie. Iar «nouă, cari ne vom reîntoarce în mijlocul credincioșilor noștri, să ni se dea, spre mângâierea unei națiuni atât de numeroasă, un alt milostiv decret și în acesta să se evite termenii cari ar puteà produce întristare și amărăciune în inima unui popor atât de numeros, acum când el așteaptă mângâiere dela tronul milei și să i se aducă la cunoștință părintească bunăvoință a Maiestății Voastre cu adaosul, că umilitele lui rugări au fost primite cu bunăvoință și întrucât n'au putut fi toate rezolvite acum, li se va da în viitor cuvenita atenție, după cum cere echitatea și dreptatea»[1]).

«Milostivul decret» cerut li s'a dat în 21 Iulie 1792. Acesta cuprinde vechile promisiuni vagi, că Românii vor fi împărtășiți de toate drepturile și privilegiile cari nu contrazic Constituției ardelene[2]).

Cei doi vlădici s'au reîntors apoi în mijlocul poporului credincios, aducând cu sine drept rezultat al muncii lor stăruitoare și a îndelungatei lor petreceri în Viena, o bucată de hârtie, care nu cuprindeà nimic. Deatunci până la marele an al libertății a trecut un veac și jumătate și în răstimpul acesta lung, lucrurile au rămas, în fond, aproape neschimbate. Curtea

[1]) *Ibidem*, p. 789 squ.

[2]) Decretul acesta nu-l cunoaștem. Il amintește însă cancelaria aulică în raportul său din 6 August 1834. A. Papiu Ilarian, *Istoria Românilor din Dacia superioară*, II, ed. 2-a, Viena 1852, p. 241, punct 2.

www.digibuc.ro

împărătească ne-a cerut noui jertfe de sânge și avere, pe care le-am dat cu aceeaș fiiască supunere și loialitate. Am suferit toate asupririle și nedreptățile cu aceeaș răbdare și umilință. Am bătut deatunci de nenumărate ori acelaș drum al memoriilor, petițiilor și deputațiunilor la vechiul Burg împărătesc, care, și el, a rămas pentru noi acelaș, întunecat și rece, și ne-am reîntors cu acelaș rezultat, pe care l-au adus Ioan Bob și Gherasim Adamovici în 1792: câte o bucată de hârtie, care nu cuprindeà nimic.

www.digibuc.ro

ANEXE DOCUMENTARE

I.

23 Martie 1790. Funcţionarii comitatului Hunedoara declară că nu vor să mai slujească sub conducerea vicecomitelui Ladislau Pop, care erà român. Adunarea comitatenză îl opreşte pe acesta să mai săvârşească funcţii oficioase.

«Az igazgató széknél szolgáló tisztek aztot ujra is jelentették hogy Pap László eddig volt vitze-ispány praesidiuma alatt, tellyeséggel tovább szolgálni nem akarnak; és arra nézve kérték a nemes vármegye gyülését, hogy akár tsak eddig folytatott praesidiuma alatt való tiszteknek elbutsuzásak hagyattassék helyben. Azon közbe pedig el is olvastatik a most emlitett vitze-ispány levele, melyben a gyülekezetnek aztot jelenti, hogy félvén attól ne talán azok, kik magára neheztelnének, rajta valami szerentsétlenséget vagy gyaláztatást ejtsenek, a nemes vármegye-gyülésén meg nem jelenhettet; továbbá maga ártatlanságának kinyilátkoztatására jelenti, hogy kész lenne akàr melyik itélö szék elött magaf undamentumos mentségeit megtenni.

Ezekre nézve meghatároztatik, hogy mivel mind maga megvalya aztot, hogy sokan neheztelést vettenek, kik talán ha béjött volna szerentsétlenségbe vagy gyalázatba ejtették volna, mindpedig a M. Föigazgató tanács is aztot jelentette, hogy ezen nemes vármegye rendei elött való unalom miatt kentelenittet a mostani praesidiumát is másra bizni és a többi tiszteket is kik tovàbb is alatta szolgálni nem akarnak, megszomoritani nem lehetne, jelentések elsöben is a megnevezett eddig volt viceispánynak, hogy ezentul sehunnat is sub nomine publico semmi féle rendeléseket ne tégyen; a vármegyét illetö leveleket Kenderesi Miklós, Dobrai István és Vizmandi Mihály atyánk fiainak jegyzése mellett hit alatt kiadja és letétetése a vármegyében is publicáltassék; a M. Föigazgató tanácsnak és föcommissariusnak hirré tétettessék.

Protocolul adunării din 23 Martie 1796 a comitatului Hunedoara, pag. 12—13, în arhiva comitatului).

II.

22 Aprilie 790. Adunarea comitatenză a comitatului Hunedoarei nici la intervenţia guvernului nu-l mai lasă în slujbă pe vicecomitele român Ladislau Pop.

26-szor. Felolvastatik a Méltóságos föigazgató tanácsnak ezen honapnak 7-ik napján 2479-ik szám alatt költ rendelése, melyben a vármegye tiszt-

www.digibuc.ro

ségének parancsaltatik hogy Pap Lászlónak az ordinarius ispányi hivatalt elsö májusig folytatni engedje meg.

Melyre végeztetik hogy több okokkal edgyütt a Méltóságos föigazgató tanácsnak iratassék meg, hogy mivel tettszet magának is volt ispány urnak a vármegye gyülésére meg nem jelenni, a vármegye rendei is meg nem engedhetik hogy továbbá egy olyan veszedelmes hibákkal tellyes ember (kiröl elegendö bizonyságok vagynak) ezen vármegyében hivatalt follytathasson.

(Protocolul adunării, p. 26, în arhiva comitatului Hunedoarei).

III.

2 Iunie 1790. Adunarea comitatenză a comitatului Hunedoarei decide ca nici la intervenţia guvernului ardelean nu-şi retrage acuza ridicată împotriva vicecomitelui Ladislau Pop.

Felolvastatik a méltóságos fökormányzó tanácsnak sz. György havának 20-ik napján méltóságos Josika Antal zászlos urhoz intézett levele, a melyben a fenntisztelt urnak parancsoltatik, hogy Pap László ellen a nemes vármegyétöl rendeltetett törvényes keresetet megállitsa és ha valamely okai volnának a nemes vármegyének ezen keresetre, aztot a méltóságos fökormányzó tanács eleibe terjessze oly véggel, hogy ezután Pap László a föfiscalis director által kerestessék.

Ez ugyan se a méltóságos fökormányzó tanácsnak se pedig ezen vármegye fökormányzójának hatalmában nincsen, hogy valamely törvényes keresetet megállithasson; mivel hogy nemcsak egy szabadországban, a milyen Erdély, jus ligatum nincsen, hanem despoták között is megszokott engedtetni hogy valaki sérelmét törvény utján kereshesse; de más fontos okot viszik arra ezen nemes vármegyét, hogy ezen elkezdett törvény utját megállitsa, t. i. Pap Lászlónak cselekedetei olyanok, a melyeknek büntetése törvényünk szerint a nemes vármegyének hatalmát felül mulják, ugy mint a Hora-tumultusban való részesedés, mely mint nota infidelitatis az országgyülését illeti, midön ezen vármegyének tagjait vagy nagyobb részét azzal vádolta a méltóságos R. commissarius ö Etiája elött, hogy ezen vármegyének tagjai contra jura majestatica a felséges uralkodás ellen cselekedtek volna, midön a magok törvényes szabadságokat kérték és erre investigatiot kért; ha tehát ezen vármegyének tagjai ellen megbizonyosodott volna a felséges uralkodás ellen való cselekedet, ezek méltán notába estek volna, tehát a ki ezen vádat ellenek adta, méltó hogy ebbe essék. Gróf Gyulai Ferencznek egy valóságos nemes ember tiszttartoját csak azért hogy egy oláhot érdeme szerint nyakon csapott elfogatta, e major potentia és a királyi táblát illeti. Hogy valóságos hegyi tolvajjal Juon Ignáttal társalkodott, ötet midön a nemes vármegye parancsolatjából elfogattatott csak maga hatalmából elbocsátotta, e poena capitalis teménytelen más rosszaságait számlálni véghetetlen volna, mindezekért rendeltetik:

a) hogy a fiscalis ellene tett keresetét tegye le és az országgyülésén a notam et poenam capitalem kerestessék. Ez a processus ugyancsak nemes

www.digibuc.ro

embert illetne és csak azért cselekszi a nemes vármegye, hogy még in usu nobilitatis vagyon ámbár más nemes Pap familiának levelei által, de ugy gondolja ezen nemes vármegye hogy világos istentelenségéért fejét és nemességét egyszeriben fogja elveszteni. b) Kerestessék a méltóságos fökormányzó tanács, hogy a vármegyétöl kiadandó utrumok szerint küldjön impartialis investigatorokat, a kik az ellene tett vádakat investigálják, ne hogy azt mondhassa, hogy a vármegyében lévö investigatorok részre hajlok. c) Kerestessék Gróf Kemény Farkas Ur ö Etiája, hogy a vármegye tisztjei ellen tett vádat, vidimált párban küldje el, ugyan azon conditionis listának is mását a melyben a vármegye érdemes tisztjeit hamisan megrontani igyekezett. d) Kerestessék Bruckental Mihály Ur, hogy a mely munkát az oláh támadásról Pap László fösztrázsamester Kárp által béadott, melyben Pap László a nemesség ellen dolgozott kiadja.

(Protocolul adunării, p. 21—23, în arhiva comitatului Hunedoara).

IV.

23 August 1790. B. Vitéz către Ştefan Laday. Ii trimite diferite informaţii privitoare la Ladislau Pop şi la atitudinea lui Ioan Bob faţă de chestia naţională.

Spectabilis ac Grose Domine Dne frater mihi sing. Colendissime, Foarteţi mulţumesc pentru fratiasca înştiinţare despre bun prietinul nostru, despre carele acum Joi îmi spuse în Blaj Preacinstitul P (ărinte) Augustin că l'au lăsat voios vesel în Sibiu, căruia eu dela Blaj prin cinstitul protopop Ţopa iam trimis în tipariu orânduelele pentru dânsul făcute dela varmegia lor la dietă ţării ungureşti că-s foarte groaznice şi nedrepte, te-ai minuna când le-ai ceti, pentru aceea iam lăsat să-i zică ca să nu zăbovească pe aicea ci să meargă pela Turnu roşu cătră Craiova la Beciu, că minunat se va proslăvi, iar amintrea să se păzească să nu cază în ghilţu vrăşmaşilor cari şi pe acolo pe unde umblă să-l inzgarde. Nanaşul meu au făgăduit o sută de galbini cine i l-ar putea căpăta să îl dea în mână auzind că latitălueşte acolea pela Domnia Ta; deci scrie-i şi Domniata să se păzască şi a se duce să grabiască mai vârtos că dieta s'au diferăluit şi aşa are vreme ca să dea înlontru şi cererile noastre, că amintrea nu se va alege nimic de noi, că Bobu nu vrea să dea şi să lucre pentru secularişi, aşa dară de lipsă ne este nouă la toţi ca să grăbească a merge în sus şi să ceară ca să ne putem şi noi aduna precum să adună Sârbii şi să ne dăm greutăţile înlontru şi noi secularişii, că după cum ziseiu Bobul nu vrea că-i oprit a promovălui ceva pentru secularişi macar că şi acum destul m-am rugat de Mariasa să ne stea întru ajutor, dară nu cutează, însă de va merge prietinul nostru la Beciu, am nădejde că-l va ajuta cu cheltuiala. La Doamna Naşa îi sărut mâna cu găzdoia şi cu Trezicuţa mea dimpreună, carile pentru aceea au fost venit aicea ca doara vor avea norocire de întâlnire cu Doamna, însă acum mergem acasă, că Joi va fi târg în Teuş. Cu acestea rămân al Domniei Tale

umilit slugă
B. Vitez

Sabieş 23 Aug. 790.

www.digibuc.ro

Me rog această copie să o trimiți la cinstitul protopop Țopa la Sibiu să o deà la prietinul nostru și la D. Para.

Pe verso: E. Monsieur Monsieur Etienne de Laday Maitre de Postes etcra in Reismarck.

(Orig. Arh. episc. Oradea-Mare, No. 104).

V.

28 Decemvrie 1790. Ioan Para trimite unui prieten din Viena o petiție pentru a fi înaintată Curții împărătești. In petiție se cere eliberarea lui Ladislau Pop din temnița ungurească.

Dilecte frater,

Proxime praeteritis diebus responderam ad tuam literam verum quia nonnihil male ne habebam brevibus te absolvi, nunc prolixior ero. Tuum zelum et conatum laudo, perge ut coepisti, nos quoque nostris partibus non deerimus. En habes conceptum ad Augustissimum quem pulchre dum describes tute in persona eidem porriges cum adjuncto socio vel etiam D. A. Rendo Tivadar, si is se resolvere vellet, cui salutem a me plurimam dices, quod si tibi vocaret cum Monarcha amplius loqui non desis cleri et nationis afflictum statum exponere. Clerus enim absque omni subsistentia manet, natio oppressa jacet, Nobiles Valachi ab officiis excluduntur, nemo est qui subcurrat. Equidem volui imo etiam facultatem petii Viennam ascendendi ab Eppo, sed inhibitus sum ab eodem. Quae fata fuerint Viennam ascendere volentis D. Ladislai Papp uberius perspicies ex supplici istho cad Monarcham Libello, quam introdabis coneris etiam ore orare et impetrare ut mihi et D. Ladislao Papp nominanter mandatum veniret Viennam ascendendi, aliter non felicitabimur, nam Praesul ivit quidem ad diaetam quae 12 Xbris inchoata est, verum nihil prius nobiscum consultavit, nihil consuluit, nihil quod in diaeta proponere vellet communicavit, probabilius nihil aut parum acturus est, consulta etiam cum D. Aarone Papp, fratre D. Ladislai Papp in cancellaria Hungarica Cancelista et querite modum quo possetis nobis facultatem ascendendi exoperari, bonum fors foret nomine nationis libellum supplicem Matti porrigere pro eadem impetranda. Premite et petite ut congressum Nationalem seu synodum quoquo modo impetrare quaeamus. Querite et adite D. Generalem a Stader cuius e manibus violenta manu D. Ladislaus Papp ereptus fuit, petite ab eodem consilium et auxilium, quo Papp Laszlo sublevari possit, querite insuper Illmum Dnum olim consiliarium gubernialem a Baislag, exponite eidem miserias et gravamina Papp László et omnium nostrum, orate ab eodem consilium, spero is plurimum juvabit. Sitis circumspecti, cauti, attenti quisquid vobis loquatur, svadeat, disuadeat, ut nobis omnia sincere pro notitia et directione referre possitis, ante omnia dum ad quemcumque pergetis bene parati pergite ut sciatis rem ordine, solide et fundate proponere, ad responsa attendite et vobis imprimite. Plura scribam dum scivero, vos haec accepisse et in effectum deduxisse,

www.digibuc.ro

igitur ut ne pigeat vos sedulos esse tam in executione horum omnium quam in referada, qualiter sint effectuata. Valete

adictissimus

Ioannes Para
vicarius.

Nassod 28 Xbris s. n. 790

Sua Majestas.

Clementer dignatus fuerat Divus ille vereque divinus olim Imperator Augustissimus, justissimus Princeps noster Optimus Iosephus secundus afflictam nostram Valachicam Nationem consolari, dum nempe ex eadem etiam ad publica Principatus officia capacia subjecta benigne promoveri ordinaverat. Primus qui gratia huius Cae-regiae particeps factus fuerat erat quidam Ladislaus Papp qui in comitatu Hunyad ordinarius vicecomes creabatur. Verum proh dolor! ut primum aeternae memoriae Augustissimus imperator Josephus terestre regnum cum coelesti commutavit is non tantum officio privabatur, verum etiam vita periclitabatur unde etiam coactus fuit tota elapsa aestate Cibinii in Saxonicali civitate salutem quaerere. Tentavit Viennam ad Thronum Mattis Vrae Ssmae penetrare, verum semper cum proprii capitis periculo retrogradi debuit ac vel maxime, dum ultimo cum generali a Stader Viennam versus viam suscepisset, fatalis fuit illius casus, nam Baro Josika Comitatus Hunyadiensis administrator, ubi observasset nominatum Ladislaum Papp cum Generali a Stader Viennam petere, congregavit nobiles ex quibus delegavit sex cum 40 satrapis pro eodem vincto referendo et inarestando, et nisi bonus ille generalis ei adstitisset fors etiam aliquid pejus ipsi intentatum fuisset. Caetera neque generalis sub interposita fide eficere potuit, ut idem Viennam ascendere permitteretur, neque aliter e manibus eorum liberari potuit, nisi his punctis subscriptis: 1-mo quod Viennam non ascendet neque de comitatu exibit. 2-do quod contra comitatenses non aget, non scribet 3-tio quod ad congregationem illorum citatus comparebit. Hic illegalis casus non tantum nominatum Ladislaum Papp afflixit et consternavit, verum etiam totam valachicum Nationem in desperationem conjecit, videndo quod capaciora ex eadem subjecta ab officiis publicis gerendis per Hungaros excluduntur et a recursu ad Thronum Mattis Vrae Ssmae tali modo praecludantur, quapropter humillime de genu M. Vram Ssmam oramus, dignaretur pro innata sua qua erga cunctos glorioso suo Regimini subjectos populos fertur clementia miserum Nationis Valachicae statum paterna in consideratione benigne assumere ac clementer demandare ut toties fatus Ladislaus Papp liber dimittatur et Viennam ascendere permittatur. Non enim is alia ex ratione ab ascensu praepeditur, quam ex odio nationali et quia observant virum istum solide doctum et prudentum esse, qui possit sua et nationis afflictae gravamina Mti Vrae Ssmae humillime exponere.

Porro dum iterum iterumque humillimis precibus de genu imploremus Caes.-regiam clementiam super eo ut viro isthuic de natione Viennam venire

www.digibuc.ro

liceret, In profundissima eaque homagiali veneratione, fide ac fidelitate emorimur.

Majestatis Vestrae Sacratissimae

humillimi perpetuoque fideles subditi Valachi in Magno principatu Transylvaniae.

(Orig. în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 104).

VI.

2 Iunie 1790. Adunarea comitatenză a comitatului Hunedoarei stabilește motivele pentru care a cerut și cere scoaterea din slujbă a lui Iosif Mehesi și Aron Pop.

Felolvastatik a méltóságos fökormányzó tanácsnak sz. György havának 30-ikán méltóságos Josika Antal zászlos Urhoz küldött jelentése amely abból áll, hogy mivel Hunyadvármegye rendei kérték Gróf Palfi Károly föcancellarius ö Exelentiajától, hogy Méhesi József udvari secretarius és Pap Aron cancellista azon okokból hivatalyokból küldettessenek el hogy ök ezen vármegye csendesége megbántásának okai lettek volna, de mivel ö Etiája erröl semmit sem tudna, tehát a fenn tisztelt urnak parancsolta a méltóságos fökormányzó tanács által, hogy ezen kérésétöl a nemes vármegyét jó moddal vissza vonni igyekeznék.

A fennebb tisztelt fökormányzónak ezen kérésétöl elvonni igyekezte a nemes vármegye rendeit, de csak ugyan végeztetett, hogy mind föcancellarius ö excelentiájának, mind pediglen a méltóságos föigazgató tanácsnak irattassék meg, hogy igen hathatos okai voltak ezen elnyomorodott vármegyénknek, aztot ö Excelentiájától kérni, hogy ezen két ember eltétessék. E következendökben: a méltóságos erdélyi fökormányzó tanács méltoztatott parancsolni ezen nemes vármegye föigazgatójának B. Josika Antalnak, hogy mivel Méhesi Józsefnek és Pap Aronnak a felséges cancellariától való elküldését mely alázatossággal Ex-tiadtól instalták vala ugyan, de kéréseknek fundamentumos okait nem adták, tehát a fenntisztelt föigazgatonk ezen vármegyénk rendeit arra venné, hogy tett kérésektöl elálljanak.

Megvalljuk alázatossággal Etiadnak, hogy ilyen érdemes elöljáronknak jóvallásai sokra vehetnének bennünket, de ebben tanácsát éppen nem követhetjük; fontos okaink adván elö magokat, hogy tett alázatos kérésünket ujitsuk és már látjuk, hogy a mit eddig (Méhesi uram becsületét és nevét fenn akarván tartani) fedezni akartunk, azt Etiad elött mint hazánk és egészen elromlott vármegyénk atyja elött kinyilatkoztatni kénytelenek vagyunk e következendökben:

A felséges Cancellaria egy olyan födicasterium, mely mind a két magyar hazát kormányozza, annak a föfelség után parancsalataiból mindenben függ, annak törzsgyökeres régi uri és nemes vérböl álló személyek tagjai, a kiket mind a két ország háláadó szivel tisztel, hát olyan érdemes mind a két országból kiválasztott uriszemélyek között légyen egy paraszt ember, a kinek apja mint kolozsmonostori oláh pap minekutána oláh papságra ment volna a volt jezsuiták

www.digibuc.ro

manumissiot adtak neki. Kegyelmes urunk! Etiad bölcs itélete eleibe terjesztjük, lehet-e egy ilyen ember egy olyan felséges fötanácsnak tagja, a ki törvényünk szerint egy szolgabiró sem lehetne?

Szomorán és megtörödött szivel Etiádat mint embert, keresztény társaságnak tagját, hazafiat, de effelett a tarsaságnak a többiekkel fejit és hazánknak atyját emlékeztetjuk arra a vérengzö és természetet felinditó kegyetlen 1784-dikben történt oláh zenebonára, ottan oláh papok voltak a fök, irok és tanácsosok; hát már mi atyánkfia véreért máig is törekedö szegény magyarok meg lássuk egy oláh papnak fiát oly tisztelt gyülekezetben ülni és nekünk törvényt szabni?

Bizonyos az, hogy Hora s Kloska az oláh zenebonának inditòi Bécsben voltak, onnan lejöttek s mindenütt a császár parancsolatját eljácták a magyarok megölésében; tudni való dolog az, hogy Bécsben egy jobb ember is az utakat a melyen a felség eleibe jusson nem tudja, ha csak oda való ember által nem vezéreltetik. Az a vezérlö volt Méhesi Uram, a kihez nemcsak ezen gyilkosok hanem minden erdélyi oláhok mint patriarkajokhoz Bécsben felmenvén folyamodtak; micsoda tanácsot adott légyen, vagy talán inkább biztatást nekik, a mi következett, abból kitetszik; eztet erdélyországa elhitetvén magának sokaig oly vélekedésben volt, hogy a megholt felséges császár igazságat akarván kiszolgáltatni Méhesit nyakig vasban leküldi és itten példás halállal megbünteti. Szegény oláhtól és töröktöl elpusztult hajdan dicsöséges, de most mindenektöl elhagyatott és végsö gyászba borult vármegyénk! nem volt elég nekünk hogy atyánkfiai az oláhoktól megölettek, mindenünk elpusztittatott, végsö inségbe jutottunk, söt a volt mindezeknek most is szivünket keseritö keserves megorvoslása, hogy egy oláh papnak a fia, Pap László, nemesség, magyarság üldözöje, oláh parasztság igazságtalan pártfogoja, tolvajok orvgazdája, tolvajok társa, a törvény által megitéltetett tolvajok elbocsátója, nemes embernek elfogatója, emberséges embernek hamis vádolója fejünké tétetett és még midön eztet a felséges udvarhoz küldött alázatos kérésünk által megakartuk volna gátolni megpirongattattunk érette.

Tudjuk mi kegyelmes Urunk, hogy Etiád és a föcancellaria ezen istentelen embernek elömozditását a felségnél gátolni akarták; Méhesi Uram Isztendzi patrociniumát a ki ezen két hazának pestise volt, elövevén a felség elött véghez vitte hogy egy nemtelen oláh papnak a fia ezen nemes vármegyénknek féjévé tétessék.

Mindezekért alázatosan instáljuk etiadat mind megsértödtek, méltóztassék könyörgésünkre hajlani és ezen két embert a felséges cancellariától elmozditani mert mindaddig lehetetlen hogy csendes lelkiismerettel lenni gondoljuk magunkat; valameddig nemzetünk és vérünk árulóját a fökormányzó mellett lenni látjuk s alázatosan is jelentjük hogy addig esedezni meg nem szününk valameddig méltó kérésünket meg nem nyerjük.

(Protocolul adunărei, p. 18—20, arhiva comitatului Hunedoara).

www.digibuc.ro

VII.

30 Maiu 1790. Vlădica Ioan Bob scrie lui Para să se abștină dela orice acțiune politică.

Dilecte Frater! Die 29 Mai per Excellentissimum Gubernatorem Cibinum vocatus 30 comparui qui narrat mihi Vestram Fraternitatem sacerdotes et saeculares circumire et ad hoc invitare ut in proxima dieta supplicent ratione Valachorum ut pro 4-ta natione assumatur et alia etiam meditari, ego antecedenter providens hujusmodi molimina ingratas sequelas post se tractatura author fui aliis ut a talibus petitionibus desistant, ita Vestrae Fraternitati etiam svadeo, ne se ad saecularia hujusmodi negotia immisceat sed si instare vult, ea quae sunt cleri petat, ut pote subsistentiam et alia privilegia ab aliis vero desistat. Qui in reliquo persevero Fraternitati Vestrae addictus. Cibinii 30 Mai 1790. Eppus Ioannes.

(Copie în arh. episcopesc gr. cat. din Oradea-Mare, No. 104.)

VIII.

14 Iulie 1790. Vicarii uniți Ioan Para dela Năsăud, Ioan Halmagyi dela Făgăraș și protopopul unit dela Sibiu, Ciril Țopa, trimit lui Ioan Bob o petiție pentru a o înaintà Curții împărătești din Viena.

Illme ac Rme Domine Praesul, Domine Dne Parens Grme.

Quo possimus necessitates et gravamina nostra in adfuturis M. Principatus hujus Traniae comitiis bona modalitate pro congrua medela substernere, modum illum optimum esse censuimus ut a sua Mte Ssma deputatos exoremus: proinde si Illtas Vestra id consultum salutareque esse judicaverit, dignetur advolutas isthic preces nostras Excelso Regio Gubernio cum interpositione paternae suae commendationis exhibere ad suam Mtem Smam gratiose promovendas. Quod si secus pro sua sapientia judicaverit, dignetur nos pro ulteriore nostri directione paterne indicare demisse petitam inviationem humillime postulaturi in profundissima veneratione ac debita subiectionis lege emorimur

Illma Vrae

Cibinii 14 July 1790

humillimi servi ac capellani
Joannes Para Rodnesis
Joannes Halmagyi Fogarasiensis
vicarii foranei
Cirillus Czopa archid
Cibiniensis

Sacratissima Majestas.

Naturalis illa lex est ut miseri opem, afflicti solatium, gravati subsidium ab iis quos Deus eum in finem praeposuit supplicent et denique ut omnes mortales honestis et legalibus mediis sui perfectionem adlaborent. Hac proinde

www.digibuc.ro

naturali lege nos quoque impulsi praesumpsimús coram Augustissimo Mtis Vrae Sacratissimae solio humillime exponere, quod magnas necessitates et gravamina in adfuturis M. Principatus hujus Trniae comitiis consequenterque ab inde sua formalitate coram summo Mattis Vrae Sacratissimae Justitiae tribunali pro exorendo congruo medello effectu habeamus substernenda: Atque ob idipsum eandem Mtem Vram Ssmam de genu prostrati demississime oramus, quatenus pro paterna sua erga universos populos gloriosissimo regimini suo divinitus subjectos animi teneritudine et regia clementia nobis benigne indulgere dignetur ut in adfuturis pfati M. Principatus Comitiis, praeter diaeceseos ordinarium alios quoque idoneos deputatos cum vptis in sessionibus habeamus, medio quorum necessitates, gravaminaque nostra debita modalitate demisse proponere et conformem justitiae effectum solicitare possimus. Regiam hanc Mtis Vestrae Clementiam et Benignitatem iterum iterumque oramus in perpetua eaque semper illibata fide, fidelitateque ac homagiali veneratione moraturi

Mattis Vestrae

humiles perpetuoque fideles subditi
Joannes Para Rodnensis
Joannes Halmagyi Fogarasiensis
vicarii foranei.

(Arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 104).

IX.

21 Iulie 1790. Neprimind răspuns dela Ioan Bob la scrisoarea de sub No. VIII, Para trimite petiția guvernului ca să o înainteze el Curții din Viena.

Excelsum Regium Gubernium.

Advolutas isthic in Apogropho sub littera A demissas preces nostras die 14-a labentis mensis ego et colega meus Ioannes Halmagyi vicarius fogarasiensis exhibueramus Dno Praesuli nostro ea cum demissa petitione quatenus dignaretur illas Excelso Regio Gubernio ad Suam Mtem Smam consveta formalitate promoturo submittere. Verum eminvero quia nullum a laudato Domino Praesule huc adusque responsum obtinere potuissemus, vereremurque ne per alias fors suas occupationes, petitio haec nostra retardetur consequenterque effectum ejus praepostere obtineamus; Excelsum egium Gubernium demisse oramus, dignetur praealegatas preces nostras propter temporis brevitatem non expectata super iis nefors serotoria praefati Dni Praesulis nostri repraesentatione ad Augustissimum Suae Mtis Smae Thronum sua formalitate promovere, paternaque sua commendatione gratiose exoperare ut voci compotes reddi queamus. Gratiam hanc iterum iterumque exoramus. In profundissimo caeteroquin veneratione, debitaque subiectionis lege emorituri

Excelsi Regii Gubernii

Humillimus servus
Ioannes Para m. p.
vicarius Rodnensis et
Borgoensis

Cibinii 21 July 1790

www.digibuc.ro

Sacratissima Majestas.

Quales et quam demissas preces nostras pro exorandis affutura magni hujus Tranniae Principatus comitia deputatis dederimus Praesuli nostro Ioanni Bab Eppo fogarasiensi via Excelsi R. Gubernii ad Mtem Vram Ssmam advolutus sub Lit. A Apographus repandet.

Quiditem praelaudato Praesuli nostro desuper exibuerimus indiginabitur ex advoluto sub Littera B exibiti nostri exemplo. Qualiter porro et quam ob rationem promotionem precum harum nostrarum etiam antequam a repetito praesule nostro praesentarentur, apud Excelsum R. Gubernium solicitaverimus, patebit ex adnexa sub C expositionis nostrae Copia.

Quas modo praemisso praeexpositas preces nostras in citatis suis exemplis coram Sacro Mtis Vrae Smae conspectu pro praeinformatione de genu sub sternimus ea cum humillima ulteriore petitione quatenus relate ad temporis brevitatem dignaretur pro paterna Sua Clementia ac regia benignitate nobis interea etiam quoad praecitatas preces nostras via Excelsii R. Gubernii Mti Vrae Ssmae substeventur (sic!) humillime petitos deputatos clementer resolvere. Regiam hanc benignitatem et clementiam iterum atque iterum de genu oramus, in perpetua atque semper illibata fide fidelitateque ac homagiali veneratione emorituri

Mattis Vestrae

humillimus perpetuoque subditus
Joannes Para
vicarius Valahor. gr. catholicor.
Rodnensis et Borgoiensis in M.
Tranniae Principatu

Cibinii 21 July 1790

X.

22 Iulie 1790. Guvernul ardelean scrie lui Ioan Bob să stăruie pe lângă vicarii Ioan Para şi Ioan Halmagyi să-şi retragă petiţia fiindcă cererile lor sunt în contrazicere cu constituţia ţării.

No. 5797

Reverendissime Dne Eppe nobis observande.

Joanne Para et Joanne Halmagyi illo Rodnensi hoc autem Fogarasiensi vicariis Unitorum Supplicem sum Libellum super eo concinnatum ut praeter diaeceseos ordinarium alios quoque ad proxime celebranda regni comitia deputatos votum et sessionem habentes mittere queant, sua modalitate ad Suam Mattem Ssmam quo citius promoveri orantibus; siquidem insuetum esset deputatos ex parte cleri ad comitia voto et sessione gavisuros admittere, hinc praedeclarato supplicantium petito velut legibus contrario deferri haud posse. Rdmae Dvrae pro supplicantium invitatione eo addito perscribendum esse duxit R. Gubernum ut supplicantes a petito removendos eo inviare noverit, quo iidem gravamina siquae fundata atque ad statuum et ordinum

www.digibuc.ro

diaetaliter congregatorum determinationem pertinentia haberent, medio Rdmae Dvrae porrigant. In reliquo solita abservantia manemus E Regio M. Pptus Tranniae Gubernio

paratissimi
David Szekely cancellarius
David Vajna secret.

Cibinii 22 July 1790

(Copie în arh. episcopesc gr. cat. din Oradea-Mare, vol. 262).

XI.

23 *Octomvrie 1790. Ioan Para trimite episcopului unit din Oradea-Mare, Ignatie Darabant, informații despre luptele politice ardelene.*

Spectabilis ac Magnifice Domine, Domine mihi sing. colendissime.

Non potui me continere ut Dvrae spectabili ac magnificae non prescriberem quid sua Illtas Eppalis mihi ad meam demissam petitionem Viennam ascendendi rescripserit. Sperabat clerus quod si sua Illtas pro clero et natione ob sibi notas rationes agere non velit, saltem de clero agere volentes non impediat sed quoniam in hunc tenorem rescribat: Literas fratis vrae de 10 curentis ad me datas paterno accepi animo et affectu, ad quas respondeo me non posse facultare frtem Vram tamquam personam in officio constitutam extra provinciam exire, nec in provincia multum a suo districto abesse, nisi publica cleri negotia id exigeret, jam merito de suae Illtis animo ac sinceritate erga suum clerum diffidere debemus, siquidem in his oportunis circumstantiis clero suo adesse non velit, habet nunc praetextum se excusandi, quod petierit a Regio Gbnio facultatem synodum celebrandi et quod non obtinuerit sed comissio gubernialis non praecludit ipsi omnem viam, cred că se tem. Comissionis tenor iste est: Ad repraesentationem Rmae Dvrae intuitu celebrandorum tam particularium quam generalium synodorum sub 1-ma currentis mensis horsum exaratorum rescribendum eidem duxit R. Gbernium: Et si salutaris omnino sit ejusdem praelaudatas synodos celebrandi intentio, cum tamen in modernis rerum circumstantiis hoc ipsum admitti non possit, sed aliquantum potius diferri debeat. Breve post temporis intervallum Rvrae se rursus insinuante facilius cocedendum, hinc ut gravamina cleri et rite intelligi et per Rvram proponi possint satis fore ut scriptotenus a vicariis et archidiaconis per Rvram expetantur. Caeterum fori ecclesiastici activitatem ubique in M. hoc Principatu restitutam esse iam dudum singulis iurisdictionibus publicatum est. In reliquo etc [1]). Noi cu protopopii cari ar vrea să se înțeleagă cu noi am socotit că nici decum vlădicului să nu ne dăm cererile ci numai să cerem cu deadinsul sobor mare, acel lucru ce l-am fost trimis nu zăbovi al da înlăuntru, ba încă precum am fost scris pentru

[1]) Orig. resoluțiunei guberniale în arch. metropoliei din Blaj fasc. 1790/91. Petiția lui Bob a avut datul 1 Sept. 1790 ear răspunsul guvernului 20 Septemvrie.

www.digibuc.ro

binele de obște supt numele nostru poți da ce vei vrea și vei socoti Mariia ta ca va fi de folos înțelegându-te și cu alții mai ales nemți, noi de cele ce s'or întâmpla aice din zi în zi a te înștiința nu vom înceta. Cu aceasta rămâiu al măriei tale

slugă plecată
Ioan Para
vicareș

Năsăud Oct. 23-ția S. N. 1790

(Orig. în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, vol. 104).

XII.

1790. Petiția trimisă de Ioan Para Curții din Viena, în care cere mai mulți deputați români în dieta Ardealului și îngăduirea ținerii unui congres românesc.

Sacratissima Regia Majestas.

Nos Valachi, qui in magno Tranniae Principatu omnes reliquas nationes simul sumptas multitudine gentis longe antecellimus, consequenter etiam in praestatione ac bajulatione quorumlibet publicorum onerum evidentissime superamus, partim sumus milites confiniarii, partim nobiles partim liberae conditionis partim denique coloni et isti quidem in colonicalibus Dominorum terrestrium, illi vero in propriis suis sessionibus habitantes, dum intenderemus Episcopos nostros praeprimis Fogarasiensem Joannem Babb disponere ut Idem gravamina nationis nostrae Valachicae (quae quidem inde a gloriosissimo Regimine Augustae Domus Austriacae per editas eatenus benignas ordinationes de tempore in tempus multum alleviatae, annis vero recentissime praeteritis per divum illum vereque divinum Imperatorem Augustissimum Iustissimum principem nostrum maximum Josephum secundum ex tota sublata fuerunt, in modernis circumstantiis iterum multa et momentuosissima esse coeperunt) susciperet et medio exorandorum deputatorum in adfuturis magni huius Tranniae principatus comitiis et sequaciter coram Majestate Vestra Ssma pro congrua medela, debita modalitate humlilime substeneret talem ab eodem nominato eppo nostro replicam accepimus, nimirum: Quod ipse petito nostro deferre non possit si quidem a comite Georgio Banffi regio magni huius Tranniae ppatus Gubernatore praevie admonitus esset, quatenus ad negotia nationis nostrae non se immitteret id quod ex advoluto isthic sub litera *A* humillime etiam ordinum ejus ad vicarium Rodnensem Joannem Para exaratorum apographo luculenter apparet. Quo intellecto medio vicariorum nominati Joannis Para et alterius Joannis Halmagyi dedimus humillimas preces nostras regio magni huius Tranniae principatus gubernio pro exorandis ratione praevia deputatis ad Mattem Vram Ssmam demississime promovendas. Ad quas adnexam humillime sub litera *B* in exemplo resolutionem obtinuimus, quam resolutionem siquidem praefatus Episcopus unice ad gravamina cleri semet extendere interpretaretur praetereaque gravamina nostra saecularium seu Nationis in obversum prae-

www.digibuc.ro

missae Gubernatoris regii admonitionis absolute suscipere et promovere recusaret, in concreto nos Natio valachica via et modalitate gravamina nostra coram Matte Vra Ssma humillime proponendi seclusi sumus. Cum autem gravamina nostra momentuosissima sint Mattem Vram Ssmam de genu humillime prostrati oramus, quatenus dignaretur nobis quoque valachis ad analogiam nationis Illyricae pro exponendis et coram Sacro Mttis Vrae Ssmae conspectu debita modalitate demississime substernendis momentuosissimis gravaminibus nostris nationalem congressum in loco et sub praeside germano individuo per Mttem Vram Sacratissimam benigne denominandis, cum interventu episcoporum nostrorum et cleri utriusque uniti et non uniti deputatorum clementissime indulgere.

Testandum hoc in nos humiles, cordeque ac animo semper fideles subditos suos regiae pietatis et paternae pro suis animi teneritudinis argumentum quoad vivemus adorabimus in perpetua eaque homagiali veneratione fide ac fidelitate emorituri

Mttis vestrae sacratissimae

humillimi perpetuoque fideles subditi universa Natio valachica, magni ppatus Transylvaniae

(Arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 262).

XIII.

1790. Răspuns la rezoluția negativă a Curții din Viena la petiția de sub No. XII

Sacratissima Maestas!

Non capimus quae essent tam graves circumstantiae quae nos dumtaxat Valachicum clerum congressum habere prohiberent, nam si quae verae realesque essent circumstantiae minus congressui faventes Hungaris quoque eque atque nobis obstarent, observamus namque Hungaros inde ab obitu optimae memoriae Augusti Imperatoris Josephi II continuo celebrare mariales conregationes, audimus insuper Nationem Illiricam congressum nationalem altissime indultum habuisse, cur igitur nobis solis Valachis convenire, perfectionem atque felicitatem viis modisque licitis quaerere indulgere non posset. Siquidem tametsi omnibus reliquis nationibus in hoc principatu simul sumptis copiosiores simus, cunctis tamen infeliciores inferioresque sumus. Oramus itaque humillime de genu Mattem Vram Ssmam dignetur pro innata sua clementia Rea qua erga universos sibi subjectos populos fertur nobis quoque Valachis ad analogiam nationis Illiricae pro exponendis et coram Sacro Mattis Vrae Ssmae conspectu debita modalitate demississime substernendis ponderosis gravaminibus nostris nationalem congressum celebrandum clementissime indulgere. Quam gratiam ac clementiam caesareo-regiam etiam humillimis precibus imploramus in omnigena homagii subjectione emorimur.

(Arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 262).

www.digibuc.ro

XIV.

1790. Petiția iscălită de ofițerii celor două regimente românești de graniță în care cer dela Curtea vienează drepturi pentru poporul român din Ardeal.

Sacratissima Majestas!

Iustitiae quae unicuique mortalium distributiva esse debet, nihil magis consonum magisque conveniens esse potest quam ut illi populi, qui in una eademque republica sub uno capite publica onera aequaliter supportant ac pro communi felicitate communibus laboribus ac viribus desudant, beneficia quoque et commoda eiusdem reipublicae communiter et aequa ratione inter se subdividant.

Nos vero Valachi qui in Magno Tranniae principatu omnes simul sumptas reliquas nationes et antiquitate condescensionis et multitudine gentis excellimus, consequenter in supportatione quoque ac bajulatione quorumlibet publicorum onerum superamus, inde ab introductione nationalitatis vel potius trium nationum imposita nobis onera cotinuo, constanter, indefesse semperque fideliter supportavimus, comodum ac beneficium nullum prorsus obtinuimus, quinimo ab interesse regni et publicum bonum usque ad beneplacitum principis et regnicolarum solummodo pro toleratis habiti sumus et ad illam sortem redacti ut de recuperenda amissa primaeva nostra felicitate et cum reliquis ppatus nationibus in participatione communium beneficiorum, commodorumque aequalitate spem nullam prius haberemus, quam ubi divina favente clementia Augusta domus Austriaca regimen Magni ppatus huius gloriose auspicata esset. Sub hoç enim glorioso regimine nostrae quoque Valachorum res in melius vertere coeperunt. Enimvero paternos prorsus domus huius favores experti sumus dum ex speciali clementia et regia benignitate scholas, seminaria, fundationes et eppales dotationes, diplomata item, rescripta et benignisimas resolutiones super eruditione consequenter etiam Valachorum subjectorum capacium ad publica officia adplicatione de tempore in tempus obtinuimus, adeo ut jam annis recentissime praeteritis per divum illum vereque divinum Imperatorem Augustissimum, clementissimum et justissimum principem nostrum Maximum Josephum II-dum reliquis nationibus ppatus huius adaequati concives facti simus, dum per sublationem nationalitatis caeteris paribus ad quaelibet publica offa sine discrimine religionis et nationis jam applicari coeperamus. Sed proh dolor! quo fato acciderit ut aeterna memoria dignissimus Monarcha, ac summus Princeps noster paulo ante suum de terestri Majestate ad coelestem gloriam transitum, vigore benigni sui de 28 Januarii a. c. editi rescripti regii publicam ppatus huius reique justitiariae administrationem ad pristinum statum reponere, reliquasque ordinationes suas inde a glorioso regimine suo elargitas, quae sensu communi legibus adversari viderentur pro sublatis et extra vigorem positis declarare atque Vra quoque Mttas Ssma idipsum clementer confirmare dignata fuerit? Non est nostrum vere fidelium Mattis Vrae subditorum scrutari tanto minus quod sciamus et firmiter credamus cor regis in manu Dei et regem dexteram Domini esse. Unum solummodo hoc coram Mtte Vra Ssma de genu humillime prostrati

www.digibuc.ro

substernere et exponere necessitamur: Quod nos per praemissorum ad statum pristinum repositionem et respective sublationem non tantum obtentis favoribus et beneficiis privemur sed plane ad tristissimum nobis tolerantiae statum reducamur, atque ob id ipsum Mattem vram Ssmam humiliter orare praesumimus, quatenus dignetur pro innata illa ac prorsus paterna sua erga universos populos ac gentes gloriosissimo regimini suo subjectos animi teneritudine demissas has preces nostras clementer suscipere nosque sive in ordinationibus ab augustissimo quondam imperatore et principe nostro Josepho II-do nempe ut cum tribus huius principatus nationibus concives simus, ad publica offa sine discrimine cum iisdem applicemur, beneficiorumque ac commodorum communium aequa ratione participes reddamur benigne manutenere ac confirmare, sive occasione adfuturae dietae pro quarta natione huius ppatus clementissime decernere sequentibus ex rationibus et quidem:

1-o Quod nos Valachi (huc non intellectis illis qui in Marmatia copiosi, in Hungaria usque ad Tibiscum multi sunt, in Banatu aliquot regimina confiniaria constituunt) in isto duntaxat M. Tranniae Ppatu duo integra regimina confinioria constituamus.

2-do Quod equestris regiminis siculici confiniarii magnam partem suppleamus.

3-tio Quod regulata regimina, quae ex ppatu suppleri debent ut pote Splenianum et Oroszianum pedestria, Toscanum item equestre quoad gregarios milites tres ferme partes e nostris Valachis et quartam duntaxat ex aliis ppatus huius nationibus in se contineant.

4-to Quod militia haec nostra Valachorum tam regulata quam confiniaria antea contra Borussum hodie vero contra Turcas pro Augustissima domo austriaca ac patria sua communique omnium in eadem existentium salute ac tranquillitate summa cum virtute ac probata fidelitate viriliter militare, sanquinemque suum fundere non recuset.

5-to. Quod potiorem contributionis partem, publicorumque onerum supportationem ac naturalia pro alimento exercitus in securitatem patriae excubantis nos Valachi extra statum militiae respective in propriis nostris possessionibus, respective in terra Mattis Vrae regia cum Saxonibus respective denique in colonicalibus dominorum terrestrium sessionibus habitantes et libentissime et fidelissime praestemus, necessariaque Tyronum statutione promptissime succuramus.

6-to. Quod nos Valachi inde ab antiquo Augustissimae domui Austriacae et corde et animo vere semperque fideles fuerimus, hodieque simus ita mente, omnibusque votis nostris comparati ut pro gloria tantae domus augustae quae erga nos paternam semper animi teneritudinem ex speciali sua clementia testari dignata est mori sanguinemque fundere non recusemus.

Denique 7-mo non modo speramus ac confidemus sed firmiter credimus quod ipsi quoque trium huius ppatus nationum Inclyti status et ordines huic tam justae, aequitati consonae et in ipso naturali jure fundatae petitioni nostrae tanto magis annuent, quod nos Valachi olim in hocce Tranniae ppatu cum Hungaris teste Georgio Pray regni Hungariae historico iisdem juribus

www.digibuc.ro

gavisi fuerimus, qui inter alia sua sequentia refert: Conventus monasterii B. Virginis de Clusmonostra (sic!) = praesentium notitiam habituris salutem etc. Ad Universorum notitiam volumus pervenire, quod nobiles viri Ladislaus Julius Benedicti Farkas = Paulus Magnus de Waydahaza Vexifer Universitatis regnicolarum Hungarorum et Valachorum Tranniae = parili voce detexerunt et confessi sunt in hunc modum: Quod quanquam praedicta Universitas Hungarorum et Valachorum in his partibus Trannis etc. etc. Datum sabbato proximo post festum visitationis B. Virginis Anno Domini 1437.

Item quod nos indigitantibus litteris privilegialibus Andreae II-i regis Hungariae de Anno 1224 Incolis Saxonibus. Et Collationalibus Belae ejusdem Hungaria regis de Anno 1252 tredecima Kl (Kalenda) Septembris Vicentio Comiti filio Akadás Siculi de Sebus concessis, terras in isthoc ppatu inde ab antiquo et ante ipsos Saxones habuerimus, possederimus, habeamus, possideamusque usque in hodiernum. Continentur enim in prioribus privilegialibus haec verba: Praeter supradicta silvam Blacorum et Bissenorum cum aquis usus communes exercendo cum praedictis sc. Blachis et Bissenis etc. In posterioribus vero Collationalibus sequentia habentur: Postulando quod terra de Zek, quae quondam Saxonis Fulkun fuerat, sed per devastationem Tartarorum vacua et habitationibus carens manserat inter terras Olahorum de Kirtz Saxonum de Barasu et terras siculorum de Sebus existentem, etc.

Item quod nos a praecitatis, quae cum Hungaris habuimus juribus antea per subsecutas religionis reformationes, quas exceptis eminentioribus, ipsi qui rudiores fueramus, amplecti recusavimus et uni solummodo ecclesiae orientalis religioni ceu avitae constanter adhaesimus; postea vero per statutionem et facta inter se trium nationum unionem exclusi, atque pro toleratis reputati exstitimus.

Porro quod demissa haec petitio nostra juxta praemissa non alicuius novitatis introductionem verum amissae felicitatis recuperationem in se contineat, atque ideo credimus neminem tam duri cordis judicem esse ex ipsis trium Nationum Inclytis statibus et ordinibus, qui petitionem hanc nostram justissimam in contrarium disputare pergat, praesertim si perspicacius secum perpenderit, quod hoc modo, id est nobis Valachis in quartam nationem assumptis, reviviscet mutuus amor, qui multum inter ppatus huius incolas refrixit, odium et metus gentis a gente certo certius exulabit, unio, charitas, concordia, pax et tranquillitas interna, quae fundamenta sunt beneordinatae reipublicae crescent, firmabunturque. Favores enim et praemia sunt virtutis incitamenta, atque ideo haec amplianda odia vero restringenda sunt.

Ad ultimum sacratissima majestas! Si nos nec condescensione aliis in magno hoc ppatu nationibus antiquiores essemus, nec ullis antea cum iisdem juribus ac beneficiis gavisi fuissemus, quia tamen juxta praemissa tam statum militarem regulatum acque ac confiniarium maxima in parte constituimus et contributionem regiam aliaque publica onera perinde in maxima parte nos praestamus ac supportamus, Mattem Vram Ssmam de genu iterum iterumque humillime oramus quatenus assumptis paternam in considerationem praerecensitis illibata fide, fidelitateque ac fidelibus pro publico

www.digibuc.ro

emolumento servitiis nostris, dignetur e speciali sua clementia ac regia benignitate nos in M. hocce ppatu habitantes Valachos in 4-tam huius Tranniae ppatus nationem benigne ac clementer assumendos resolvere, consequenter reliquis tribus nationibus concives, beneficiorumque, utilitatum, et quorumlibet publicorum officiorum juxta geometricam proportionem aequaliter participes decernere. Testandum hoc in nos paternae prorsus animi teneritudinis et pietatis regiae argumentum, quo ad vivemus adorabimus, in homagiali eaque semper illibata fide ac fidelitate emorituri.

Majestatis Vrae Ssmae

humiles perpetuoque fideles subditi et servitores

Abrahamus Kallyiani
capitaneus ex 1-ma Wall. pedestri legione

Petrus Lupp
Prim. Locumt. ex eadem legione

Nicolaus Remetj
Primus Locumtenens ex eadem legione

Ladislaus Moldovan
Locumtenens ex eadem legione

Simon Vitéz Nob. de Csög
vexifer ex eadem legione

Ioannes Igna
capellanus campestris in Inclyt. 1-ma Vall. legione

Ioannes Sinkay
Capitaneus ex 2-da Vallachica pedestri legione

Basilius Popp
prim. locumt. ex eadem legione

Athanasius Androny
locumtenens ex eadem legione

Necephorus Schorda
locumtenens ex eadem legione

Daniel Gallan
Vexilifer ex eadem legione

Tyron Dragos
District. A. Carolinensis Archidiaconus et II-ae legionis R. Capell graeci Ritus Unitorum

(Orig. în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 270).

In vol. 104 se afla un exemplar al aceleiaș petiții iscălit de Ioannes Para vicarius Rodnensis, Petrus Major Archid. Görgensis.

XV.

12 Ianuarie 1790. Ungur și Balint dau episcopului oradan Ignatie Darabant informații despre mișcările politice ale Românilor ardeleni.

Illustrissime ac Reverendissime Domine Praesul
Domine Patrone Gratiosissime!

. . . . . .

Insă până atunci Ardelenii noștri fără de toată influență noastră au sălit a lucra și a mișca ceva pentru neam una înțelegându-se militărime cu ceialalți mireni și unii din Cler [precum acum mai de curund și mai bine ne-am înștiințat dela dânșii] care neputând a face sârguințelor destul, așa apoi prin mijlocirea noastră au voit a le trimite Mariei Tale, ca celui ce toate greutățile noastre desăvârșit le știi și milă cătră neamul său cu ferbințală din ceput a

www.digibuc.ro

avut, cu o încredințare ca aceasta ca după înalta Mariei Tale înțelepciune în ce or fi mai de lipsă să te milostivești a ne ajuta, care lucru până acuma supt taină este și va fi. Și precum ai luat sama Maria Ta din lucrurile lor ei încă aceasta au voit 1-o ca ad instar Nationis Illiricae o adunare de obște să poată avea pentru înțelegere 2-do De ajutoriu Marii Sale la luare de samă a întâmplărilor la dietă să mai poată intra doue sau macar una față din neam precum și protestumul Mariei tale tocma arată, care noi înta cesta chip le vom și scrie, ca cu Maria sa acolo la salaș cu toată plecăciune una înțelegându-se bine să ia sama întâmplărilor, fără de aceea acum de curund am înțeles cum că și Maria Sa prin tăcere foarte bine s-au gătit și s'au armat catră dietă; dară fiindcă noi în tot prințipatul pre nime altul afară de Maria ta n'avem care să ne știe vătămările noastre, precum și până aci așa și de acum înainte ne rugăm să ai grije de noi 3-tio. Ei au socotit și aceasta ca să ne cerem un patron neamului, neamțu adevărat, carele să mijlocească pentru noi mai fără de împedecare, precum aci închisul apograf arată. Noi afară de aceste nici cu vorbă nici cu fapta ba nici cu gândul n-am avut împotriva păstoriului nostru, nici nu vrem a avea, măcar că și Maria sa bucuros ar fi la aceasta, ca să se poată mai dobândi și altă stăpânire pentru ajutoriul, precum sau fost și mișcat pri~ Exelentia sa raposatul Maer. Așa dară rău ni să pare, că au informăluit P. Kozan, că Preaosfințitul sau stăpân și patronul [că după cum știm și vedem până ca astăzi tot deauna asemine au lucrat și lucră episcopii rusășți cu cei românești pentru binele neamurilor noastre] doară el după cumu-i obiceiul, nare cu ce-și cauta cinste într-alt chip. In ce te vei milostivi Maria ta a ne porunci la Carăi să ne îndreptezi cărțile, de unde fără nici o primejdie le vom căpăta. Cu aceste sarutându-ți etc. rămânem

Al Mariei tale

umiliți fii
Ungur și Balint

Dlose? 12 Ianuarii 1791

(Orig. în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 270).

XVI.

29 Ianuarie 1790. Ioan Para scrie clericului vienez Cozma să deie episcopului Ignatie Darabant petițiile trimise, ca să le înainteze Curții împărătești.

Dilecte frater Cozma!

Tuas de 31-ma Xbris anni mox elapsi ad me exaratas literas fraterno cum affectu percipiens, intellexi Te omnino strenue comportasse, dum res Tibi a me transmissas Illmo Domino Ignatio Episcopo illi zelantissimo eloquio, prudentia et scientia alioquin potenti tradidisse te significas. Quemno stro nomine orabis, ut res nostras Altissimo throno substernere dignaretur, vel si minime consultum fore judicaret per se promovendas esse, capto Illustritatis Suae aliorunque Patronorum Nostrorum consilio alia via res has ad thronum monarchae promovere non differas nam res tam nationis quam cleri pessime

www.digibuc.ro

constitutae sunt loco; et nisi maturius congressum obtinuerimus incossum (?) nitimur, illud unicum meo exiguo judicio impetrandum esset, quod et facilius et cicius ab Aula obtineri posset, nam hoc est in Aulae potestate positum nobis concedendi. Nationalitatem quod attinet sine statuum Regni consensu dubito num Aula sit concessura, quod autem Status et ordines Regni circa hoc sentierit videri potest ex copia literae comissarii Regii generalis Rall nuper tibi transmissa. De Praesulis nostri ascensu Viennam uti et de aliis Nationis, Cleri et Seminarii Leopoliensis et Balasfalviensis nihil omnino nobis scire licet, si quidem cum nemine Nostrum quid agat intedatque communicet. De Ejusdem ascensu Viennam aeque nihil scimus . . . . . .

Naszod 29 Ianuarii 791.

Para

(Orig. în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 262).

XVII.

25 Ianuarie 1790. Ioan Para trimite diferite informații clericului vienez Cosma.

Dilecte frater,

Tuas de 30-ma Xbris ad me exaratas literas cum voluptate legî et iterum relegi, quale ex illis gaudium hauserim colamo significare nequeo. Confirmet Deus quod operatus est in vobis: nec nos pro nostra tenuitate defuturi nostris partibus. Scripseram ego Comissario Regio generali Rall Claudiopolim, ut sicut de aestate mihi Cibinii existenti dignabatur suum Patrocinium appromittere, ita nunc quoque occasione diaetae res nationis Valachicae, suffulcire dignaretur. A quo tale accepi responsum. Reverentiae Vestrae litteras sub 30-ma mensis et anni elapsi ad me exaratas summa cum voluptate percepi, unice optans ut et ego ex parte mea aliquid grati Rentiae Vrae inservire possim. Doleo interea summopere, quod ratione Plani Augustissimo Imperatori submissi huc usque nihil adhuc neque ad me neque ad hujatem diaetam pervenerit et cordicitus opto ut adhuc durante concursu isto generali ad me ordines necessarii mihi perveniant et ego ex parte mea eo magis negotium hoc suffulcire possim: Interim cum Rmo Dno Eppo hic praesente aliquoties de hac re locutus sum et valde opto ut illo in istis comitiis bonum incrementum semper mihi cari populi Valachici satis superque sibi cordi ducat: Praevideo tamen, quod valde difficile erit eum pro quarta natione declarari facere, cum a statibus et ordinibus inexactam observationem Diplomatis Leopoldini pertinaciter una ex parte insistatur, ex altera vero etiam a sua Majestate jam jam adjurata fuerit: His non obstantibus, durantibus comitiis omnes occasiones, quae ad emolumentum populi istius vergere possunt, anxioso animo arripere conabor et ut imprimis Valachi digni et bene meriti in majori numero ad munera et officia publica applicentur effectuare satagam.

Praeter hunc optimum nostrum Patronum scripsit mihi et Illmus Dnus Martonfi consiliarius Gubernialis tali modo: Properante occasione id solum significo, de rebus illis, quas Rma Dtio Vra maxime et optime tractari et merito cuperet, adhuc hic nihil agi potuisse, cum etiam num in praelimi-

www.digibuc.ro

naribus simus, mea certe opera si quidem valuerit, non deerit, quam semper adhibebo.

De primi sincerita (te) plenarie sum convictus, nam ubi potuit juvare semper astitit. De secundi cum sit hungarus imo siculus dubito, num ex corde suam operam spondeat, sufficit quod huic cuncta nostra minime aperuerimus, in sua ad me data litera loquitur de illis quae via gubernii Matti promovenda porrexeramus. Caetera dum responsum accepero ad ultimas meas ad te datas pluraque hinc inde rescivero ad rem nostram facientia tibi significare non deero felicia qoque precans sum tuus

Naszodini 25 Ianuarii 1791 *Para*

(Arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No, 104).

XVIII.

8 Aprilie 1791. Ioan Para îl roagă pe episcopul orădan Ignatie Darabant să înainteze Curții din Viena petițiile aflătoare la sine.

Illustrissime ac Rssime Domine Praesul
Domine Patrone Gratiosissime Colendissime

Scripseram ego Illtati Vestrae in Urbe comoranti oraveramque ut pro suo quo fertur in Nationem Clerumque nostrum zelo iam mihi aliunde abunde cognito, in his circumstantiis clero et nationi succurere dignaretur, de cuius literae perceptione valde dubito, cum nullum responsum receperim. Magna spes, sane nos lactabat quod Illtas Vestra hanc provinciam in se esset receptura, enimvero et privatis edocti sumus literis nihil Principi pro misera hac natione introdatum esse. Nos quidem pro nostra tenuitate concinaveramus aliquod opusculum, et instantias insuper, quae omnia intelligo esse praemanibus Illtatis Vestrae, admodum magnum sibi meritum apud Deum faceret Nationi et clero succurendo, quo si vero per rationes aliquas nolles Illtas Vra hoc Negotium ad aulam promovere, dignetur omnia mihi transponere. Interim orarem Eandem Illtatem Vram quatenus dignaretur aliquod tam ex illis quam alta sua Prudentia et experientia compositum opus mihi sub manu concedere, quod ego dein via militaria ad manus Mattis pervenire facturus sum. Caetero gratiis et favoribus Illustritatis vestrae demisse commendatus etc.

Illmo ac Rssmo Dno

humilis servus
Ioannes Para
vicarius Rodnensis

Naszodini 8 April s. n. 791

(Arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 104).

www.digibuc.ro

XIX.

8 Aprilie 1791. Ioan Cozma scrie episcopului Ignatie Darabant să trimită în grabă la Curte petiţiile, cari se află la el.

Méltóságos Püspök Ur gratiosus Mgos Patronus Ur!

Minthogy szegény Nemzetünknek erösen él elnyomattatott ügyének megkönnyebbitise iránt Felséges Urunkhoz tejendö keserves panaszainknak elö mozditása napról napra, nagyobb és nagyobb szerencsétlenségünkel annyivalis inkább halad, hogy ami felséges Udvarunknak gyászban heverö Nemzetünkhöz különös hajlandóságait tapasztaltuk, és tapasztalyuk naponként, mégis mi a hasznos és sokakban elöadott alkalmatosságot követni nem lászatunk igyekezni egyedül Isten után Ngodban vagyon egy hathatos reménységünk hogy régen függöben heverö Nemzetünk dolgának elömozditásában munkálodik a mellyet valamind megis igérni méltoztatott, ugy tellyes reminséggel eddig ohajtottam, hogy azon munka vagy a Postán egyenesen az udvarhoz vagy mi altalunk (elibb kezünkbe jövén) fog be adattatni, de mind eddig semmi mazdulását nem érezvén unszol az én különös szivességem, és bátoritt N-gádnak szegény Nemzetünkhez viseltetö kegyessége engemet ezennel alkalmatlankodni, aki az Istenért isnstálom Ngodat méltoztossék Atyai szivére venni azon dolgot, és meg tekintvén a mostani környül allásokat melyek azon kérésünk meg nyerésére igen alkalmasok azon dolgot tovább ne halassza, hanem valamind bölcs itélete szerint magában meg határozta ugy vighez is vinni, akár nékem egy exemplárt fel küldeni, mert én bizony fejem vesztése alatt is be adom, söt szóvalis sokat teszek magam mellé vévén az itten valoinkból akár mellyiket méltoztossék Nogad aztis meg megtekinteni, hogy ha a mostani alkalmatosságokat elkerülyük azokat talán soha többé el nem érhetjük.

Ujságul irhatom Ngodnak, az hogy tegnapi napon érkezett ide Bécsbe az Erdélyi Dietáról egy kurir akit a statusok csupán azért küldönek, hogy Erdély Magyarországgal incorporaltassék, és következendö képpen a Cancellariák megint egybe kapcsoltassanak az illyenek mint hasznosok a mi dolgunk elömenetelire. Az Isten tudgya mikor szabadulok innen mivel a most utoljára Ngod által beadott Memorialisom is a Guberniumhoz leküldettetett továbbra Ngod kezeit alázatoson csókolván magamat Atyai kegyeségeben ajánlom és vagyok Nagyságodnak

alázatos szolgája
Kozma János

Bécs 8 Apr. 1791

(Orig. în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 104).

www.digibuc.ro

XX.

8 Iunie 1791. Aaron Pop trimite din Viena episcopului Ignatie Darabant diferite informații și propune să se trimită în grabă o deputație la Curte.

. . . . . Eară m-au bucurat (sc. scrisoarea Măriei tale) fiindcă am înțeles, cumcă Măria Sa vladica Bob mare bucurie au avut văzând lucrul care pentru neam la înalțata Curte s-au dat și nici nu me îndoiesc ca toți aceia care același lucru cu adevarat de laudă vrednic l-au vazut, să nu să fie bucurat, pentru aceea cred cu adevărat cumcă cu toți întro unire vor fi. Pentru aceia mă rog cu humilință ca primind scrisorile carele prietinul nostru Kozma le-au trimes cu posta de astazi la Măria ta să nu-ți preajeți Măria Ta și acel lucru după înțelepția cu care Dzeu te-au împodobit cât mai cu graba precum ți-am scris a-l promovălui că acuma iaste vremea și să știi Măria Ta că pururea nume nemuritoriu îți va rămânea. Tocma pe poșta de astazi se trimite lucrul neamului în original pe lângă rescriptum la dietă, pentru aceia milostivește-te Măria ta acelea rândueli a face ca după ce se va trimite acestea cereri a nației la înălțata curte, care domnia sa Kozma la Măria ta le trimite pe poșta de astazi îndatăși să vina Măria sa d vlădica Bob cu domnia sa Vitez despre partea Uniților și despre partea neuniților d. vladica Adamovici cu alt om de frunte la Beciu la împăratul și apoi să știi că cu ajutoriul lui Dzeu toate le vom avea ce poftim . . . . . .

Domnia sa Doctor Molnar oculista sărutând mânile Mariei Tale să închină cu sănătate și fiindcă au facut rânduială ca lucrul neamului să se tipărească așa dară să roagă de împreună cu mine ca sa te milostivești cât mai curund a trimete un exemplar. Domnul Mehesi me-au spus sa-ți scriu plecăciune. Cu aceasta așteptând părințescul răspuns rămâiu în cea de pururea plecăciune și iubire

al Măriei Tale

sluga humilită
Pop Aaron

Beciu 8-a Iuny 791

(Orig. în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 104).

XXI.

11 Maiu 1791. Aron Pop trimite din Viena informații episcopului Ignatie Darabant. . . .

Illustrissime ac Reverendissime Domine Praesul
Domine ac Patrone Gratiosissime!

Gratiosissimas Illustrissimae ac Reverendissime Dominationis Vestrae ddto diei 22-ae praeteriti mensis Aprilis anni currentis exaratas litteras decenti cum respectu percipiendi et tenorem illarum intelligendi honorem habui. Foarte tare ne-am bucurat cu toții, cum că Măria Ta pentru libovul cel mare, care către neamul cel tare asuprit romanesc îl ai, lucrul acel cunoscut al neamului din Buda lai trimes, că să nu-l fi trimes, prin lucrul carele

www.digibuc.ro

parintele Timariu la înalțata curte l-au trimis, s-ar fi putut întâmpla lucrul, ca tot aedificiumul să se ruinăluiască, dară fiindcă al Măriei Tale din Buda trimes mai curund au sosit decât alui Părintele Timariu, așa dară foarte bună nădejde iaste. Noi pentru aceea n-am știut cum că Măria Ta dela Buda ai trimis lucrul fiindcă același lucru nu s-au trimis la cancelarie, fără numai prin concilium status s-au întors și dându-și conțilium status opinia sa îndatași după Impăratul sau trimis (dară aceasta Măriei Tale numai supt rosa scriu) iară al părintelui Timariu dela Curte sau trimis la cănțălărie și așa apoi s-au trimis la status conțilium și de-acolo după împăratul și aceasta au fost pricina de noi n-am știut de dânsul cumcă lai trimis.

Dela împăratul n-au venit îndărăpt până acum iară cât va veni îndărăpt oi avea năroc a te înștiința; însă fiindcă acuma merge bine lucru așadară nu lipsește alta nimic fără numai bună unire, învoire și înțelegere să fie intre măriile sale vlădicii din Ardeal și între neam, pecum nu am nice o îndoiala, că doară nu va fi și toți să steae pe acela, care dela Măria Ta s'a trimis eară nu pă a părintelui Timariu și așa nădăjduim, că vom dobândi dreptatea cea pierdută și dorita bucurie, pentru care tot neamul insutit Măriei Tale va avea a-ți mulțumi și pururea a te pomeni.

Diploma tocmai acuma se scrie și au că se va trimite după Impăratul de va zabovi mult au că va aștepta până va veni fiindcă aicea este vestea, că cât de curund va veni. Qui in reliquo etc.

Illustritatis Vestrae

humillimus servus
Aaron Pap de Szatsal
cancellista aulicus

Viennae die 11 May 1791

(Orig. în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 104).

XXII.

1791. Clericul vienez Ioan Cozma trimite lui Ignatie Darabant știre despre trimiterea lui Supplex Libellus la dieta.

Măria Ta!

După ce această carte o scrisăi am înțeles, cumcă lucrul neamului sub hodierno să trimisă în jos la dietă, pentru aceasta sărutându-ți mânurile Măriei Tale precum până aci așa mai vârtos acuma până ieste fierul cald mă rog pentru Dumnezeu sâlește întru toate cari știi și vezi că acuma îi vremea

. . . . . .

humilit slugă
Kozma

(Orig. în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 104).

www.digibuc.ro

XXIII.

21 Maiu 1791. Ioan Para scrie episcopului Ignatie Darabant comunicându-i diferite ştiri. Accentuiază necesitatea trimiterii unei delegaţii la Viena.

Illustrissime ac Reverendissime Domine Praesul
Domine Patrone mihi Gratiosissime et Colendissime.

Gratiosissimas aeque atque desideratissimas Illatis Vrae de 1-ma Maji a. c. ad me datas literas precepi et gaudio magno gavisus sum imo gavisi sumus, quippe qui intellexerimus Illtatem Vestram pristinum illum animum et zelum boni publici studiosissimum etiam indistans porro quoque non modo retinere verum amplius et amplius pro Deo et Ecclesia Ejus conservare. Salutaris Illtatis Vrae nobis data instructio omnino talis est, quae plurimum si omni ex parte in effectum deduci potest prodesset, verum enim vero proh dolor! Hominem Domine non habemus, qui turbante Angelo Domini aquam nos in eam immittet. Nam is qui talis esse deberet, aperte se declaravit, nihil velle se scire vel audire de rebus Nationis, an vero quidpiam cleri in favorem agat acturus sit, nulli nostrum scire licet, si quidem quia sibi soli ad omnia sufficiens esse videtur, neminem consulit, neminem interrogat, cum solo Timario cuncta tractat, nobis omnia sua celat ac si non pro sed contra clerum ageret, omnia ejus acta de nobis suspitionem indicant passim enim miseris Presbyteris conqueritur, quod contra ipsum simus, quodsi vero talibus quaerulorum est faciet quid? illis quibus conglutinatus est. Equidem planum mihi a Dno Vitezio missum jam ad urbem juxta gratiosam inviationem ab Illtate Vra mihi factam expedivi verum ember Kell a Gáthoz, et hic haeremus quia viri cum plenipotentia deputandi et delegandi forent, qui strenue apud Augustam Aulam rem agere, objectionibus occurere et effectum bonum procurare scirent. Verum quia summa potestas penes talem est, qui his contrarius existit. Nescimus quid facto opus sit, si enim nos qui ei jurisdictionati sumus ex nobis nostra authoritaciuncula quosdam delegaremus ad urbem facile evenire posset ut tales cum summo detrimento et dedecore impingerent et vel maxime ego, qui aliunde tamquam author et rerum cleri nationisque promotor subsumptus, et Regii Gubernatoris nomine per Eppum admonitus sum. Hic nobis opus est consilio et auxilio, nam si hominem in urbe habituri non sumus vix sperari potest rerum nostrarum bonus exitus, obruetur enim Planum illud objectionibus adversariorum et in qui illas solvant, non aderunt facile vel seponetur vel cum mala et propudissa resolutione emanabit. Dignetur Illtas Vra pro alta sua sapientia et prudentia hic nos inviare nam et disunitus eppus qui nihil sine scitu Regii Gubernii, juxta datam sibi instructionem agere potest, haud inducetur ut sua ex parte deputatos ad urbem deleget. Ego pro mea tenuitate ad omnia resolutus fui et sum, iam anno elapso postquam vidi hic in Principatu quod nulla spes nobis affulgeat posueram una cum D. Pap Laszlo ad urbem ascendere et ideo etiam petieram ab Illmo Dno ordinario facultatem et activitatem, verum is tantum abfuit ut eam impertiretur, ut etiam a meo districtu diutius me abesse prohibuerit imo nec ad diaetam ire admissus sum. Interea ego Vienensibus alum-

www.digibuc.ro

nis dum Planum misi, comisi ut omnia possibilia nostro nomine tentent et agant. Caetera dum paternum Illtatis Vrae judicum et consilium prestolerer distinctissimo venerationis et observantiae cultu perenno

Illmae ac Rmae Dovrae

humillimus servus et cliens
Joannes Para

Nassodini 31-ma Maji s. n. 791.

(Orig. în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 104).

XXIV.

1791. Petiție trimisă principelui de coroană Francisc, în care se cere numirea alor doi români în oficiul de consilieri pe lângă cancelaria transilvană din Viena.

Serinissime Coronae Princeps!

Indulgeat Serenitas Vestra, ut in absentia Augustissimi aclusas hic Preces Nationis ad Serenitatem Vram in quo omnnem suam spem afflicta haec Natio, collocat dirigantur.

Petit in illis Natio ut in Supplendis Consiliariorum ad Cancellariam Aulicam Transylvanicam stationibus, quarum duo nunc juxta communem rumorem vel vaccant, vel mox vaccabunt, ad Individua sui gremii Clementissima Reflexio habeatur. Motiva petiti in serie precum uberius sunt adducta; hic tantum pro notitia beniquo usu serenitatis Vestrae humillime subjungitur.

Nationem supplicantem esse in Patria hac, et antiquissimam, et copiosissimam, consistere illam ex uno fere Millione Hominum, omnes vero reliquas Nationes vix ultra 650 millia Homines numerare; supportare illam proinde majora publica onera, quam omnes reliquae Nationes supportant, dignam ideo esse, ut in eadem proportione beneficiis etiam fruatur.

Beneficio et Jure publica munera gerendi semper quidem usam fuisse Nationem supplicantem, laboratum tamen semper exstitisse per alias Nationes, ut paucissimi, quantum fieri potest, Valachi ad officia applicentur; e contra omnes a Leopoldo 1-o Augustos Principes capiosas edidisse ordinationes, ut Valachi promiscue applicentur ad officia; illis tamen satisfactum hactenus non esse, et ideo paucissimos in Cancellaria Aulica officiis provincialibus reperiri Valachos. Firmissima spe duci Nationem suplicantem, Augustissimum gloriose nunc regnantem similes ordinationes quoad Valachos promovendos edere, initium in Cancellaria Aulica facere, et ad illam duos saltem Consiliarios, tot idem Secretarios, Concipistas et Cancellistas creare dignaturum esse.

Sed confidere afflictam hanc Nationem vel maxime in Serenitate Vestra, quod ipsius demissas has preces benigne sit secundatura.

Nihil petit Serenissime Principes Natio haec afflicta, quam quod legibus conforme est et justitiae, ipsaque necessitas exigit; petit nempe ut nunc, si fors statio Comitis Josephi de Bethlen restauranda esset, et dum statio Consiliarii Aulici Josephi Donath, cujus mutationem brevi secuturam fama refert,

www.digibuc.ro

restaurabitur, ad gremialia supplicantis Nationis individua clementissima Reflexio habeatur; Conforme est Regibus hoc petitum! quia juxta Legem anni 1744-ti Valachorum Nobilium eadem est conditio quae reliquorum Patriae Civium, proinde illi aequali cum his Jure gaudent, qualïacunque officia gerendi; Conforme est etiam Justitiae petitum: quia cum Natio supplicans fere duas tertialitates totius populationis efficiat, et in eadem proportione onera supportet justum est, ut a proportione duo saltem ex ejus gremio sint Consiliarii Aulici nam si Natio Hungarica, si Siculica, et Saxonica praetendere possunt, ut suos habeant nationales Consiliarios Aulicos, eo magis potest idem praetendere Natio Supplicans, cum ipsa multo majora supportet onera, et Nobilitas ipsius de lege iisdem Juribus cum reliqua Nobilitate gaudeat, denique ipsa necessitas militat pro hoc petitio: etenim necessarium omnino est, ut adsint ad Cancellariam Aulicam Consiliarii, qui genium, mores, ritus linguam, et scripturam nationis, quae maximam populationis Transylvaniae partem efficit, disciplinam item, Canones, et rem hyerarchicam Ecclesiae Orientalis quam omnes Valachi tam uniti, quam disuniti sequntur, apprime noscant, quorum omnium tamen notitiam non nisi individua in gremio Nationis, et Ecclesiae, quam illi sequuntur, nata, et educata habere possunt, sine hac vero notitia plures in Dicasterio occurrentes materiae adequate pertractari non possunt.

Demisse igitur exorat denuo serenitatis Vestrae Benignitatem Suplicans Natio, dignetur pro fidelissima hac Gente eam ab Augustissimo Genitore exoperari consolationem, ut quam primum de supplenda haec vel illa Consiliarii Aulici statione agetur ad illam Individua e gremio Nationis hujus proponenda ordinentur, praesertim cum denominatio Consiliariorum Aulicorum et reliqui personalis subalterni apud Cancellariam, a solo pendeat Principis arbitrio, nec ulla Lex praescribat ut ex hac tantum vel illa natione consiliarii aulici assumantur, sed supremus Terrae Princeps pro liberrimo suo arbitrio illas assumere soleat, unde saepe nulli Hungari, saepe nulli saxones, longo tempore nulli Magnates inter Consiliarios Aulicos Transylvanicos erant, saepius inter illos alieni partim ex Hungaria, partim e ditionibus haereditariis germanicis reperiebantur.

Stabit ergo in liberrimo Augusti Caesaris arbitrio, etiam e gremio Nationis suplicantis unum saltem vel duos Consiliarios Aulicos creare, et hac ratione ipsam quoque in afflicto suo statu, consolari, prout Nationem Illyricam consolari dignabatur, in eodem namque versatur statu Natio supplicans, in quo versabatur Illyrica antequam Consiliarios proprios obtinuit, impeditur nempe, et procrastinatur Parochiarum Dotatio, Scholarum erectio in gremio Nationis supplicantis impedieturque et procrastinabitur deinceps etiam cum magno totius Patriae detrimento, nisi tales etiam constituantur Consiliarii Aulici, quibus hujus etiam miserae Nationis sors alioquin cum sorte totius Patriae cujus maximum partem incolit, conjuncta, cordi sit. Constitutioni talium e gremio ipsius nationis supplicantis Consiliariorum non alii erunt contrarii nisi qui ipsi Patriae felicitati sunt infensi. Serenitatis Vrae humillimi perpetuoque fideles subditi universa natio in M. Trannica Prpatu Valachica.

(Copie în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 96).

www.digibuc.ro

XXV.

26 Iunie 1791. Ioan Para trimite clericului vienez Ioan Cosma două petiții rugându-l să le înainteze împăratului resp. principelui de coroană (una e cea de sub No. XXIV).

Domine frater fili in Xto Dilecte.

Transmitto vobis supplicem libellum ad Augustum sonantem, cui adjungitur ad coronae principem Franciscum pro benigno usu, casu in eo ubi Augustus Domi non esset, succintus eiusdem libelli extractus; itaque ut primum ad manus vestras pervenerint hi duo supplices libelli, satagite introdare, et effectum omnibus precibus exorare nosque de cunctis de tempore ad tempus edocere pro nostri directione et notitia. Illud quoque vos scire volo, mihi in animo esse, ut mox affuturo autumno Viennam ascendam et ea ex ratione intuitu horologiorum nihil scribo, quia volo solus mihi in loco constitutus illa eligere. Sitis igitur soliciti et circumspecti quia nos nostris partibus non desumus. Planum universorum Valachorum nomine Suae Mati porrectum abinde ad diaetam cum bona resolutione missum 21-ma Junii publice in congregatione lectum miros excitavit animorum motus, ex post sedatis animis conclusum extitit ut seponatur ad sequentem usque annum, et tunc dein assumatur, postquam illi se paraverint ad refutandum illud. Verum superveniente alia regia Resolutione ad supplicem Libellum nomine cleri greco-catholici fogarasiensis Suo Matti submissum, ut sub his adhuc comitiis tam super illo Plano quam his precibus, suam sententiam status in serie reliquorum articulorum Suae Matti substernant, sperare nobis licet, quod haud differant ad venturum annum deliberare, sed secundum Aulae intimatum cogentur in his comitiis finem imponere. Comitiae quoque dissolvendae 8-a curentis Augusti s. n. dicuntur; scripseras mihi ut tibi quidpiam mitterem, quod facere haud distulissem si ad vos ascendere in mente non habuissem, jam Suae Illtatis Eppalis consensum quoque Viennam ascendendi me impetraturum spero, quod ubi prae manibus habiturus sum ad vos volabo, nam sine facultate gratis ascendissem, si hos perceperitis mihi illico perscribite, sed nec preces has differetis introdare. In reliquo dum juberem vos benevalentes persevero

Domini Vestrarum

uti Pater
Joannes Para
vicarius

Nasodini Junii 26-a s. n. 791.

Aceste opușuri batăr s'au dat înlăuntru precum îmi scrie Măria Sa Ignatie dela Oradea-Mare, totuși trebuie dat înlăuntru cum îl veți luà aminte, că e bine să meargă mai din multe laturi, ca să vază quod omnes idem sentiamus et agamus.

(Orig. în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 104).

www.digibuc.ro

XXVI.

28 Iulie 1791. Agentul Ștefan Novacovici și clericul Ioan Cosma roagă Curtea vienează să rezolvească cererile națiunii române din Ardeal cuprinse în petiția No. XXIV.

Euer Majestät!

Der Zeitpunkt nähert sich wo die Siebenbürgischen Landtagsschlüsse, welche nebst den übrigen dasigen Nationen, auch das Wohl und die Beruhigung der walachischen, als der zahlreichsten, folglich zum allgemeinen Besten das Meiste beitragenden Nation angehen dürften, der höchsten Erwägung und Bestättigung unterlegt werden müssten: unter andern so billig als gerechten Wünschen welche diese Nation der höchsten Landesväterlichen Beherzigung euer Majestät zu unterbreiten sich erkünfte, war auch jener allerunterthänigst geäusserte Wunsch: dass auch von dieser Nation beider unirter und nicht unirter Religion bei der Hof und Landesstellen für den allerhöchsten Dienst gewachsene Männer nach dem Verhältnis der Menge des zahlreichen Volks und deren, dies Volk besonders in Religionssachen betreffende Geschäfte auch als Hofräthe applicirt werden möchten. Man ist auch vollkommen überzeigt, dass Euer Majestät als gerechter Monarch und liebreicher Landesvater aller getreuen und rechtschaftenen Unterthanen diesen warmen Wunsch der treugehorsamsten walachischen Nation in Siebenbürgen nicht allein gerecht un billig finden sondern auch zur Consolation dieser Nation mittelst Anstellung wenigstens eines Hofraths bei der siebenbürgischen Hofkanzlei in die Erfüllung zu bringen ganz geneigt sind: Man hat aber gegründete Ursachen zu befürchten, dass man durch Gegen-Vorstellungen dem gerechten Wunsch der Nation und den Vaterswillen Euer Majestät zu vereiteln suchen wird.

Daher unterfangen sich die Endesgesetzten, als Nationalisten denen die Wünsche dieser Nation wohl bekannt sind und die auch deswegen mit den zween walachischen Bischöfen zu Siebenbürgen in wechselseitigen Einverständnis stehen im Namen der ganzen Nation um die ällerhöchste Gnade zu bitten damit wenigstens ein Hofrath von der walachischen Nation und Religion bei der siebenbürgischen Hofkanzlei für diesmal angestellt werden möchte denn 1-o der Trost der ganzen Nation, die einen Nationalisten, der die ächte Kenntniss ihrer Sitten, Gebräuche und besonders ihrer orientalischen Kirchendisciplin hätte, bei der Hofstelle als Hofrath zu haben wünschte, hänt davon ab.

2-o Die Beförderung des höchsten Dienstes wird auch hiedurch sehr viel gewinnen, indem eine Nation die an Treue, Tapferkeit und Anhänglichkeit an den höchsten Hof allen übrigen Nationen den Vorzug streitig macht, zu allen mehr Muth bekommen würde.

3-o Die Besoldung des solchergestalt zu bestellenden Hofraths würde dem höchsten Aerario nicht lange zum Last fallen, nachdem mit dem Hof-

www.digibuc.ro

rath von Donath ohnehin bald eine Aenderung, wie es im Lande bekannt ist, bevorstehet.

Wien den 28-ten July 1791.

Stephanus Novakovits.
Hof-Agent
Joannes Kozma
aus Siebenbürgen

(Copie în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 96).

XXVII.

26 August 1791. Iosif Mehesi către Ignatie Darabant. Ii trimite diferite informații din Viena și urgitează trimiterea unei deputații a Românilor ardeleni la Curtea împărătească.

Prealuminate și Preasfințite Doamne,

Acumai gata diploma, cel bătrân l-am luat după porunca Mariei Tale la mine, cel nou îl va lua agentul la sine, acuma i întrebare prin cine le vom trimite la Mariata, iaca eu ți voi arata ocasie bună: e foarte de lipsă să vină Maria Sa Domnul vlădica dela Făgăraș în sus cu unul dintre nemeșii nostri mai cu de-adaus cu Domnul Vitez asișderea și D-lu Vlădica Adamovici cu unul de ai săi. Acesti Domni când vor merge acasă vor lua diplomele Măriei tale cu sine și ți le-or aduce toate acasa.

Domnul Donat acum s-au resolvăluit capitanu mare la Fagăraș în luna ce vine se va duce în jos, acum dară eară este vacanție însă precum am cam luat seama nu se va restaura până nu va veni acasă împaratul. Pe instanția neamului pentru sfetnicii de curte au fost merse opinie buna cumcă ivindu-se vre-o vacanție se va proponălui cineva și din neamul nostru. Poate că vor face aceasta, că acum n-or putea vâșca mai încolo; însă de nu va veni cineva din neam în sus anevoie vom putea răsbate. Cât e de mare lipsa ca să vie în sus deputăția lesne vom judeca de ne vom aduce aminte că tocma acum se vor trimite și lucrurile dietei în sus. Multe bune resoluții s-ar putea isbândi aici pe vremile acestea de ar sta omul cu de-adinsul de lucru. Me rog dară de Maria Ta cu toata încredințarea fiască plinește cu ajutorul lui Dzeu ce ai început cu dânsul. Lucră cu de-adinsul ca deputația neamului cât de curând să arăduie în sus, ca să ajungă aici pe când va veni impăratul îndărăpt adecă până către 22 alui Septemvrie, că de nu va veni puțin au nimic va fi de lucrul ce s-au început. Până acum va fi trecut jupânul Cozma pe la Oradea gândesc că au curtenit Mariei Tale, și-ți va fi mai povestit lucrurile de pe aici. Cu mai multe nu te mai supăr, ci rugându-me de blagoslovenia archierească și recomanduind lucrul neamului osărguirei Mariei tale și grației părințești ramâiu

al Măriei Tale

In Viena Austriei 26 August 791.

umilit șerb
Joseph Mehesy

(Orig. în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 104).

www.digibuc.ro

XXVIII.

30 Octomvrie 1791. Samuil Klein trimite episcopului Ignatie Darabant informații despre sinodul ținut la Blaj în 24 Septemvrie al aceluiaș an și spune, că va răspunde la critica făcută de I. C. Eder lui Supplex Libellus.

Illme ac Rme Domine Praesul, Dne Patrone Gratiosissime.

Nuper id est 24 Septembris stylo veteri synodum generalem habuimus Balasfalvae, in quo juramentum fidelitatis suae Mattis cuncti archidiaconi deposuerunt sed et aliud juramentum a Gubernio missum est, quod reperitur in legibus trannicis ut et illud clerus deponat; ast quia in illo juramento expresse stet, quod nullo modo aget contra jura trium Nationum, ideo clerus hoc jurare noluit, cum per hoc juramentum impediatur quaerere suas libertates. Actum est de seminario, quod rediturum est de Lembergo, ut saltem illi alumni, qui intertentionem ex Hungaria habent vel Viennae vel in Archieppali interteneantur, reliqui Balasfalvae sua audiant studia. 3-tio actum est de deputatis mittendis Viennam et totus clerus uno ore in hoc fuit concors, ut contribuat pro expensis et deligantur deputati, sed praeprimis ut D. eppus ascendat Viennam; nihil tamen conclusum est, cum eppus ad haec nihil responderit, voluntatem suam non declaravit, audivi dici quod velit scribere Viennam pro facultate ut possit Viennam ascendere, quid velit nescio. Vestra Illtas si quod potest agere pro sua natione non intermittat, sit alter Mojses qui populum suum educat de captivitate in libertatem et si censuerit, ut ex statu saeculari deputati ascendant, quos judicaverit, vocet Illtas Vrae vel proponet aulae ut possit in specie talis vel talis ascendere; nam et Vitéz et D. Laday magister postae mercuriensis et Ladislaus Pop parati sunt, sed D. Laday cum sit in officio constitutus sine licentia vix posset ascendere; ideoque si illum judicaret, prius agere opus est ut habeat licentiam, et haec prout melius judicaverit Illtas Vra nomine nationis proponat et agat, nam consensus totius nationis unitus est voluntati Illtatis vrae ad quem tanquam ad parentem et patronum respicit. Supplicem libellum Valachorum cum notis refutatoriis typis ediderunt Claudiopoli, ego adsumpsi in me et respondebo, ac evertam contraria argumenta ipsius refutantis ac falsitatem ostendam quod meum responsum Illtati vrae sive pro meliori deductione et pro impressione Viennam mittam si ita censuerit, nam hic nemo imprimere audebit sine Gubernii censura. Biblia instante toto clero in synodo tradidi seminario hujati erga sexcentos florennos . . . . . Mercurii 30 8bris 1791
Illtatis vrae servus minimus *Samuel Klein*

(Orig. în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 206).

www.digibuc.ro

XXIX.

1791. Episcopii Ioan Bob și Gherasim Adamovici cer dela împăratul Leopold II îngăduința de a merge la Viena în afacerile națiunii și ale clerului.

Allerunterthänigstes Promemoria

Unterzeichnete zwei Bischöfe der walachischen Nation in Siebenbürgen wünschen sehnlich das Glück und die allerhöchste Gnade zu haben, vor dem allerhöchsten Thron mit einigen Individuen ihrer Nation erscheinen zu können, und einige Angelegenheiten der ganzen Nation und ihrer Geistlichkeit in aller Unterthänigkeit vorzutragen und denselben Erledigung zu besorgen. Sie bitten daher füssfällig Euer Majästät geruhen ihnen die Erlaubnis des ehensten nachher Wien reisen zu dürfen unmittelbar durch die K. Hofkanzlei allergnädigst zu entheilen, womit sie sich noch vor dem Eintritt der beschwerlichen Winterszeit auf die Reise begeben können.

allerunterthänigst allergehorsamste
Johann Bab griechisch unirter und
Gerasim Adamovits griechisch nicht unirter Bischof in Siebenbürgen

(Copie în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 96).

XXX.

1791. Informația lui Aron Pop trimisă din Viena episcopului Darabant sau lui Para despre soartea petiției lui Adamovici în care ceruse îngăduință de a merge la Viena.

P. P.

Fiindcă Kosma șade tocma lângă mine, câtce șazui la locu-mi me întreabă: oare vlădica Adamovici încă iaste; la aceasta întrebare am răspuns, eu nu știu, dară pentru ce? La aceasta răspunse: tocma acuma fac un extract în lucru dânsului, și-mi dadu un bilet de 18-a aceștii luni să-l cetesc. Acest bilet sună întru acest chip: iubite grof Teleki, ieu țam fost poruncit în 23-a Octombrie ca să scrii la Amândoi vlădicii cei românești din Ardeal ca să vină aicea la Beciu și fiindcă vladica Adamovici încă la mine au răcurăluit ca să poată veni în treaba neamului, așa dară acludăluesc instanția lui ca cantălăria să-și deie opinia sa. Acest bilet ieste ce l'am extractizăluit, îndatași lau dus la Șemșei și îndataș au cerut Șemșei conțeptumul fortragului, care s'au dat despre împiedecarea vlădicilor. Cu aceasta am poftit a te înștiința

Pop.

(Arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 104).

www.digibuc.ro

XXXI.

10 Noemvrie 1791. Stefan Laday scrie lui Aron Pop (?) că ar merge bucuros la Viena ca membru al deputației, dar nu poate fiind slujbaș al Statului și nu are nici bani.

Amantissime D. Frater! Tuas de 26 effluxi mensis ad me datas rite percepi. Quid tibi, charissime, respondeam, nescio. Cibiniensis Eppus bene operatus est, et spero eundem opus suum Suo Agenti jam comendasse verum quid Noster Ordinarius faciat, plane ignoro. Retulit mihi quidam eundem suis Archi-Diaconis dixisé, se nec ascendere velle, nec deputatos mittere, că el nu se face cu domnii de ocară. D. Vitéz hactenus toties quoties mihi scripsit, ut nos duo ascendamus sub hesterno vero scripsit et quidem taliter: Ego ut privatus ascendere nec volo, nec possum quia mea me nec admittit, cum ego aliunde nullum anhellem officium filium non habeam, frater vero germanus sit utcunque accomodatus, spectabilis vero Don (?) habet filios, agat agenda. Vides, frater Amatissime, quam male nostra res pergat? et quam desperati sint nostri homines? Nuper noster Spblis Frater ex Hunyad ad meas respondit se brevi ad me venturum, et quid postea nos hic concluserimus, tibi perscribemus. Eu m'aș duce cu toată inima în sus, dară primo absque facultate Aulae non possum, quia sum constitutus in officio Regio; 2-o Non habeo expensas, de-aș căpăta înprumut aș lua ant (?) 1000 fl. Am fost scris Domnului frate ca să capete bani și apoi să mergem noi amândoi. De acuma, dacă v'a veni vom vedea de ce ne-om apuca et scribemus tibi praevie. Noi de vom veni acolo non veniemus titulo deputatorum, sed ratione quasi certorum nostrorum negotiorum. D. noster Frater fors opus non habebit petere facultatem, sed ego absque illa non posum. Socotind pentru aceia ce să fac? Illumi D. Praesulis Jgnatii in quo tota nostra spes posita est, Dextram humillime exosculor, demisse orando quaetenus pro nobis gratiose agere dignetur apud Aulam. Sua Illustritas apud suam Maiestatem nil dubito, aget et quidem fructuose; verum apud Ministros dificilius, cum Plenipotentiam a Nostris non habeat et ideo necessario ex Nobis ascendere debent.

Amantissimi Dni fratris

Mercure 10 Novembris 791.

amantissimus frater
Stephanus Laday

(Orig. în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 104).

XXXII.

5 Ianuar 1792. Stefan Laday trimite lui Aron Pop (?) diferite informații.

Amantissime D. Frater.

Cartea fratiei tale sub 22 Xbris mie trimisă cu mare dragoste o am primit și cu bucurie o am cetit. La care iată te înștiințez, cumcă Maria Sa vlădicul Bab sub 24 Xbr și vlădicul dela Sibiu Gerasim sub 29 d-o au pornit întracolo

www.digibuc.ro

gândesc că pe când vei lua fraţiia ta cartea aceasta pe atuncia or sosi şi Marii Sale acolo. Dzeu le poarte în pace. Domnul fratele nostru trei carţi miau scris, cum va veni la mine, dara n-au venit. Mai deunazi au fost la mine protopopul dela Hinedoara şi mi-au spus ca ar fi pornit cătră Blaj ca de acolo să vie pe la Sibiu la mine, ci eara cum s-au întâmplat nu ştiu, poate că doară la Blaj fiind s'au înţeles cu vlădicul şi doară au pornit şi fraţia sa întracolo. Deus concomitet feliciter. De-au sosit acolo să-mi scrii frate. Eu pentru lucrul meu ce ţi-am scris trebuie să vin acolo, sed itinerales expensas obstant, si nobis juxta supplicem Libellum confluxus admitteretur, tunc necessario deputati mitterentur ad Augustam Aulam, aşa qua deputatus facilius ire possem. Pentru aceea de me iubeşti te rog frate stai de vlădici şi lucră ca să fiu eu unul inter deputatos si res ita prout superius scripsi, evenerit, ut deputati mittantur, id autem eventus docebit, videbit D. Frater qualiter negotium curat. Cibiniensis Eppus huius est mentis ut confluxum petant, in quo omnia nationis gravamina exponantur et consequenter deputati mittantur. Et certe sic oporteret. Guvernatorul Banfi au scris la domnişorii lui, ca să înveţe rumâneşte: Grof Bethlen Sandor Vienna redux au zis, că în Ardeal sunt tantum duae nationes, una bona et altera mala. Au simţit ei ceva, văd ei că şi rumânii o să fie oameni etc. Dea Dzeu bine. Am scris frate îndată despre toate şi deputati Saxonum ce au căpătat. Eu me tem, că Saşii in suis sedibus ne vor împiedica. Cu aceasta sarutându-te rămân

Mercurea 5 Ianuar 1792.

Ştefan Laday

(Orig. în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 104).

XXXIII.

1792. Ioan Bob şi Gherasim Adamovici roagă pe împăratul Leopold II să le dea o copie a raportului dietei despre Supplex Libellus.

Augustissime Imperator, Domine Clementissime.

Post conclusionem ultimae diaetae in qua ad Clementissimum Vrae Mtis mandatum supplex etiam libellus per clerum, nobilitatem et civium universae Nationis nostrae statum, mense adhuc Martii 1791 Augusto Throno submissus assumptus fuit, opinione statuum, ad illum deprompta, articulisque desuper projectatis voto et expectationi Nationis non correspondentibus requisiti fuimus infrascripti Nationis eppi ex omnibus provinciae partibus per clerum, nobilitatem et civium nationis statum, ut pro exoranda ad preces in Comitiis assumptas favorabili altissima resolutione huc Viennam ascendamus. Postquam igitur facultatem eatenus nobis per Aulicum Mattis Vrae cancellarium 25 8bris 1791 significatam ab Augusta Clementia obtinuimus ardentibus votis totius nationis pro posse et obligamine nostro satisfacturi ante Augustum Mattis Vrae Thronum una cum adjunctis nostris in una humilitate comparemus. Substerneremus nunc Statim Majestati vestrae in demississima subjectione omnia illa quae ad statuum et ordinum opinionem

www.digibuc.ro

precibus nationis nostrae minus favorabilem reflectenda haberemus, nisi ea nobis contraria evenisset sors ut opinionem illam seu repraesentationem statuum ad preces nostras cum fine comitiorum Matti vrae submissam obtinere hactenus non potuerimus. Nacti quidem sumus copiam illius repraesentationis quae ad preces nostras prima vice projectata scomatibus tamen et injuriosis expressionibus referta fuit, illamque tanto facilius nacti fuimus cum in comitiis ubi omnia publice tractantur, nihil arcanum sit et omnes ejus- modi repraesentationes publice perlegi soleant, cum tamen prima illa projectata representatio cum fine comitiorum multum variata et modificata et nonnisi cum his modificationibus Matti Vrae submissa sit ita modificatam vero hactenus obtinere non potuerimus quamvis illa, qua opus publicum diaetale, tam parum ac prior arcana esse possit. Idcirco Mattem Vram Ssmam de genu oramus dignetur eas clementissimas facere dispositiones ut modificatae huius repraesentationis copia per cancellariam Vrae Mattis aulicam nobis communicetur, nec per eius retentionem modus nobis subtrahatur demissas nostras reflexiones in defensionem jurium unius integrae Nationis ultra Millionem hominum constituentis et ideo maximam partem onerum totius provinciae bajulantis exhibendis si Saxonicae et Armenicae nationibus ut suas reflexiones ad articulos ipsas concernentes exhibeant, admissum est, speramus in benignitate Mattis Vrae nobis etiam viam aperiendam fore ut id pro natione duas tertias sotius populationis efficiente et in principatu alioquin antiquissima agere valemus.

Mattis Vrae Ssmae

humillimi perpetuoque fideles subditi

Ioannes Bab
graeci ritus unitorum

Gerasimus Adamovits
Graeci ritus non unitorum
in Trannia Valachorum eppi in negotiis Nationis hic existentes

(Copie în arh. episc. gr. cr. din Oradea-Mare, No. 96).

XXXIV.

1792. Petiția lui Ioan Bob și Gherasim Adamovici înaintată principelui de coroană Francisc, în care cer numirea unui consilier român la cancelaria aulică.

Durchlauchtigster Kron-Prinz, gnädigster Herr.

Die gesammte walachische Nation in Siebenbürgen hat dem gerechten Monarchen durch uns unterfertigte Bischöfe ihr demüthiges Gesuch eingereicht, womit zu der seit dem Monat September 1791 erledigten Hofrathsstelle bei der K. Siebenbürgischen Hofkanzlei ein Individuum aus ihrem Mittel angestellt werde, dem der Character, die Sitten, Schrift und Sprache

www.digibuc.ro

seiner Nation, dann die Ritus und Canones der orientalischen Kirche welcher sie zugethan ist, gründlich bekannt wären, nachdem all dieses in die Gesetzgebung und öffentliche Verwaltung einen grossen Einfluss hat.

Die unbegränzte Liebe, die diese unterdrückte Nation gegen Euer K. Hoheit seit höchstdero Bereisung des Landes heget, erzeugt bei ihr die zuversichtlichste Hoffnung, Euer K. Hoheit werden dieses ihr Gesuch bei dem gerechtesten Monarchen gnädigst zu unterstützen geruhen.

Die Gewährung desselben hängt blos von der Gnade Seiner K. K. Majestät ab, nachdem allerhöchst derselben Macht und Ansehen hierinfalls durch kein Gesetz und kein Diplom eingeschränkt ist. Die ungarische, seklerische und sächsische Nation obwohl sie zusammengenommen nur ein Drittel der Landesbevölkerung ausmachen, haben ihre Hofräthe bei der Hofkanzlei; der geheime Rath v. Rosenfeld ist von der sächsischen, der Hofrath von Zejk von der ungarischen und der Hofrath Baron Miske von der seklerischen Nation, denn selbst sein Vater war Ober-Königs-Richter des Sekler-Stuhls Aranyos, er hat aber auch in den Comitaten Güter wie fast alle vornehmere Sekler haben. Blos unsere mitleidenswürdigen Nation obwohl sie allein 2 Drittel der Landesbevölkerung ausmacht, hat bisher noch keinen Hofrath, der sich ihres Schicksals annähme, wo die adeligen Walachen, selbst nach der Erklärung der Stände auf dem Landtag vom Jahre 1744 und 1791 mit dem übrigen Adel gleiche Rechte und Praerogativen haben.

Da die Ernennung der Hofräthe, Hof-Secretairs und übrigen minderen Beamten bei der siebenbürgischen Hof-Kanzlei blos von der Willkür des Monarchen abhängt; so wird unsere Nation durch Euer K. Hoheit gnädigste Unterstützung, die Gewährung ihres Glücks zuverlässig erhalten.

Diese Gewährung wird einer Million Menschen die im letzten türkischen Kriege durch Naturalien und Rekrutenlieferung, und während der innerlichen Bewegungen des ungarischen Adels im Jahre 1790, durch die Anhänglichkeit an ihren Landesfürsten ihre unerschütterliche Treue und Liebe gegen denselben an Tag gelegt haben, zum Zeichen des allerhöchsten Wohlgefallens und zum vorzüglichen Trost in ihren betrübten Umständen dienen, die ganze Nation erwartet mit Sehnsucht ein solches Zeichen von der allerhöchsten Milde, welches die gleich dermalen überweisen wird, dass ihre Bischöfe, die ihre Angelegenheiten hier besorgen, von dem Monarchen gnädigst aufgenommen worden, und dass sie einen glücklichen Ausgang ihrer Angelegenheiten mit Zuversicht erhoffen können.

Euer K. Hoheit

Unterthänigst gehorsamste
Ioannes Bab
gr. ritus unitorum
Gerasimus Adamovits
gr. ritus non unitorum
in Trannia Valachorum eppi
in negotiis nationis hic existentes

(Copie în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 96).

www.digibuc.ro

XXXV.

1792. Petiția lui Ioan Bob și Gherasim Adamovici înaintată împăratului Francisc în care cer să fie denumiți slujbași români la tesaurariat.

Francisco Regi

. . . . . .

De A. 1792.

Sacratissima Majestas!

Cum de figendo nunc statu personali Thesaurariatus Regii agatur, orant infrascripti in negotiis nationis suae cum altissimo indultu hic existentes episcopi de genu Mttem Vram Sacramam pro edendis clementer dispositionibus ut individuorum etiam huius nationis hac occasione et emmergentibus aliis etiam officiorum cameralium vacantiis, condigna ratio habeatur; facta est similis altissima dispositio anno proximis evoluto intuitu nationis Saxonicae Individuorum, tanto igitur majori cum fiducia sperat etiam natio valachica, maximam onerum publicorum partem in Provincia supportans, Mattem Vram easdem dispositiones etiam quoad supplicantis Nationis individua tam ad cameralia quam montanistica officia competenti numero applicanda clementer edere dignaturam

Mattis Vrae

humillimi perpetuoque fideles subditi
Joannes Bab
greci ritus unitorum
Gerasimus Adamovits
gr. ritus non unitorum
in Trannia Valachorum eppi in
negotiis Nationis hic existentes

(Copie în arh. episc. gr. cat. din Oradea-Mare, No. 96).

www.digibuc.ro

CUPRINSUL

		Pag.
	Introducere	1
I.	Brutalităţi şi asupriri	5
II.	Activitatea politică a Românilor Ardeleni în anul 1790	9
III.	«Supplex Libellus Valachorum»	21
IV.	Efectele literare ale lui «Supplex Libellus Valachorum»	41
V.	Influinţa lui «Supplex Libellus» asupra desvoltării politicei Românilor Ardeleni	49
VI.	Cealaltă activitate politică a Românilor Ardeleni în 1791	54
VII.	Misiunea Episcopilor Ioan Bob şi Gherasim Adamovici la Curtea din Viena în anul 1792	57
	Anexe documentare	79

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro